TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

AİLE ÇATIŞMASI YAŞAYAN ERGEN DANIŞANLARIN KENDİLERİNE VE AİLE BİREYLERİNE YÖNELİK BİLİŞSEL KURGULARININ İNCELENMESİ

M. Fatih AKKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

AİLE ÇATIŞMASI YAŞAYAN ERGEN DANIŞANLARIN KENDİLERİNE VE AİLE BİREYLERİNE YÖNELİK BİLİŞSEL KURGULARININ İNCELENMESİ

M. Fatih AKKAYA

Danışman: Doç. Dr. İsmail SANBERK
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Turan Akbaş
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Raşit AVCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2019

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimler Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. İsmail SANBERK
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Turan AKBAŞ

Üye: Doç. Dr. Raşit AVCI

ONAY

Yukardaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…/…/2019

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uyun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dökümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

Bildirir, aksi durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. .../…./2019

M. Fatih AKKAYA

ÖZET

AİLE ÇATIŞMASI YAŞAYAN ERGEN DANIŞANLARIN KENDİLERİNE VE AİLE BİREYLERİNE YÖNELİK BİLİŞSEL KURGULARININ İNCELENMESİ

M. Fatih AKKAYA

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. İsmail SANBERK
Ağustos 2019, 87 sayfa

Bu çalışmada, ailesi ile çatışma yaşayan altı ergen danışanın aileyi, aile üyelerini ve kendilerini bilişlerinde ne şekilde temsil ediyor olduklarının bir yarı yapılandırılmış görüşme tekniği olan repertuar ağı tekniği aracılığıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, iç geçerliği önceleyen nitel çoklu vaka analizi olarak tasarlanmıştır. Veriler yüz yüze görüşme yoluyla ortalama bir saatte toplanmıştır. Repertuar ağı tekniğinde iki temel öğeden biri olan elementler, araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Buna göre elementler güncel ben, ideal ben, sosyal ben, normatif ben, aile, iyi aile, anne, iyi anne, baba, iyi baba, kardeş ve iyi kardeştir. Repertuar ağı tekniği çerçevesinde geliştirilmiş olan üçlü karşılaştırma yöntemi ile elementler arasındaki farklar, kişisel yapı olarak katılımcılardan elde edilmiştir. En nihayetinde her bir element, ortaya çıkartılmış olan kişisel yapılar açısından derecelendirilmiştir. Repertuar ağı verileri üzerinden her bir katılımcının öz-kimlik grafiği, bu tekniğe özgü olarak geliştirilmiş İdiogrid veri analizi programı üzerinden çıkartılmıştır.

Öz-kimlik grafiği, iki eksen ve dört çeyrek alandan oluşmaktadır. Tüm elementler güncel ve ideal ben elementlerine olan uzaklık açısından öz-kimlik grafiği üzerinden bir konum almaktadır. Kabul, idealleştirme, çatışma ve ikircikli alan olmak üzere dört çeyrek alandan oluşan öz-kimlik grafiği her bir katılımcı açısından ayrı ayrı incelenmiştir. Elde edilen bulgular ergen danışanların kendilerinden en uzak olarak kardeş ve annelerini konumlandırdıklarını göstermektedir. Yine babalarını göreli olarak kendilerinden uzak konumlandırmışlardır. Elde edilen bir diğer bulgu da ergen danışanların öz-değerleri ile ilgilidir. İdeal ben ile güncel ben arasındaki uzaklık katsayısından yola çıkılarak hesaplanabilen öz-değer; katılımcıların öz-değerinin dengeli bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Buna göre öz-değeri yüksek, orta ve düşük olan katılımcıların

sayısının 2'şer olduğu görülmüştür. Katılımcılar aile ve aile üyeleri ile ilgili elementleri, bu elementlerin ideal imgelerinden uzak olarak konumlandırdıklarına dair bulguya ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların ideallerindeki varoluş biçimlerini tanımlayan ideal ben elementiyle, aile bireylerinin katılımcının idealleştirdiği biçimlerini temsil eden iyi aile, iyi anne, iyi baba, iyi kardeş elementleri arasındaki mesafeleri oldukça yakın konumlandırdıkları gözlenmiştir. Sonuç olarak repertuar ağı tekniği neticesinde elde edilmiş olan bulgular, danışma esnasındaki gözlemlerle örtüştüğünü göstermektedir.

Anahtar kelimeler: ergen, bireysel danışma, bireyi tanıma, Repertuar ağı tekniği, özkimlik grafiği

ABSTRACT

A STUDY ON COGNITIVE CONSTRUCTS OF ADOLESCENT CLIENTS WITH FAMILY CONFLICTS ON THEMSELVES AND THEIR FAMILY MEMBERS

M. Fatih AKKAYA

Master Thesis, Department of Educational Sciences
Advisor: Doç. Dr. İsmail SANBERK
August 2019, 87 pages

This study aims at investigating how six adolescent clients who are conflicting with their families represent the family, family member and themselves in their own cognition. This has been done through 'Repertory Idiogrid Technique' which is a semi-structured interview technique. The study has been designed as a qualitative multiple-case analysis which prioritizes the internal validity. The data has been collected through face-to-face interview method and each interview has lasted averagely one hour.

The element as a research object which is one of two basic elements in the 'Repertory Idiogrid Technique' was created by the researcher. According to this, the elements are current self, ideal self, normative self, family, good family, mother, good mother, father, good father, sibling, good sibling. Through a triple comparison method, developed within the framework of 'Repertory Idiogrid Technique', the differences among the elements have been obtained from the participants as personal structure. Ultimately, each element is graded in terms of the individual structures uncovered.

The self-identity graph of each participant was obtained from the 'Repertory Idiogrid Technique' via the Idiogrid data analysis program developed specifically for this technique. The self-identity graph is composed of two axes and four quarter sections. All elements take a position on the self-identity graph in terms of distance to current and ideal-self elements.

The self-identity graph, consisting of four quarter sections which are acceptance, idealization, conflict and ambivalent domain, was examined separately for each participant. Findings show that adolescent clients position their siblings and mothers as the most distant from them. Again, they have positioned their father relatively away from

them.

Another finding is related to the self-values of adolescent clients. The self-value can be calculated from the distance coefficient between the ideal self and the current self. The self-value of the participants shows a balanced distribution. Accordingly, it was seen that the number of participants with high, medium and low-level self-values was two.

Finally, it was found that the participants position the elements related to the family and family members away from the ideal images of these elements. In conclusion, it can be said that the findings obtained from the ‘Repertory Idiogrid Technique’ coincide with the observations during the consultation.

Keywords; Adolescent, personal consultation, individual recognition, Repertory Idiogrid Technique, self-identity graph

ÖNSÖZ

Öncelikle bu araştırmanın tüm süreçlerinde danışmanlığını, zamanını, bilgisini ve dostluğunu esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. İsmail Sanberk'e teşekkürlerimi sunarım. Onun katkıları olmadan bu araştırma tamamlanmazdı. Kısıtlı zamanını tezimi incelemeye ayıran Prof. Dr. Turan Akbaş'a bana yepyeni bir dünyanın kapılarını cömertçe açtığı için çok teşekkür ederim. Sayın Doç. Dr. Raşit Avcı hocama da tezim için zaman ayırdığı ve çok değerli önerilerini benimle paylaştığı için şükranlarımı sunarım.

Araştırma sürecinde hep yanımda desteğini hissettiren, değerli zamanını ve emeğini esirgemeyen kıymetli dostum Fatime Aydın'a teşekkür ediyorum.

Tez yazım sürecimde her zaman benim ricalarımı en önemli işi olarak gören sevgili ağabeyim Dr. A. Hamdi Akkaya'ya, redaksiyon sürecinde bana yardımcı olan mesai arkadaşım Uğur Balık' a çok teşekkür ediyorum.

Araştırma sürecim boyunca beni sevgiyle taşıyan, beraber büyüdüğümüz, hayatımda ki tüm kararlarımda en büyük destekçim olan eşim Adile Ezgi Zeyneloğlu'na, oğullarımız Kerem ve Ferzan'a minnettarlık ve sevgiyle teşekkür ediyorum.

Son olarak sevgili annem ve babam, Suna-Hüsnü Akkaya'ya ve bana uzaklardan gülümseyen anneannem Melahat Ertekin'e bugüne kadar bana verdikleri emekler için teşekkür ediyorum.

M. Fatih AKKAYA

Adana / 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **vi**
ÖNSÖZ ..... **viii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xii**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xiii**
EKLER LİSTESİ ..... **xiv**

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. Problem 1
1.2. Araştırmanın Amacı 3
1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi 4
1.4. Sayıltılar 5
1.5. Sınırlılıklar 5
1.6. Tanımlar 5

BÖLÜM II
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Ergenlik: Tanımı, Tarihsel Süreci ve Dinamikler 7
2.2. Ergenlik Kuramları 9
2.3. Aile ve Dinamikleri 12
2.4. Aile Sistemindeki Alt Grup Etkileşimlerinin Çocuk Ve Ergenlere Etkileri 15
2.4.1. Anne ve Çocuğu 15
2.4.2. Baba ve Çocuğu 16
2.4.3. Kardeşlik İlişkisi Etkileri 17
2.4.4. Ebeveynler Arası Çift İlişkisinin Çocuk ve Ergenlere Yansımaları 18
2.5. Yapılandırmacı Yaklaşımlar ve Bilişsel Temsil 18
2.6. George Kelly ve Kişisel Yapılar Kuramı 20
2.6.1. Kişisel Yapılar Kuramının Teorik Çerçevesi 20

2.6.2. George Alexsander Kelly'nin Kuramının Önermeleri 21
2.6.2.1. Yapılandırma Kavramı 21
2.6.2.2. Şahsilik Kavramı 21
2.6.2.3. Örgütleme Kavramı 21
2.6.2.4. Zıtlık Kavramı 21
2.6.2.6. Ranj Kavramı 22
2.6.2.7. Tecrübe Kavramı 22
2.6.2.8. Ayarlama Kavramı 22
2.6.2.9. Parçalılık Kavramı 22
2.6.2.10. Benzerlik Kavramı 23
2.6.2.11. Sosyallik Kavramı 23
2.6.3. Repertuar Ağı Tekniği 23
2.6.4. Öz Kimlik Grafiği 24
2.7. İlgili Yurtiçi ve Yurt Dışı Çalışmalar 25
2.7.1.Aile İçi İletişim ve Etkileşimle İlgili Çalışmalar 25
2.7.2. Kişisel Yapılar Kuramı Çerçevesinde Öz kimlik Grafiği Kullanılarak Yapılan Araştırmalar 27

BÖLÜM III
YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli 29
3.2. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri 29
3.2.1. Kişisel Bilgi Formu 29
3.2.2. Repertuar Ağı Tekniği 29
3.3. Araştırma Grubu 31
3.4. İşlem 31
3.4. Verilerin Analizi 32

BÖLÜM IV
BULGULAR

4.1. Olgu 1 33
4.2. Olgu 2 36

4.3. Olgu 3 39
4.4 Olgu 4 42
4.5 Olgu 5 45
4.6. Olgu 6 48
4.7. Olgu Düzeyinde Elde Edilmiş Bulguların Topluca Değerlendirilmesi 51

BÖLÜM V
TARTIŞMA VE YORUM

5.1 Aile Üyelerine Ait Elementlere İlişkin Bulguların Tartışılması 57
5.1.1 Anne Elementine ilişkin Bulguların Tartışılması 57
5.1.2. Baba Elementine ilişkin Bulguların Tartışılması 58
5.1.3. Aile Elementine ilişkin Bulguların Tartışılması 60
5.1.4. Kardeş Elementine ilişkin Bulguların Tartışılması 62
5.2. Çekirdek Elementlere (Güncel Ben, İdeal Ben, Sosyal Ben, Normatif Ben) Ait Bulguların Tartışılması 63

BÖLÜM VI
SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar 65
6.2 Öneriler 66

KAYNAKÇA 67
EKLER 75
ÖZGEÇMİŞ 87

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 1) 33
Tablo 2. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 2) 36
Tablo 3. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 3) 39
Tablo 4. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 4) 42
Tablo 5. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 5) 45
Tablo 6. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 6) 48
Tablo 7. İdeal, Sosyal ve Normatif Ben ile Güncel Ben Elementi Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları 51
Tablo 8. Çekirdek Elementlerin Öz-Kimlik Grafiği Üzerindeki Konumları 52
Tablo 9. Aile ve Aile Üyeleri İle Güncel ve İdeal Ben Elementleri Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları 52
Tablo 10. Aile ve Aile Üyeleri Elementlerinin Öz-Kimlik Grafiği Üzerindeki Konumları 54
Tablo 11. Aile ve Aile Üyeleri Elementleri ile İlgili Hipotetik Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları 54
Tablo 12. Güncel ben ve İdeal ben elementleri ile Aile ile İlgili Hipotetik Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları 55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Öz-kimlik grafiği 24
Şekil 2. Olgu 1'in Öz-Kimlik Grafiği 34
Şekil 3. Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 1) 35
Şekil 4. Olgu 2'nin öz-kimlik grafiği 37
Şekil 5. Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 2) 38
Şekil 6. Olgu 3'ün öz-kimlik grafiği 40
Şekil 7. Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 3) 41
Şekil 8. Olgu 4'ün öz-kimlik grafiği 43
Şekil 9. Temel Bileşenler Analizi Grafiksel Gösterimi (Olgu 4) 44
Şekil 10. Olgu 5'in öz-kimlik grafiği 46
Şekil 11. Olgu 6'nın öz-kimlik grafiği 49
Şekil 12. Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 6) 50

EKLER LİSTESİ

Sayfa

Ek 1. Katılımcıların Kişisel Yapılar Tablosu 75

Ek 2. Katılımcıların Ortaya Çıkarılan Yapıları Doğrultusunda Repertuar Ağındaki Elementleri Derecelendirdikleri Form..... 81

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, sınanacak denenceler, araştırmanın önemi ve gerekçesi, araştırmanın sayıltıları, sınırlılıkları ve ilgili kavramların tanımları açıklanmıştır.

1.1. Problem

Ergenlik kuramcılar tarafından değişik yönleri ile bir çok farklı şekilde tanımlanmış bir kavramdır. Örneğin; Hollingshead'in tanımı şöyledir; kinin çevresi tarafından daha yetişkin gibi algılanmamakla beraber artık çocuk olarakta kabul edilmediği bir gelişimsel evredir (Yavuzer, 2001).

Freuda göre ergenlik dürtü kuramı doğrultusunda açıklanabilir. Ergenleri belirleyen temel enerji kökeni bilinç dışı olan cinsel enerjidir. İd, superego ve ego gizil dönemdeki gergin dengeden uzaklaşarak bir tür kaosa yol açar .Bu kaosun yeni bir düzenlenme ile aşılması erişkinliğinde kapısını açacaktır (Joseyn 1974; Akt:Kuruoğlu).
Erikson, kuramsal çerçevesini oluştururken ergenlik kavramına çok önem vermiştir. Eriksonun kuramında her dönem öncekinden etkilenir ve sonrakini etkiler. Ergenlik öncesi dönemleri önemli bir sorun yaşamadan atlatabilen bireyler ergenlikte de bu başarıyı gösterirlerse yetişkinlikte önemli bir sorun yaşamazlar (Ekşi ,1990).

Diğer bir kuramcı Sullivan, kişilikle ilgili olarak bunun tamamen ilişkisel bağlamda değerlendirilecek bir kavram olduğu görüşünü savunmuştur. Kişilik inşa edilmiş sabit bir yapıdan çok dinamik ve ilişkilerce belirlenen bir bütündür görüşünü savunmuştur. İnsanların diğer insanlarla ilişkilerinde hem algılayan hemde algılanan konumda olduğuna vurgu yapmıştır (Geçtan, 1998).

Ergenlerin toplumsallaşmasında aile etkileri oldukça önemli yer tutar. Aile ergene yol gösterir, kendi yaptıkları ile onun yapacaklarını önemli ölçüde belirler. Bu anlamda ergenlerin davranış kalıpları aileleri hakkında da fikir sahibi olmamıza yardımcı olur (İnanç, Bilgin&Atıcı, 2009).

Ergenlerle ilgili yapılan çalışmalar incelenip tasnif edildiğinde ara formları da olmakla beraber iki ana yaklaşım içerdikleri görülür. Bunlardan ilkinde ergenin aileden kopuş dinamikleri temel inceleme nesnesi iken ikincide ise daha yumuşak ve aileye yakın bir ergenlik -yetişkinlik geçişi mümkün ve istenen sonuç olarak algılanır. Batılı

kültürlerde birinci tarz daha yaygındır. Ergenlik çatışması kaçınılmaz ve sağlıklı tanımlanır, bir tür doğum sancısına benzetilir. Doğu kültürlerinde ergenlik çatışmaları daha arizi algılanır (Arnett, 1999; Kulaksızoğlu 2002). Ergenin aileden ayrışması kavramı aileden ayrışma kavramına yakın bir noktada algılanırken giderek kendi kendini yönetebilme kavramına yakın bir noktaya evrilmektedir.

Kağıtçıbaşı (1996) Asya kültüründe daha fazla aile kontrolünün olduğunu ve bunun daha kolay kabul edildiğini ileri sürmüştür. Chao(1994)'da Asya kültüründe kontrolün olumsuz bir özellik gibi algılanmaktan çok çocukla ilgilenmenin bir göstergesi olarak algılandığını vurgulamıştır. Değerlerdeki bu farklılıkların ergenlik döneminde özeklik gelişimini ve ergenler ile aileleri arasındaki iletişimi etkileyebileceği ileri sürülmektedir (Zimme, Gembeck ve Collins, 2003) özerklik, aileyle ilişkilerin sürdüğü ancak aynı zamanda da kişinin kendi kararlarını aldığı, kendi kendini güdüleyebildiği bir gelişim süreci olarak görülmektedir (Collins, Gleason ve Sesma, 1997, Akt;Kağıtçıbaşı 2012).

Ergenlik, yaşam dönemlerimiz içinde en karmaşık olanı olarak adlandırılabilir. Bu dönemi incelemek için yapılan çalışmalar daha çok Çocuk -ebeveyn ilişkisine yönelik çalışmalardır. Ergenlerin toplumsallaşmasında aile etkileri oldukça önemli yer tutar. Aile ergene yol gösterir, kendi yaptıkları ile onun yapacaklarını önemli ölçüde belirler. Bu anlamda ergenlerin davranış kalıpları aileleri hakkında da fikir sahibi olmamıza yardımcı olur (İnanç, Bilgin&Atıcı, 2009). Ergenlik krizi bir anlamda aile kriz şeklinde yaşanmaktadır. Bir tarafta aile ile çocuksu sıcak ilişkiler sürerken diğer yandan çatışmalar yaşanmaya başlar. Çünkü ergen artık yeni kavramlarla düşünmekte ve yeni bir ilişkiler ağı içinde varolmaya çalışmaktadır. Aslında çoğu zaman ergenlikte dillendirilen aile - çocuk gerilimleri çocukluk döneminde de kendini göstermiş dinamiklerdir (Collins,1990; Larson ve Richard, 1991; Steinberg ve Morris, 2001).

Bunun yanısıra ailede ki alt grupların birbirleri ile bir sistem olarak ilişkisini inceleyen çalışmalarda yapılmıştır (Schultz ve Schultz, 2002; Coşkun, 2008; Feldman ve Mahsalla, 2010). Ergen bireyler ve ebeveynleri ile ilgili araştırmaların pek azı nitel araştırma şeklindedir. Ergen bireylerin aile bireylerine ve aileye ilişkin bilişsel temsili ile kendilerine yönelik bilişsel temsilleri arasındaki ilişkiyi ölçülebilir nitelikte inceleyen yeterli sayıda çalışmaya rastlanmamıştır (Buckley, Walker, Crowe&Caputi, 2013; Çağlayan, 2015; Tuştaş, 2017).

Özellikle bu konunun ülkemizde de yapılan araştırmalarda da olması bu araştırmayı yapmayı önemli kılmış ve bu araştırmanın problemini oluşturmuştur.

Araştırmamızda kullanılacak temel teknikler olan Repertuar Ağı Tekniği ve Öz kimlik Grafikleri algı mesafelerini ölçülebilir, kaydedilebilir ve olası değişimleri kolay belirleyebilir olmamızı sağlayan bir dizi avantajlar vadetmektedir. Bu araştırmada danışma merkezine başvurusunda aile çatışması nedeniyle başvurduğunu beyan eden 6 ergen birey ile repertuar tekniği ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılacak ve her ergenin öz kimlik grafiği çıkarılacaktır. Araştırmada repertuar ağı yöntemiyle toplanan verilerin sağladığı bilgiler doğrultusunda öz kimlik grafikleri incelenen ergenlerin; ben, ideal ben, sosyal ben, normatif ben öz elementleri dışında, anne, baba, kardeşler, aile, iyi anne, iyi baba, iyi aile, iyi kardeşler elementlerinin x (öz) ve y (ideal öz) iki eksenli ve (kabul, idealleştirme, çatışma, ikircikli) alanı öz-kimlik grafiğinde hangi alanda, ne kadar mesafeyle konumlandırıldıkları incelenecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırma modeli, idiyografik çoklu vaka analizi olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın temel amacı ergen danışanların kendilerine ve aile bireylerine yönelik zihinsel temsillerinin karşılıklılık çevresinde incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1) Ergen danışanların öz elementler ile ilişkilendirdikleri kişisel yapılar nelerdir?
    a) Danışanın ben elementi ile ilişkilendirdikleri kişisel yapılar nelerdir?
    b) Danışanların ideal ben elementi ile ilişkilendirdikleri kişisel yapılar nelerdir?
    c) Danışanların sosyal ben elementi ile ilişkilendirdikleri sosyal yapılar nelerdir?
    d) Danışanların normatif ben elementi ile ilişkilendirdikleri kişisel yapılar nelerdir?
2) Ergen danışanların öz elementleri öz kimlik grafiği üzerinde nasıl konumlandırılmaktadır?
    a) Danışanlar ben elementini öz kimlik grafiği üzerinde nasıl konumlandırmaktadır?
    b) Danışanlar ideal ben elementini öz kimlik grafiği üzerinde nasıl konumlandırmaktadır?

c) Danışanlar sosyal ben elementini öz kimlik grafiği üzerinde nasıl konumlandırılmaktadır?
d) Danışanlar normatif ben elementini öz kimlik grafiği üzerinde nasıl konumlandırmaktadır?

3) Ergen danışanların aile ve aile üyeleri ile ilişkilendirdikleri kişisel yapılar nelerdir?
a) Danışanların aile elementi ile ilişkilendirdikleri kişisel yapılar nelerdir?
b) Danışanların anne elementi ile ilişkilendirdikleri kişisel yapılar nelerdir?
c) Danışanların baba elementi ile ilişkilendirdikleri kişisel yapılar nelerdir?
d) Danışanların kardeş elementi ile ilişkilendirdikleri kişisel yapılar nelerdir?
4) Ergen danışanlar aile ve aile üyelerini öz kimlik grafiği üzerinde nasıl konumlandırmaktadır?
a) Danışanlar aile elementini öz kimlik grafiği üzerinde nasıl konumlandırmaktadır?
b) Danışanlar anne elementini öz kimlik grafiği üzerinde nasıl konumlandırmaktadır?
c) Danışanlar baba elementini öz kimlik üzerinde nasıl konumlandırmaktadır?
d) Danışanlar kardeş elementini öz kimlik üzerinde nasıl konumlandırmaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Ergenlerin aileyi, aile üyelerini bilişlerinde ne şekilde temsil ediyor oldukları ile ilgili ampirik bulguların çok az olduğu görülmektedir (Çağlayan, 2015; Tustaş, 2017). Ergenlikle birlikte çocuk ve ebeveyn ilişkileri bir dönüşüme uğramaktadır. Ne var ki, çoğu aile çocuklarının gelişim dönemindeki güncel ihtiyaçlarına uyum sağlamakta güçlük yaşayabilmektedir. Ergenlik, çocuğun kimlik arayışında olduğu ve yeni bağlamda objeler aradığı bir dönemdir.

Öncelikle bu çalışmanın anne babalara yönelik gerçekleştirilmesi planlanan eğitim programlarını geliştiren uygulamacılara katkı sağlayacağı umulmaktadır. Çünkü ergenlerin birer sorun, ergenliğin de sorunlu dönem olarak algılanması; ergenlerin aile ile yaşadığı sorunlardaki karşılıklılığı gölgelemektedir. Aileler iç süreçlerindeki bir dizi

problemi ergenin yaşadığı sorunların arkasına gizleme eğiliminde olabilmektedir.

Öte yandan araştırmamız danışma ve terapi süreçlerinde ihtiyaç duyulan iki alana: iç geçerlilik ve ölçülebilirlik kavramlarına da katkı yapabilme olasılıklarını içermektedir.

1.4. Sayıltılar

1) Ergenlerin ve ailelerinin repertuar tekniğini uygularken soruları içtenlikle cevaplandırdıkları varsayılacaktır.
2) Araştırma için seçilen yöntemlerin araştırmanın amacını gerçekleştirmek için yeterli olduğu var sayılacaktır.

1.5. Sınırlılıklar

1) Araştırma bulgularının elde edilmesi, araştırmada kullanılan teknikle sınırlıdır.
2) Araştırma, kullanılan istatistiksel analizlerle sınırlıdır.
3) Araştırma 01.10.2017-01.03.2018 tarihleri aralığında danışma ofisinde aile çatışması yaşadığını beyan ederek başvuran 6 ergen ile yürütülmüş, iç geçerliliği yüksek ancak dış geçerliliği düşük bir araştırmadır.
4) Bu teknik sözel ifade yetenekleri kısıtlı olan danışanlar için uygun olmayabilir.

1.6. Tanımlar

Ergenlik: Bireyin erişkin insanlara has hakların kendisine tanınmadığı için rahatsızlık hissettiği sırada başlayan ve bu hakların ve onlara bağlı sorumlulukların tamamının içinde yaşadığı toplum tarafından kendisine de tanındığını fark ettiğinde de biten gelişim evresidir (Gander ve Gardener, 2004)

Benlik Saygısı-Özdeğer: Benlik bireyin kendisine ilişkin düşünceleri, algısı, değerlendirmeleridir (Coopersmith, 1967). Self-esteem, öz saygı, özdeğer (Ayvaşık, Er, Kışlak, Erkuş; 2000).

Kişisel yapılar: Yaşamımızın değişik boyutlarını, açılarını kavramsallaştırmak için kullandığımız kategorilerdir. Olayları anlamlandırmamıza açıklamamıza yardımcı olurlar (Kelly, 1969).

Repertuar ağı tekniği: Kelly'nin tanımladığı insanların yaşamlarındaki önemli kişi ve kavramları nasıl anlamlandırdıklarını tespit etmemize yarayan tekniktir.

Element:Elementler kişi için önemli olup soyutlayabildiğimiz tüm insan ,kavram ve nesnelerdir.(Fransella, Bell ve Banister, 2004).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu çalışma aile çatışması yaşayan ergen danışanların kendi aile bireylerini aile kavramının kendisini ve idealleştirdikleri aile bireylerinin güncel ben, ideal ben , normatif ben ve sosyal ben olarak tanımladığımız temsili elementlerini zihinlerinde birbirlerine göre nasıl konumlandırdıklarını anlamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde ergenlik kavramı, ergenlik kuramları, aile ve dinamikleri, aile dinamiklerinin çocuk ve ergenlere etkileri, yapılandırmacı kuram, kişisel yapılar kuramı, repertuar ağı tekniği ve öz kimlik grafiği, ilgili yurt içi ve yurt dışı araştırmalar bulunmaktadır.

2.1. Ergenlik: Tanımı, Tarihsel Süreci ve Dinamikler

Ergen kelimesinin sözlük anlamı TDK sözlüğüne göre, cinsel olarak aktif alma yaşı ile yetişkinliğe kadar olan döneme işaret etmektedir**.** Sözcüğün batı dillerindeki kökeni Latincedir. Etimolojik açıdan bakıldığında, Latincede çocuk ve yetişkin bir durumu, bir olma halini anlatırken "adulecens" kelimesi bir dönemi ifade etmekteydi (Rocheplave-Spenle, 1980).

Kavramın tarihsel gelişimine bakıldığında bütün bir antik çağ boyunca ergenlik kavramının ya çocukluk ve yetişkinlik arasında kaybolduğunu ya da şuursuz, sarhoş gibi, kontrolsüz vb. negatif anlamlar yüklendiği görülüyordu (Daceve ve Travers, 1996; Muuss, 2006).

Orta çağa gelindiğinde ise yedi yaşından sonra herkes artık yetişkin olarak adlandırılıyordu. Çocuklukta bir tür küçültülmüş yetişkinlik gibiydi (Postman, 1995). Rönesans eğitimin önemine vurgunun artmasına yol açıyordu. Gençlerin 24 yaşına kadar eğitilmesinin hem muhakemelerini geliştireceğine hem de kendilerini kontrol etmelerinin kolaylaşacağına inanılıyordu (Muuss, 2006).

Ergenlik hem fiziki büyüme hem psikososyal olgunlaşma hem de seksüel gelişimle karakterize bir süreç olarak düşünülebilir. Sürecin önemli özelliği, tüm bu değişimlerin hızlı olmasıdır. Bu dönemde çocukluktan yetişkinliğe geçiş tamamlanır. Ergenlik dönemi öncelikle demografik olarak belirlenen bir dönemdir. Ayrıca coğrafi koşullarında ergenlik sürecini etkilediği bilinmektedir. Bununla birlikte cinsiyet farklılığı da ergenliğe geçiş yaşını etkiler. Ergenlik dönemiyle ilişkili farklılaşmalar, kızlarda ortalama 2 yaş önce başlar ve erkeklerde de 2 yıl sonra sona erer (Tekgül, 2005).

Ergenliğin ne zaman bittiği ve yetişkinliğin ne zaman başladığı tartışmasına son yıllarda önemli katkılar yapılmıştır. İnsanların yirmili yaşların başında evlendiği ve düzenli iş yaşamına geçtiği geleneksel dönemlerden farklı olarak günümüzde evlenme, ebeveyn olma, düzenli bir işte çalışma gibi, yetişkin olma kriterlerinin yirmili yaşların sonuna ertelendiği görülmektedir (Arnett, 2000; 2004).Bununla birlikte yine de yaygın ve güncel bir yaş aralığı vermek gerektiğinde, kız çocuklarda 10 -19 yaş aralığı puberte bulgularının görülmesi ile başlayan, yasal bağımsızlık, lise bitirme ortalama yaşı olan 18 -19 yaşlarında biten bir aralıktan söz edilebilir (Steinberg 2005, 2007, Arnett 2004).

Birleşmiş Milletler örgütünün ergen tanımı ise, yaş sınırlarını daha geniş tanımlayan 15-25 yaş arası öğrenim gören, çalışmaya başlamamış, ayrı bir konutu olmayan kişidir şeklindedir (Yörükoğlu, 2007).Tanım ve sınırlamalarda ki farklılıklara rağmen ergenlik döneminin 10 yıl kadar sürdüğü noktasında ortak bir uzlaşı olduğu gözlenmektedir.Bu dönem özellikle risk alma iştahındaki artış ve farkı duygusal durumlar arasında hızlı geçişlerle karakterize olduğu gözlenmiştir (Zeman, Cassano, Perry-Parrish ve Stegall, 2006).

Ergen bireylerin yaşantıları sırasında zaman kavramı ile kurduğu ilişkiler yetişkinlerden farklıdır. Ergenler hayatı daha anlık deneyimleme eğilimindedirler. Ayrıca ergenler, kendilerini algılarken ya da tanımlarken sıklıkla ailelerini ya da ebeveynlerini referans almaktan kaçınırlar. Akran ve arkadaş grupları ergenler için dönem boyunca aileden daha önemli referans noktalarıdır (Derman, 2008). Yine dönem boyunca sık görülen bir ergen davranış kalıbıda, bir tür benmerkezcilik gibi de algılanabilecek, şahsi değerler oluşturma süreçlerinin yoğunlaşmasıdır. Bunu yapmak için ergen bireyler sıklıkla ebeveynleri ile olan çatışmalarını bir manivela gibi kullanırlar. Bu ve benzeri eğilimler, ergenler geç ergenliğe geçtiklerinde ve yetişkinliğe yaş olarak yaklaşmaya başladıkları zaman tedricen azalırlar (Pawlowski ve Hamilton; 2008).

Dönemin karakteristik özelliklerinden bazıları pozitif duygu durumda azalış, ödül duyarlılığının artması, yaşıtlarına verdiği önemde artma ve aile ile mesafeyi artırma eğilimleridir. Bu dönemde özellikle erken ergenliğe geçişte duygusal süreçlerin işlenmesinde ki eğilimler, sıklıkla ergenlerin dönem boyunca hâkim olacak duygusal eğilimlerini belirleyecektir (Nelson ve ark., 2005).

Ergenlik döneminin dinamiklerini belirleyen önemli etkenlerden biri dönem içinde oluşan bilişsel gelişmelerdir. Piaget'in kuramı çerçevesinde düşündüğümüzde, ergenlik dönemi somut düşünceden soyut düşünceye geçiş dönemidir. Soyut düşünebilen ergen birey hipotetik kavramları algılar ve kullanır, genellemeler yapabilir. . Bu yetileri

gelişen ergen, ailevi kuralları ve toplumsal normları daha cesurca sorgular. Ebeveynleri ve öğretmenleri hakkında yargılayıcı düşünceler geliştirir (Özbay ve Öztürk, 1992).

2.2. Ergenlik Kuramları

Granville Stanley Hall'in Kuramı

Ergenlikle ilgili özel olarak geliştirilmiş ilk kuramın Granville Stanley Hall'e ait olduğu söylenebilir. Granville Stanley Hall (1844-1924) hem Wilhelm Wundt hem de Williams James'le çalışma fırsatı bulmuş olan G. Stanley Hall, Amerikan Psikoloji Derneğinin kurucularındandır.

G. Stanley Hall'in kuramı 4 evrelidir. 0-4, 5-7, 8-12, 13-24 yaşları arasındaki dönemlerin her birini bir evre olarak kabul eder. 8-12 yaş arasındaki üçüncü evreyi gençlik ve ön ergenlik, 13-24 yaş arasını kapsayan dördüncü evreyi ise ergenlik olarak adlandırır.

G. Stanley Hall ün kuramının bugün bakıldığında oldukça ilginç gelebilecek yönü, insanın filogenetik evrimi ile ontogenetik evrimi arasında kurduğu güçlü bağdır. G. Stanley Hall'e göre ergenlik dönemimiz, insanlığın sosyal evriminde medeniyet öncesi döneme, henüz teknolojinin gelişmediği, ani değişim ve sarsıntıların yaşandığı kabile çağına denk gelmektedir. G. Stanley Hall'in kuramına yönelik eleştiriler, özellikle kuramcının çevresel faktörlerden çok evrimsel ve genetik faktörleri öne çıkarması, bu bağlamda ebeveyn, çevre, toplum etkisini önemsizleştirmesi noktasına yoğunlaşmıştır (Cloutier 1982; Akt. Onur B.).

Arnold Gesell' in Kuramı

Arnol Gesell, Granville Stanley Hall'den etkilenmiş bir Amerikalı psikologdur. 1950'li yılların başında Yale Üniversitesinde çalışırken, oldukça geniş bir örneklem üzerinde gözlem yapma şansı buldu. Bu gözlemlerin neticesinde ergenlerle ilgili oldukça detaylı gelişim ödevlerini ve dolayısıyla normlarını içeren bir şema oluşturdu.

Arnol Gesell'in çalışmaları daha sonraki yıllarda özellikle ergenlerin cinsiyet farklılığını bir faktör olarak dikkate almaması nedeniyle sıklıkla eleştirilmiştir. Kuramını, tıpkı ergenler gibi ebeveynlerinde tutum ve davranışlarında çocuklarının gelişimine paralel olarak yaşadığı dönüşümlerine işaret etmesi, çağdaş kuramcılarla arasında sıklıkla kurulan bir bağdır. Bu yaklaşım, çağdaş ekolojik yaklaşımın öncüllerinden biri olarak değerlendirilmiştir (Belsky, 1981).

Psikodinamik Kuram

Psikodinamik kuram kurucusu Sigmund Freud'un psikoseksüel gelişim evrelerinin genital evre diye adlandırılan evresi ergenlik dönemini kapsar. Bu dönemde öz doyuma yönelişteki artış ve güçlü libidonal yatırımlar Freud için bir anlamda fallik döneme gerilemeyi hatırlatıcıdır. S. Freud açısından dönemin yönelimi ödipal karmaşayı geride bırakarak yasak olmayan, uygun cinsel nesnelere yönelebilmektir. Psikanalitik kurama göre bu evredeki çalkantı ve aile çatışması temelde dürtülerle ilişkilidir. Gizil dönem boyunca bir şekilde muhafaza edilen id ile ego ve süper ego arasındaki kritik denge bu dönemde bozulma eğilimi gösterir. Bir yandan genital döneme gerileyen birey bir yandan da cezalandırıcı, yargılayıcı, zorlayıcı bir süper egonun baskısını hisseder. Özellikle bu süper ego baskısı ailenin denetleyici otoritesi ile benzer müdahaleler de bulundukça ergenlerin aile çatışmaları sertleşir. Tüm bu karmaşanın yeni bir denge ile nihayetinde çözüme ulaşması bireyi patolojik süreçlerden uzak tutacaktır (Josseyn 1974; Akt. Kuruoğlu 2007)

Sigmund Freud'un kuramsal bakış açısında ergenliğe özel bir vurgu yapıldığı söylenemez. Psikanalizin kurucusu ilgili bakışlarını daha erken dönemlere yönlendirmiş durumdadır. Anna Freud ergenlik hakkında babasından daha çok üretimde bulunmuştur. Anna Freud, ergenliğin özellikle ilk dönemlerdeki libidonal artışın id-super ego gerilimlerini artırdığına ve bu noktada bireyin yaşadığı içsel savaşıma dikkat çekmiştir. Dolayısıyla savunma mekanizmalarına yoğunlaşmıştır. Öte yandan çocuklukta otoerotik olan libidonal yatırım nesnesinin, ergenlikte kişiler arası ilişkilere de zemin hazırlayacak şekilde başkalarına yönelmesi olgusu Anna Freud tarafından dile getirilmiştir.

Başka bir önemli psikanalitik yönelimli kuramcı olan Peter Blos ise bu alanda ikinci bireyselleşme dönemi olarak adlandırdığı teorik katkısıyla anılır. Peter Blos, bu dönemde ergendeki çatışmakta olduğu anne- babasını kaybedeceği bilinçdışı kaygının aşılmasını, ergenin bireyleşmesinin bir aşaması olarak görür. Diğer bir katkısı da savunma mekanizmalarından çok uyum mekanizmalarını önemsemesi olarak düşünülebilir (Blos, 1979).

Erik Erikson'un Kuramı

Erik Erikson psikoloji kuramları tarihinde ergenlik başlığına özel önem atfetmiş olması hasebiyle oldukça önemli bir yer tutar. Oldukça popüler olan kuramı klasik biçimiyle insanı sekiz gelişimsel evrede inceler. Öte yandan psikanalitik kuramın çok uzağında olmasa da Erik Erikson klasik psikanalitik kuramcılara göre çevrenin etkisini

çok daha fazla önemsemesiyle bilinir. Her evre Erik Eriksona göre bir krizdir. Çözülmesiyle de kişi gelişimsel bir aşama kaydetmiş olur.

E. Erikson'un sıralamasındaki beşinci evre ergenlik evresine karşılık gelir. Bu evreyi E. Erikson kimlik bunalımı kavramı etrafında açımlar. Bir tür şahsi bilanço oluşturulan bir dönemdir. Kimim? Nerden gelip, nereye gidiyorum? Bunlar son derce özel sorulardır. Bu soruların etrafında ki yanıt bulma çabaları kişilik oluşumumuzu belirler. Erik Erikson; Bukalemun evresi, özdeşleşme, hazır kimlik, olumsuz-negatif kimlik gibi kavramlarla bu döneme ait oldukça bütünlüklü bir teorik çerçeve sunmuştur (Delgado, 2017).

Sosyal Öğrenme Kuramları

Bandura kuramının önemli bir farklılığı olarak ergen davranışlarının güdülerden çok sosyal ortamlardan edinildiğini savunur. Örnek olarak sosyallik açısından sorun yaşayan ailelerde büyüyen ergenlerin, agresyon düzeylerinin daha yüksek olduğunu aktarır.

Stuck Sullivan'ın Ergenlik Kuramı

Stack Sullivan kuramında erken dönemde kişiler arası ilişkilerin niteliğine yaptığı vurgu ile önceki kuramcılardan ayrışmıştır.Ergenliği dönemlere ayıran kuramcı 8.5 -11 yaş arasını ön ergenlik evresi olarak tanımlar. Stack Sullivan ön ergenlik döneminin kişiliğin oluşması sürecinde en önemli evre olduğunu belirtmiştir. Karşılıksız sevgi dönemi yada şehvet içermeyen sevgi dönemi olarak nitelediği bu dönemde hemcinsle kurulan arkadaşlıkların önemli olduğuna değinen Sullivan bu dönem kazanılan yetilerin kişiler arası ilişkide yaşamsal öneme haiz olduğunu vurgular.

Kurt Lewin'in Kuramı

Kurt Lewin kuramında bazı coğrafi kavramları psikolojik kavramları açıklamak için metafor olarak kullanmış bir kuramcıdır. Kurt Lewin çevresel faktörler olarak adlandırılabilecek etkileri yaşam alanı olarak adlandırır. Kişinin gelişimi, bu yaşam alanındaki değişimlere uyum süreçleriyle ilintili olarak ele alınır. Ergenlik, bu bağlamda yaşam alanında hızlı değişimlerin "fırtınaların" olduğu bir süreçtir. Uyum sağlandıkça ergenin yaşadığı gerilimlerde azalacaktır (Dinçel, 2006).

Margaret Mead'in Kuramı

Margaret Mead 1920'lerde Samoa Adalarında yaptığı antropoloji çalışmaları ile adını duyurmuş bir bilim insanıdır. Sosyal antropoloji ve feminist antropoloji alanındaki çalışmaları, ergenliğin genetik ve gelişimsel yönlerine yoğunlaşmış, psikologları kültürel çevresel etkileşimlerle daha fazla ilgilenmeye itmiştir.

Samoa Adalarında yaşayan ergenlerin, evlilik öncesi cinsel hayatlarını ahlaki bir kısıtlama olmadan yaşamalarının ergenlik çatışmalarını azalttığı yönündeki gözlemleri, ergenlik çatışması kavramının kültürel bir kodlama olduğuna ilişkin görüşlerin önemli bir kaynağı haline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan gençlerle Samoa Adasında yaşayan yaşıtları arasındaki farklara yönelik açıklamaları, ergenlik krizinin kaçınılmaz olmadığı yönünde yorumlanmıştır (Dinçel, 2006).

2.3. Aile ve Dinamikleri

Tanım

Aile tanımları, genellikle ailenin bileşenlerine, fonksiyonlarına ve dinamiklerine verdikleri öncelik nedeniyle farklılaşmışlardır. Aile, bileşenleri açısından bakıldığında, temelde anne baba ve çocuklardan oluşur. Bazen, kültürel farklılıklara bağlı olarak yoğunluğu değişmekle beraber, üstsoylarda bu yapının içinde yer bulur. Bu tanımıyla aile, başlangıcı tespit edilemeyecek kadar eski bir kurumdur. Günümüzde de bir dizi değişime ve gelişmeye rağmen aile kurumu, kendini, yenileyerek var olmaya devam etmektedir. Hatta Siyasi, kültürel, sosyal ve psikolojik tartışma alanlarında odak noktası olma durumunu da korumaktadır. (Hallaç ve Öz, 2014)

Aile, genetik ya da duygusal bağlarla bağlı, birbirleriyle tarihi, iktisadi ve psikolojik bir bütünlük oluşturan, kendilerini aynı hanenin mensupları olarak algılayan bir bütünlüktür. Aile bireylerinin kim olduğundan bağımsız olarak aralarında her zaman iktisadi, fiziki, sosyal ve duygularla ilgili işlevler içerir. Aile her bir parçasının dönüşüm ve değişimini desteklerken bir yandan da koruyucu, kollayıcı, öngörülebilir bir huzur ortamı vaat eder (Gladding, 2012).

Her aile işlev, kurulum ve ihtiyaçları ile farklılıklar içeren bir yapıdır ve o sosyallik içinde yaşayanları şekillendirip ihtiyaçlarını karşılar (Yörükoğlu, 2010). Aile, bir evde yaşayan, maddi olanaklarını paylaşan, evlenme ve akrabalık yoluyla birbiriyle ilişkilenen, üstlendikleri farklılaşmış fonksiyonlarla bir diğerini biçimlendiren, yönlendiren, hukuki, sosyal ve iktisadi nitelikleri olan bir yapıdır (Özgüven, 2001).

Kılıçarslan'ın tanımı, sistem kavramına vurgusu açısından dikkat çekici görünmektedir; Aile, canlı bir toplumsal sistemdir. Özgün hedeflerini, yani aile işlevlerini ve amaçlarını hayata geçirebilmek için ortaklaşmış, birbirleriyle münasebetleri kuvvetli kişilerce oluşturulmuş bir küçük birimdir. Bu bağlar öylesine sıkı ve özelliklidir ki, yapının herhangi bir bileşeninde oluşan değişiklik tüm sistemi derinden etkileyebilir (Kılıçaslan, 2001).

Yine sistem vurgusu yapan bir tanım için örnek; Aile, içinde yaşadığı sosyal sistemle etkileşen ve oluşan bu etkileşimlerin aile üyelerine de yansımasına neden olan bir yapıdır (Özbay ve Aydoğan, 2013).

Ailenin yaşayan etkileyen-etkilenen, dönüşen-dönüştüren biçimlenen - biçimlendiren yaşayan bir sistem olduğu düşüncesi birçok araştırmacı tarafından artan bir önemle vurgulanmaktadır. Özellikle aile sistemleri kuramcılarının teorik formülasyonlarının merkezinde ailenin bir sistem bütünlüğü içinde incelenmesinin yer aldığı görülmektedir.

Sistemik aile kuramlarına göre aile ilişki ve etki ağlarıyla fonksiyon icra eden bir sistemdir. Ailenin bileşenlerinin bir eylemi öteki tüm bileşenlerin eylemleriyle ilgilidir. Kişilerin edimlerinde ve şahsi problemlerinin anlaşılmasında o şahsa değil, şahsın diğer kişilerle girdiği etkileşimlere ve parçası olduğu sisteme yoğunlaşması anlamlıdır (Minuchin, 1974).

Sistemik aile kuramcılarına göre aile sistemini oluşturan yasalar, alışkanlık ve kurallar, ailenin yapısını oluşturur (Aponte ve Van Deusen 1981).Her aile iletişimsel bağlantılar ağı aracılığıyla fonksiyon görür. Her bir aile ferdi bir diğerinin edimini harekete geçirir ve diğer aile ferdinin edimi ile etkileşir. Böylelikle aile mensuplarının edimleri arasında bir tür art ardalık meydana gelir. Ailenin tüm fertleri arasındaki bu yinelenen yaygın iletişimler, hangi bireyin hangi bireyle, ne biçimde nasıl bir zamanlama ile ve nasıl bir biçemle iletişim ve etkileşim yaşayacağına dair şemalar oluşturur. Bu ağ benzeri tekrarlayıcı şemalar aile sisteminin alt yapısını meydana getirir (Minuchin, 1974; Minuchin ve Fisherman,1996).

Sistemik açıdan aile bir dizi alt sistemden meydana gelir. Bu alt sistemler nedeniyle aile örüntüleri çeşitlilik gösterir. Yine bu alt sistemler vasıtasıyla aile fonksiyonlarını yerine getirmektedir. Bu alt gruplar ikili ya da üçlü olabilir. Anne- küçük oğlan, baba -abla gibi üst ebeveynlerde buna benzer alt gruplar oluşturabilirler. Dolayısıyla tüm aile fertleri yetilerine ve güçlerine göre bu alt grupların bir ya da birkaçında değişen ağırlıklarla yer alabilirler. Bir üye A alt grubunda başat rol oynarken

B alt grubunda daha edilgen bir rol alabilir. Bu alt gruplar hem sistemin iktidar ilişkilerini hem de eğitim fonksiyonlarını yerine getirirler (Minuchin, 1974).

Salvador Minuchin, çok sayıda alt grubun varlığında söz etmekle beraber, üç alt grubun özel işlevine değinmiştir. Karı -koca alt grubu bunlardan ilkidir. Bu alt grup aileyi inşa eden iki temel bileşenin birbirleriyle oluşturdukları kurucu iradeyi temsil eder ve belirli vazifeleri vardır. Söz konusu vazifelerin ya da işlevlerin uygulanabilmesi için bazı yetenekler gerekir. Bu yetiler temelde bütünleyicilik ve uyumluluktur. Bu uyumluluk yetisi, eşlerin birbirlerini bütünleme işleviyle beraber yaşanmazsa, taraflardaki negatif yönlerin ya da eksikliklerin karşılıklı organize olması gibi olumsuz bir neticede verebilir. Her iki partnerinde şahsi bir psikososyal yaşam alanına sahip olmaları, birbirlerine destek olma kapasiteleri açısından çok önemlidir. Bu gelişkinliğin mevcut olmadığı ilişkilerde, eşlerden biri ya da ikisi birden eş alt grubuna başka alt grupları dâhil etmek isteyecektir. Çocuklar ve üst ebeveynler sıklıkla böyle bir role davet edilirler. Eşlerden oluşan bu alt grup, çocukların yetiştirilmesi, büyütülmesi ve eğitimi süreçlerinde belirleyici rol oynar. Eşler biri birleriyle iletişimleri ile yeni kuşaklara rol-model olurlar. Çocukların, büyüdüklerinde çevre ile olan etkileşimlerinde bu rol-model alınan davranışlar oldukça belirleyici rol oynar (Minuchin, 1974; Minuchin ve Fishman, 1996).

Ebeveyn alt grubu, eş alt grubu ile aynı kişilerden oluşsa da analık-babalık fonksiyonlarına dair eşlerin fonksiyonlarına işaret eder. Ebeveynleri ile ilişkide çocuklar, onlardan ne umabileceğini, arzu ve taleplerini nasıl dile getireceğini, ebeveynlerin hangisinin hangi alanda iktidar sahibi olduğunu deneyimler. Yine bu alt grup, çocuklarıyla olan münasebetinde, ödül -ceza ikilisini nasıl kullanacağını ve ailedeki olası anlaşmazlıkların nasıl çözüleceğine dair çocuklarına örnek olacak davranışlar geliştirirler.

Kardeşlerin oluşturduğu alt grup akran ilişkileri içinde bir alıştırma alanı gibidir. Çocuklar sosyalleşme sırasında kullanacakları bir dizi yetiyi ilk olarak bu alt grup içinde deneyimlerler. Yeni nesiller bu alt grupta birbirlerini ölçmek, tartmak, güç dengelerini gözetmek, yalnız bırakmak, yanında olmak, uzlaşmak, paylaşmak gibi birçok temel sosyal yetiyi öğrenme ve kullanma olanağı bulurlar. Her bir kardeşin bu alt grup içinde alacağı rol, büyüdüğünde sırtlanacağı sosyal rolün niteliğini de önemli ölçüde belirler. Bu alt grup, kendi deneyimini, üyelerinin akran deneyimlerini gruba taşımasıyla derinleştirir. Bazı üyeler adeta dışardan bu alt grubun dağarcığını beslerler. İlişki katılığı bulunan ve sosyal izolasyon içinde yaşayan ailelerin çocuk alt gruplarında bu beslenmenin yetersiz olduğu görülür (Minuchin, 1974).

2.4. Aile Sistemindeki Alt Grup Etkileşimlerinin Çocuk Ve Ergenlere Etkileri

Aile, bir insan yavrusunun fiziki, sosyal, psikolojik gelişiminin rahmidir diyebiliriz. Sonuçta gelişim neredeyse daima ailede başlar ve sosyalleşme ile devam eder. Bebek için ailenin fertleri aynı zamanda ilk sosyal çevredir. Psikanalitik kuram özellikle 20. yy'in ilk yarısında İngiltere'de gelişen bebekle anne ve baba arasındaki bağlanma sürecinin belirleyiciliğine vurgu yapan bir noktaya evrilmiştir.

Birçok bilimsel veride insanların okul deneyimlerinden, iş-meslek yönelimlerine, sorunlarla baş etme yetilerinden ruhsal yapılarına kadar birçok alanda aile etkileşiminin rolünü destekleyen bulgular sunmuşlardır (Yörükoğlu, 2000).

2.4.1. Anne ve Çocuğu

Sigmund Freud'a göre anne -bebek ilişkisi birincil belirleyicidir. Bebeklik boyunca annesi ile sevgi dolu, güvenli, tatmin edici bir ilişki tesis edebilen bireyler, hayatlarının kalan kısmında da diğer insanlarla olumlu, yapıcı ilişkiler içinde bir yaşam kurma olasılıkları yüksektir. Yine önemli S. Freud çağdaşı olan Alfred Adler'de teorik-kuramsal çerçevesini açıklarken önemle üstünde durduğu üretici, var edici benlik olgusunun, annenin bakım sırasındaki sosyal-duygusal gelişi ile ilintili olduğunu vurgulamıştır. Alfred Adler'in kuramında, anne tutumu ve kardeşler arası ilişkinin niteliklerine özel bir vurgu yapmıştır. Yetişkin nevrotik tutumlarının temelinde, yetersizlik, aşağılık benlik algısının yattığına inanan A. Adler, bu eksikliklerinde anne tutumu ile bağlantılı olabileceğini vurgulamıştır. Öfke, kabul etmeme, ilgi eksikliği, engellenme, annenin tutumlarında hâkimse, yetişen çocukta da A. Adler'in arzu edilmeyen çocuk dediği olumsuz tablonun ortaya çıkabileceği de A. Adler'in önemli tezlerinden biridir (Geçtan, 2003).

Önemli bir gelişim ve kişilik kuramcısı olan Erik Ericson'da insan gelişimini evrelendirdiği ve her bir evreyi bir görevle tanımladığı kuramında, görevlerin başarılı ve başarısız olması olasılıklarını incelemiştir. Erik Erikson, evrelerinin birincisi olan güven-güvensizlik evresini açıklarken, güvenli çocuğu annenin ilgi, arzu ve bakımını yitirmeyeceğinden emin olan çocuk olarak tanımlamıştır. Bu emin olma durumu, çocuğun çevresi ile kurduğu ilişkiyi olumu olarak belirler. Çocukta kendini sevilmeye değer olarak algılar, böylelikle anneden akışkan doğal bir ilgiyi edinebilen çocuk, diğerlerine verme yetisini de sağlam bir temele oturtmuş olur.

Erik Ericson'un kuramında belirtildiği gibi bu görevin başarılamadığı olumsuz

senaryoda, gereksinimleri eksik ya da geç yerine getirilen ya da bakımı sırasında sevgisiz, sabırsız, bıkkın bir üslupla ilişki kurulan çocuk, önce anneye sonra kendisine, sonunda da tüm dünyaya güvenini tesis edemez (Senemoğlu, 2000).

Yüzyılın başında önemli bir kuramcı olarak dikkat çeken Erich Fromm'da annenin sevgisinin şartlara bağlanmasının ilerde çocuğun insanlarla açık ilişkiler kurmakta zorlanmasına yol açabileceğini vurgulamıştır (Erich Fromm, 1995).

Kuram tarihinin ilk büyük kadın ismi olarak adlandırabileceğimiz, Karen Horney'de ebeveyn çocuk ilişkilerinde sevgi ve destek temalarına vurgu yapmıştır. Çocuğun davranışlarının yön değiştirebilme özelliğine dikkat çeken Karen Horney, olumlu ebeveynlik koşullarında büyüyen çocukların, kendi arzularını gerçekleştirmek için yetişkinlerle mesafesini ayarlayabileceğini, kişileri seçebileceğini ve istemediği durumlar olunca da çekilip yalnız kalabileceğini gözlemlemiştir. Öte yandan olumsuz koşullarda büyüyen çocukların nevrotik nitelikler sergileyebileceğini de öne süren Karen Horney, bu durumda çocuğun davranışlarının, arzularına yönelmekten çok güvenlik arayışına yöneleceğini, bu durumda da insanlarla güvenli ilişkiler gerçekleştiremeyeceğini ve giderek kendini yalnız ve çaresiz algılayacağını vurgulamıştır (Geçtan,1998).

Artık psikoloji alanında klasikleşmiş bir bağımsız alan olarak vurgulanan bağlanma teorileri yukarda bahsedilen kuramcıların açtığı yolda, Melanie Reizes Klein, Anna Freud, Haryy F. Harlow, Margaret Mahler, Edward John Mostyn Bowlby, Heinz Kohut ve Mary Ainsworth gibi isimlerle geliştirilmiş, sonrasında Wilfred Ruprecht Bion ve Donald Woods Winnicott'ın da bağlanma teorilerine önemli katkıları olmuştur. Bu kuramcıların ortaklaştığı nokta bebeklik döneminde ebeveynlerle kurulan ya da kurulmayan bağın, yaşam sürecimiz boyunca çevreyle, kendimizle kurduğumuz ilişkileri belirleyici olabileceğidir.

2.4.2. Baba ve Çocuğu

Sigmund Freud (1930) "Uygarlığın Huzursuzluğu" adlı eserinde "Ben, çocukluğumuzda ki babamız tarafından kollanma-gözetilme gereksinimimizin gücüne benzer güçte farklı bir gereksinim hayal edemiyorum" sözleri ile baba işlevinin önemli bir yönüne değinmiştir. Yine aynı eserde (S.38) Freud anne ile sınırsız -sonsuz, ebedi gibi algılanan bir füzyon içinde yaşayan bebeği annenin -bir okyanusun çağrısına benzer şekilde- boğucu bir ilişkide tutma eğiliminden söz eder. Babanın anne bebek arasına

kendi kuralları ile girerek bu füzyonu daha sağlıklı bir ilişkiye dönüştürme sorumluluğu yalnızca kendi çıkarlarına değil bebeğin sağlıklı gelişimine de yarayacaktır.

Baba rolünün çocuk ve ergen üzerindeki etkilerine son yıllarda artan bir oranda vurgu yapılmaya başlanmıştır. Psikanalitik yaklaşımın çağdaş yorumlarında, anne kavramının yerine, birincil bakım veren kavramının yerleşmesiyle baba birçok durumda anne rolünü paylaşan kişi olarak adlandırmaya başlamıştır. Annenin ilk öteki olarak adlandırıldığı psikanalitik kuramda babanın ikinci öteki olma durumu özellikle ödipal dönemdeki rolü üzerinden vurgulanırken, yüzyılın ikinci yarısında baba-çocuk ilişkileri anneden daha bağımsız olarak değerlendirilebilmektedir.

Değişen toplumsal koşullar, özellikle 2. Dünya savaşı sonrası kadınların iş yaşamında yer almaları, cinsler arası, eşitlik, paylaşım, iş birliği gibi kavramların gelişmesi gelenekselleşmiş, ebeveyn rollerinde dönüşümlere yol açmıştır. Bu yeni ebeveyn düzeninde babanın rolü artmış, baba rolüne yönelik ailevi ve sosyal beklentilerde farklılıklar oluşmuştur (Sumsion, 2002).

Yapılan bir dizi çalışma baba-çocuk ilişkisi ile çocuğun akademik ilgi ve performansı arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Genel olarak baba fonksiyonu ile bilişsel gelişim arasındaki ilişki dikkat çekici bulunmuştur. Bununla beraber, Baba'nın fiziki ya da fonksiyonel eksikliği ya da etkisizliğinin çocuğun ve ergenin özdeşim mekanizmalarını olumsuz etkilediği bu durumunda çocuk ve ergenlerde davranışsal dejenerasyonlara neden olabileceği gözlenmiştir (Yavuzer, 2010).

Babaların çocuklarının bilişsel gelişimine katkısında dil gelişimi alanı da oldukça önemli olarak değerlendirilmiştir. Babanın çocuğu davet ettiği oyunlarda kurduğu dil ve nesne zenginliği, özellikle yaşamın ilk yıllarında uyaran eksikliğine oldukça duyarlı olan çocukların gelişimi açısında fark yaratıcı olabilir. Baba yaşamın zenginliklerini çocuğun dünyasına taşıma konusunda özgün bir işlev görebilmektedir (Baratan, 2010).

2.4.3. Kardeşlik İlişkisi Etkileri

Kardeşlerle etkileşim ve doğum sırasına verdiği önem, Alfred Adler'in kuramsal çerçevesinin en benzersiz yönlerinden biri, belki de birincisidir (Corey, 2008). Alfred Adler'e göre, kardeşlerin aynı evde büyümesi ve aynı anne babalara sahip olması eşit koşullara sahip oldukları anlamına gelmez. Tıpkı genetik farklılıklar ve cinsiyet farklılıkları gibi doğum sırası da biricik özelliklerimizden biridir. Ayrıca kardeşlerin doğum sırasına bağlı olarak kendilerini algıladıkları aile içi konumda oldukça farlılıklar

arz eder. Bu farklılıkların önemli miktarı anne ve babanın tutum ve beklentilerinden karşılanır. İlk çocuktaki tacını kaybetmiş kral travması, sonraki çocuklarda rekabetçi davranışlar, kişiliğin oluşmasında oldukça önemli olarak değerlendirilmiştir **(**Akt.İnanç&Yerlikaya, 2008). Alfred Adler'den sonraki dönemlerde aile sistemleri kuramcısı Salvador Minuchin'de kardeş ortamının bir tür sosyal ilişkilerin ilk kez deneyimlendiği laboratuvar işlevi üstlendiğini belirtmiştir (Minuchin, 1974).

2.4.4. Ebeveynler Arası Çift İlişkisinin Çocuk ve Ergenlere Yansımaları

Çiftin uyumu çocukları ile ilişkisini güçlü bir şekilde etkiler. Çift ilişkisinde yüksek bir doyum yaşandığında çocukların kendini güvende hissetmeleri kolaylaşır. Bunun sağlanamadığı çatışmalarla karakterize evliliklerde, çocukların bağlama sorunları yaşadıkları, sosyal gelişimlerinin sıkıntılı olduğu ve çeşitli davranım sorunları yaşandığı gözlenmiştir (Yazgan-İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008). Ateş (2017), 495 ergen katılımcı ile yürüttüğü araştırmada; anne babanın evlilik çatışmasının, ergenin kuraldışı davranışları yüksek düzeyde gösterme durumunu yordamada anlamlı katkı sağlayıp sağlamadığını incelemiş ve anne babanın evlilik çatışmasının, ergenin kuraldışı davranışları yüksek düzeyde gösterme durumunu yordamada anlamlı katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Çocuklukta gözlenen sorun çözme yöntemleri, bireyin sonraki hayatında problemlerle baş etme tarzını da yordamaktadır. Anne ve babasının uyumsuz, saldırgan ilişki biçimini deneyimleyen bireylerin, yetişkinlikte de bu tarzın sürdürücüsü olmaları beklenebilen bir durum olacaktır. Ebeveynlerin çocukları ile kurdukları iletişimi belirleyen önemli etmenlerden biride kendilerine duydukları güvendir (Çağdaş, 2003).

Aile içi sorunlar baş gösterdiğinde bunun kökenlerinin sıklıkla eş seçim dinamiklerine kadar uzandığı görülmektedir. Eşlerin evlilikte sorunlar yaşadıklarında bir çözüm yolu olarak çocuk sahibi olmaları sık rastlanan bir olgudur. Böylesi bir işlev ve beklenti ile dünyaya getirilen çocuk, bağımsız kimliğini kazanma yolunda önemli bir kısıtlanmışlık hisseder. Çatışmaların arttığı ergenlik yıllarında kimlik arayışındaki ergen ve farklı beklentileri olan ebeveynler arasındaki sıkıntılar, ergenin cinsel kimlik gelişimini de etkiler. Neticede olumlu bir benlik algısı kazanamamış birey bu sıkıntıları çevre ilişkilerine de yansıtacaktır (Nazlı, 1997).

2.5. Yapılandırmacı Yaklaşımlar ve Bilişsel Temsil

Yapılandırmacılık; İngiliz dilindeki constructivism sözcüğünün yapısalcılık,

inşacılık gibi kelimelerle de karşılanmaya çalışılan Türkçe karşılıklarından biridir. Özellikle eğitim bilimlerinde bu çeviri yaygın olarak kullanılmaktadır (Şimşek, 2004).

Yapılandırmacılık bir açıdan bakıldığında, öğrenme süreci ile ilintili bir terim gibi algılansa da felsefi düzlemde incelendiğinde daha çok epistomoloji ile ilişki olduğu görülür, yani nesnesi bilgi olan bir alandır (Arslan, 2007) Yapılandırmacılık düşüncesi, gerçek bir dünyanın varlığını yadsımaz ama gerçekliğin bu dünyanın insan bilincinde tekrar inşa edilerek oluşturulduğunu savunur. Bu şahsileştirilmiş, inşa edilmiş, üretilmiş bir gerçekliktir (Güney, 2007).

Yapılandırmacı kuramla felsefe ve psikolojiyi, özellikle de gelişim psikolojisini bir araya getiren kişi Jean Piaget'tir. Jean Piaget kuramını oluştururken çok sayıda çocuğu uzun yıllar gözlemleme fırsatı bulmuştur. Gözlemlerinin sonunda çocukların evrensel olarak birbiri ile benzer evrelerden geçerek bilişsel olgunluğa eriştiğini göstermiştir (Özen, 2011).

Jean Piaget'in kuramının merkezinde çocukların bütün algı ve öğrenme süreçleri boyunca basit bir pasif kaydetme süreci içinde olmadığını, bu öğrenme süreci boyunca öğrendiklerini yeniden inşa ettiklerini, bu inşanın tekrar tekrar yenilendiği tespiti bulunmaktadır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2007). Şema kavramsallaştırması J. Piaget'in kuramının başka bir önemli kilometre taşıdır. Şema diye adlandırdığımız yapılar, insanların çevreleri ile etkileşimleri sırasında yaşadıkları gerilimleri, sorunları aşabilmek ve hayatiyetlerinin devamını sağlamak için geliştirdikleri bilişsel yapılandırmalardır (Senemoğlu, 2007).

Şemalar kavramsallaştırması Edward John Mostyn Bowlby ve arkadaşlarının geliştirdiği bağlanma kuramları ile J. Piaget'in gelişim kuramları arasında sağlam bir köprü oluşturmaktadır. Edward John Mostyn Bowlby, bebeklerin bakım vericileriyle ilgili olarak olumlu bir şema geliştirilmesi durumunda, kendileriyle ilgili olarak oluşturdukları algılarının da olumlu olacağını öne sürmektedir. Bebeğin bakıcı algısı negatif ise bu seferde kendilik algısı negatife dönecektir. Bazen de yine bu tezi destekleyen bir durum olarak bakım vericinin edimleri ile bebeğin algıladığı, daha doğrusu yapılandırdığı gerçeklik arasında anlaşılamaz bir fark olduğu gözlenebilir Gooden, Leung, Hidman, 2000).

Albert Bandura'da insanların evrenle etkileşimlerinin temel olarak evrene ait sembollere dayandığına değinmiştir. Öncelikle çevremizi algılarken bir soyutlama süreci yaşarız. Algılama sürecinde simgeler oluştururuz ve sonrasında bu simgelerle yeni bir düşünsel, edimsel dünya yapılandırırız. Bir anlamda bu simgelerden oluşan bir geçmiş,

bugün ve yarın yaratırız. Bu günümüzü sadece geçmişimizin değil, aynı zamanda gelecek tasavvurumuzun da etkilemesi, simgelerden oluşmuş zihinsel evrenimizin varlığının kanıtlarından biri olarak değerlendirilmiştir (Bandura, 1986).

Kurt Lewin'de alan kavramsallaştırmasıyla, temel olarak kişinin dış çevresinin şahsi menfaat, arzu ve gereksinimleri çerçevesinde psikolojik bir dünya simgesi yarattığını savunmuştur. Bu tinsel dünya elbette gerçek dünyadan farklıdır ve kişinin edimlerinin değişmesi için bu simgesel dünyasında farklılaşmalar olması lazımdır (Yıldırım, 1997).

Sosyal yapılandırmacı yaklaşımlar ise yapılandırılan simgelerin şahsi süreçlerle değil, toplumsal iletişim süreçleri ile inşa edildiğini savunurlar. Bu kurama göre bir simgenin manasını başkaları ile etkileşim sürecinde yapılandırırız (Güney, 2007). Öğrenme kuramcısı Lev Vygotsky'da, özellikle dile yaptığı vurgu ve bilgi edinme sürecinde kelimelerin birer simge olarak kullanıldığını, bu simgeleştirmenin bizatihi kendisinin yapılandırmacı bir süreç olduğunu vurgular.

2.6. George Kelly ve Kişisel Yapılar Kuramı

2.6.1. Kişisel Yapılar Kuramının Teorik Çerçevesi

Öncelikle belirtmek gerekir ki George Alexsander Kelly klasik anlamda fenemonolojik yaklaşımı benimsememişti. Kuramcı için bir reel dünya mevcuttu ama bu davranışçıların algıladığı gibi her şeyi mutlak belirleyen determinist bir dünya da değildi. Var olan kâinatı insanlar kendi zihinlerinde birbirlerinden farklı algılarlar ve bu farklı algılanmayı, dolayısıyla farklı davranışları belirleyen süreç olarak kişisel yapılar vardır, şeklinde düşünüyordu. Bunun için George Alexsander Kelly kişisel yapıları anlamlandırmak ve çözümlemenin insan eylemlerini yordamamıza yardımcı olacağını düşünüyordu (İnanç ve Yerlikaya , 2008).

George Alexsander Kelly olayları anlamlandırmak ve yordamak için şema benzeri kişisel yapılar kullandığımızı düşünüyordu. Örneğin tanımadığımız biriyle ilk karşılaşmamızda onu bazı özellikleri ile kodlarız. Bu özellikler zıt uçlar içeren ikili yapılardır. İyi-kötü, merhametli-acımasız, güzel-çirkin gibi iki zıt kavramdan oluşan kavram çiftleri ile düşünmeye başlarız. Sonrasında da bu zıt ifadelerin arasındaki tonları ve ara tonları tespit ederiz. Başlangıçtaki ikili zıt yapılar bize bir çerçeve sunar, biz de o çerçevenin arasını doldururuz. Bu değişik özellikleri yorumladığımız düşünceler bir araya geldikçe bizim anlam verme, yordama çabamızda somutlaşır (Burger, 2006).

2.6.2. George Alexsander Kelly'nin Kuramının Önermeleri

George Alexsander Kelly'nin kuramının öncelikli tezi, davranışların gelecek hakkındaki tahminlerimiz ve isteklerimizle belirlendiğidir. George Alexsander Kelly bu tezini 11 alt kavramla açımlamıştır.

2.6.2.1. Yapılandırma Kavramı

Evrendeki olayların neredeyse tamamı bir açıdan benzersizdir. Bu sonsuz çeşitlilikle baş edebilmek için insan zihni benzerlikler yoluyla gruplandırma çabasına girer. Bu gruplamaların yapılması şema benzeri yapılarla mümkün olur. Her gün güneş doğar ve batar. Astrofizikçilerin gözüyle her gün benzersizdir. Dünyadaki insanların tamamına yakını içinse bu her gün tekrarlanan benzer olaylar döngüsüdür. Kişisel yapılar kuramında benzetmek amaçlı anlamlandırmalara, yapılandırma kavramı adı verilmiştir (Feist&Feist, 2006).

2.6.2.2. Şahsilik Kavramı

Kuramın ikinci kavramı kişilerin çevrelerinde olup etkileştikleri canlı ya da cansız nesneleri algılamalarını sağlayan kişisel yapılarının benzersizliğidir. İnsanların farklı ve eşsiz geçmişleri tekrarlanamaz. Dolayısıyla bu geçmiş deneyimlerimizden kaynaklanan kişisel yapılarımızın da şahsi ve benzersiz olmasını zorunlu kılar (Ewen, 2003).

2.6.2.3. Örgütleme Kavramı

George Alexsander Kelly'nin kuramının bu kavramsallaştırması, temelde var olan kişisel yapıların önem derecesine ve kişisel merkezimize yakınlıklarına göre organize olduğunu anlatır. Bu, bir tür öneme dayalı sıralama gibidir. Hangi yapının önemli ve başat olduğundan ibaret bir sıralamadan çok, konjonktüre göre olayla ilgili hangi kişisel yapının öne çıkacağını belirleyen, esnek bir hiyerarşi söz konusudur. Örneğin kişi ölüm korkusunu başat kişisel yapı haline getirmişse bunla ilgili değerlendirmeler ve zihinsel ilgi diğer yapılardan daha belirleyici olacaktır (Feist&Feist, 2006).

2.6.2.4. Zıtlık Kavramı

İnsan zihni hem nesneleri benzetmek hem de aynı anda farklılıklarını algılamak ihtiyacındadır. Bu bağlamda bir kişisel yapı kurulması için iki benzeyen ve bir zıtlık

içeren nesne olması gerekir. George Alexsander Kelly'nin kuramında her kişinin sınırlı sayıda zıt kavrama sahip olduğu varsayılmıştır (Hjelle&Zeigler, 1992).

2.6.2.5. Seçim Önermesi

Kişisel yapılarla ilgili süreçlerde insanlar tercihlerini kişisel özgürlüklerini ve olasılıklarını artıracak şekilde kullanma eğilimindedir. Bu eğilimle belirlenen seçimler sonucunda kişisel yapıların çerçevelerinde de zorunlu bir esneme ve genişleme oluşur. İnsanlar kuşkusuz gerçekliği seçemez ama gerçekliği nasıl yorumlayacağına dair alternatifleri olduğunu bilirler (Feist&Feist, 2006).

2.6.2.6. Ranj Kavramı

Her bir kişisel yapının algıladığı, işe yarayacağı, karşılık geleceği bir sonlu-sınırlı genişlik söz konusudur. Bu anlamda kişisel yapılar sınırlıdır ama eşit sınırlılıkta değildir. Her yapının özgün bir genişliği söz konusudur. Bu genişliğin kapsadığı şeyler, yapıyla ilgili kabul edilmez (Kelly, 1955).

2.6.2.7. Tecrübe Kavramı

Tecrübe, olguların tekrarı değil, olayların tekrar tekrar kişisel yapılarca işlenmesidir. Yeni anlamlar yükleyebildiğimiz her süreçte farklı değerlendirmeler yaparız. Bu şekilde tecrübelerden faydalanabiliriz. Genelde her seferinde tek bir noktaya ilgi gösterdiğimiz için tecrübelerimizle, tekrarlarımızla gelişiriz (Ewen,2003).

2.6.2.8. Ayarlama Kavramı

Kişisel yapıların tecrübelerle etkilenmesi ve geliştirilmesi ile ilintili bir kavramlaştırma olan ayarlama kavramı, yapıların yeni girdileri kabul edip edememe yetisine vurgu yapar. Her yapının yeniyi içe alma kapasitesi birbirinden farklıdır. Bazı yapılar katıdır ve geçirgenliği düşüktür. Bazı yapılar ise eklemeler, esnemelere, ranjlarını artırmaya daha uygundur (Hjelle&Ziegler, 1992).

2.6.2.9. Parçalılık Kavramı

Bir tür eklektik düşünce çağrışımı yaratan bu kavram, bilişsel olarak birbiri ile

çelişen kişisel yapı süreçlerinin ard arda kullanılmasını tanımlar. İnsanın yordanabilirliğinin oldukça güç olması, kişiler arası farklılık ve kombinasyonların sonsuzluğu bu kavramla açıklanabilir (Feist&Feist, 2006). Örneğin kadınların cinsel özgürlüğü konusunda liberal düşünceleri olan biri kendi ailesi için daha muhafazakâr standartlar uygulayabilir.

2.6.2.10. Benzerlik Kavramı

Benzerlik kavramı, temelde insanların nesne ve olguları içeriklerinden bağımsız olarak birbirlerine yakın şekilde kişisel yapılar kurarak karşılamaları tutumunu açıklar. Benzer kişisel yapılar seti oluşturan bireyler muhtemelen benzer geçmiş tecrübeleri yaşamışlardır. Bu kişilerin bilişsel süreçleri de yakın olacaktır (Hall, Lindzey & Campel, 1997).

2.6.2.11. Sosyallik Kavramı

Toplumsal ilişkilerde belirleyici olan farklı kişilerin birbirlerinin kişisel yapılarını algılama düzeyleridir. İletişim ve etkileşim ancak kişisel yapıların karşılıklı olarak algılanması ile mümkün olur. Aynı olaylara maruz kalmak ya da aynı sözcüklerle yapılan konuşmaları dinlemek kişileri sosyal olarak yakın yapmaz. Bu yüzden değişik kişisel yapılar olabileceğini ve bu yapıların her birinin olguları değişik yorumlayabileceğini bilmek önemli bir iletişim olanağını da başlatır. Empati kavramı tam da bu bağlamda anlam kazanır (Ewen, 2003).

2.6.3. Repertuar Ağı Tekniği

George Alexsander Kelly'nin geliştirdiği bu teknik, en temel anlatımla kişisel yapılara ulaşmayı hedefleyen bir tekniktir. Bu yöntem en başından beri klinik alanda kullanılmış, daha sonra marketing, eğitim, siyaset, tüketici eğilimleri gibi alanlarda da yararlanılmaya başlanmıştır. Kişilerin belli bir bağlamda düşünme ve yorum yapma mekanizmaları ve bu mekanizmaların birbiri ile ilişkisini görmemize yardım eden bu teknik, kişisel yapılar kuramının en önemli klinik uygulama tekniğidir (Hall, Lindsey&Kerkof, 2005).

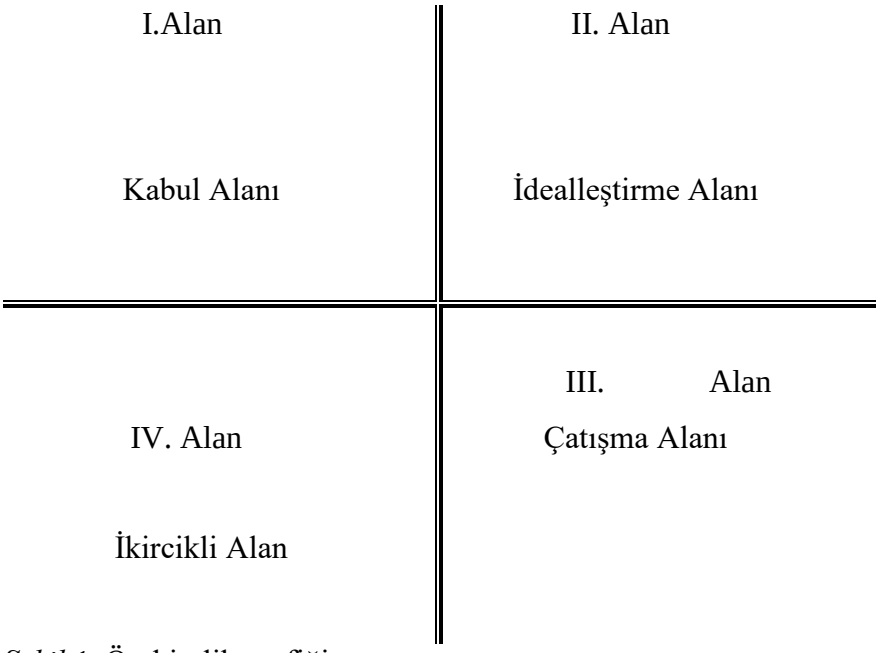
2.6.4. Öz Kimlik Grafiği

Öz Kimlik Grafiği

Kimlik kavramsallaştırması, temelde ben elementlerinin (güncel ben, sosyal ben, ideal ben, normatif ben) diğer elementlere (ör. Aile üyeleri) yakınlık ve uzaklığının yorumlanmasıyla oluşmaktadır. Öz kimlik grafiği bu mesafelerin görselleştirilmesi, kaydedilmesi ve ölçülmesine olanak sağlar **(**Bartholomew, 1993; Akt, Sanberk, 2014).

Ben elementlerinin öz kimlik grafiği uygulamalarındaki kullanımları Güncel Ben; şu an algıladığımız ben. Sosyal Ben: diğer insanların algılarında oluşan ben, İdeal Ben; olmayı arzuladığım ben, Normatif Ben; diğer insanların beni olmak zorunda bıraktıkları ben şeklindedir. Bu elementlerin birbirleri ile mukayese edilmeleri sonucunda kişiye özgü benlik ortaya çıkmaktadır (Maklouf-Norris & Norris, 1976; Akt. Sanberk, 2014; Will, 2011).

Elementlerin birbiriyle mesafesini cm cinsinden ölçebilmenin öz kimlik grafilerinin bir özelliği olduğu vurgulanmıştı. Tüm elementlerin ben elementleri ile olan mesafeleri ölçüldüğünde ortaya çıkan değer eğer 0,8 ila1,2 Aralığında ise, bu alana farksızlık alanı diyoruz. Bir elementin bu aralıkta mesafesinin ölçülmesi, ölçümün yapıldığı ben elementine göre benzeyip benzememe açısından nötr olduğu kabul edilmiştir. Böylesi bir durumda elementin niteliği ile ilgili net bir yorum yapmak mümkün olmamaktadır (Bartholomew, 1993; Akt. Sanberk, 2014).

Şekil 1. Öz-kimlik grafiği

1.Alan: *Kabul Alanı:* Bu alanda yer alan elementler hem güncel ben elementine hem de ideal ben elementine benzerler.

2.Alan: *İdealleştirme Alanı*: Bu alanda bulunan elementler ideal öze benzer ama güncel benden uzaktır.

3.Alan: *Çatışma Alanı*: Bu alanda yer almış elementler hem ideal benle hem de güncel benle benzerlik taşımamaktadırlar.

4.Alan: *İkircikli Alan*: Bu alanda yer almış elementlerin güncel bene benzerliği fazla, ideal bene benzerlikleri ise azdır (Böker,1999; Böker &Ark.1999). Şekilde görüldüğü gibi öz kimlik grafiğindeki alanlar özgün anlamlar içermektedir. Alanların tek tek yorumlanmaya da uygun bir yapısı olmakla beraber, daha çok topluca değerlendirilir. Öz kimlik grafiği değerlendirmeleri ilk alandan başlayarak saat yönüne doğru yapılmaktadır (Böker 1999).

2.7. İlgili Yurtiçi ve Yurt Dışı Çalışmalar

2.7.1.Aile İçi İletişim ve Etkileşimle İlgili Çalışmalar

Araştırmacı Ulrich (1999) üç yılı aşan bir süre boyunca incelediği 42 ailede, çocukları ergenliğe girdikten sonra oluşabilecek sorunların, anne ve babanın arasındaki etkileşimle ilişkisini araştırmıştır. Gündelik konularla ilgili yapılan aile içi konuşmaların görsel kayıtlarının incelenmesi sonucunda, anne ve babanın farklı iletişim becerilerinin ergenlerin yaşadığı sorunları algılama biçimi üzerinde fark yarattığı belirlenmiştir.

Mathijjsen (1999) 130 aile ile yaptığı araştırmada, anne-çocuk, baba-çocuk ve anne -baba dinamikleri ile ergen ruh sağlığı arasındaki korelasyonu incelemiştir. Yapılan çalışmada bu dinamiklerle ergenlerde patolojk bulguya rastlanması arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Özellikle anne-çocuk ilişkisindeki dinamikler, dışsallaştırma süreçleriyle ilişkilendirme eğiliminde iken, baba-anne ilişkileri çocuk-ergenlerde içselleştirme süreçleriyle ilgili bulunmuştur. Yılmaz (2001),530'dan fazla aile ile yapılan araştırmada, lise öğrencilerinin öz değer algıları ile anne ve babası arasındaki uyum ilişkisinin pozitif bir korelasyon gösterdiği belirtilmiştir.

Bayraktutan (2005) araştırmasında ise 11.sınıf öğrencilerinin internet kullanımı ile ailelerinin aile içi ilişki dinamikleri arasında anlamlı bir ilişki bulup bulunmadığına yönelik çalışmasında mülakat yöntemini kullanmıştır. Araştırma sonucunda lise 11. sınıf öğrencilerinin internet kullanım sıklık ve yoğunluğu ile aile içi ilişki dinamikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu gösterilmiştir. Aile içi dinamikler çatışma eksenine yaklaştıkça

internet kullanım sıklığının arttığı belirtilmiştir.

Gürsoy ve Coşkun'un (2006) Anna-babaları ile aynı evde yaşayan ve yaşamayan 150'şer ergenle yaptığı çalışma neticesine göre anne ve babanın yüksek öğrenim görmüş olması ile ergenlerin ailelerini olumlu algılamaları arasında pozitif korelasyon olduğu görülmüştür. Coşkun (2008), araştırmasında ailenin ilişkisel dinamikleri ile ergenlerin kazanılmış yeterlilik seviyeleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma neticesinde aile içi ilişki dinamiklerinin olumlu yönde gelişmesinin, kazanılmış yeterlilik seviyesini anlamlı ölçüde artırdığı belirtilmiştir.

Zeynep G (2009) İstanbul'da 486 öğrenci katılımcıyla gerçekleştirdiği araştırmasında benlik saygısı kavramını alt bileşenlere ayırarak incelemiş ve ebeveyn etkilerinin bu alt gruplara etkilerini değerlendirmiştir.

"Genel olarak baktığımızda; kadınlar, toplumsal cinsiyet rolüne bağlı olarak, duygularını kolayca açığa vurabilirken, erkekler bu konuda zorlanmaktadır. Bundan dolayı, anneler çocuklarına olan sevgilerini kolayca gösterirken, babalar fazla gösterememektedir. Yine, anne genelde çocuklarının yakınında yani evde, baba ise işte dir ve çocuklarından uzaktadır. Bu nedenlerle çocuklar, babalarını anneye oranla daha uzak olarak algılarlar. Sonuçta, anneler kolaylıkla sevgilerini gösterdikleri ve her zaman sevgi dolu olarak algılandıkları için, babanın çocuğa gösterdiği sevgi düzeyi, ergenlerin benlik saygısı gelişimi için daha önemli olmaktadır. Annenin genelde çocuklarıyla birlikte daha çok zaman geçiren taraf olmasının doğal bir sonucu olarak, anneler her zaman ev ve çocuklar ile ilgili meselelerde daha çok bilgi sahibidir. Aslında çocuk çoğu zaman annesi ile baş başa kalmaktadır. Çocuğun hayatı ile ilgili kararlar genellikle annenin inisiyatifindedir. Bu nedenle annenin ergene tanıdığı özgürlük düzeyi, ergenlerin benlik saygısı için daha önemli olmaktadır*"* (Gökalp Z, 2009, s.85).

Feldmann ve Mashalla (2010) araştırmalarında çocuk-anne, çocuk-baba, çocuk-anne-baba ilişkilerinin dinamikleriyle, ergenlerin toplumsal yeterlilikleri arasındaki bağlantıyı araştırmışlardır. Araştırma sonucunda toplumsal yeterlilikle, çocuk-anne, çocuk-baba, çocuk-anne-baba arası ilişki dinamiklerinin arasında pozitif yönlü korelasyon olduğu gözlenmiştir. Anı ve Sezer (2003) 100'e yakın çocuk katılımcı ile sürdürdükleri çalışmada, annelerin davranışlarındaki koruyuculuk miktarı ile çocuklarının problem çözme yetenekleri arasında anlamlı ölçüde negatif korelasyon olduğunu göstermişlerdir.

Sezer, Ö (2010) Yarısı erkek yarısı da kız olmak üzere 549 lise öğrencisi katılımcı ile yürüttüğü çalışmada cinsiyet, düşük düzeyde demokratik, orta ve yüksek düzeyde otoriter anne baba tutumları ile arkadaşlar ve çevresindeki kişilerle iletişim durumuyla

kendilik değeri arasında anlamlı fark olduğunu, bu nedenle ebeveynlere, ergenlerin gelişim gereksinimlerine yönelik duyarlılığı yükselten eğitim çalışmalarının uygulanmasının işlevsel olacağını göstermektedir.

Pietrovsky, Tailer ve Cornier (2014), çalışmalarında ebeveynlerin birbirine şiddet uygulamaları ile söz konusu şiddet davranışlarına gözlemci olarak maruz kalan çocukları, kardeşlik ilişkileri arasındaki korelasyonu incelemişlerdir. Çalışmaya 50 civarı aile ve çocukları katılmışlardır. Araştırma neticesinde şiddete maruz kalan ebeveynlerin çocuklarında uyum sorunlarına anlamlı ölçüde daha sık rastlandığı belirtilmiştir.
Kocayörük. E (2016), Çanakkale de bulunan iki ayrı lisede okuyan 525 öğrenci ile yaptığı çalışmasın da öğrenci katılımcıların özerk benlik yönetimi algılarının, ebeveynleri ile kurdukları sağlıklı ilişkiler ve duyuşsal iyi oluşları arasındaki ilişkiye aracılık ettiği ortaya koyulmuştur.

2.7.2. Kişisel Yapılar Kuramı Çerçevesinde Öz kimlik Grafiği Kullanılarak Yapılan Araştırmalar

Türkiye'de bu kuram ve öz kimlik grafiğiyle ilgili kısıtlı sayıda çalışmaya ulaşılabilmiştir. Yurt dışındaki literatür taramalarında ise öz kimlik grafiği tekniğinin, psikoloji alanı dışında da sıkça kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Plat (1981), Ergen katılımcılarla yürüttüğü çalışması neticesinde, kimlik statüsü ve benlik tanımlaması kavramlarının cinsiyet, sınıfsal farklılıklar, din, gibi değişkenlerle etkileşiminin anlamlı ölçülerde yordayıcı olduğunu göstermiştir.

Strachan ve Jonas (1982) ergenler ve ebeveynleri ile yaptıkları çalışmalarda, ergenlik çağında anne ve babaların, çocuklarının ideal ben ve güncel ben elementleri ile olan mesafesinin arttığını göstermişlerdir. Bu durum, ergenlerin yetişkinlerle olan ilişkisindeki daralmayla uyumlu bulunmuştur. Araştırmacılar, ergenlik dönemi boyunca ebeveynlerin ergenlerin ideal ben algılarına ilgilerinin azaldığını gözlemlemişlerdir.

Hommand ve Romney (1995) adlı araştırmacılar, ergenlik dönemi içinde iken depresyon tanısı almış bireylerdeki bilişsel süreçlerin depresyona etkisini araştırmışlardır. Araştırmada Kelly'nin repertuvar tekniğinin bir versiyonu kullanılmıştır. Araştırma neticesinde orta ergenlik dönemindeki katılımcıların, depresyon tanısı konmamış kontrol grubuna kıyasla özgüven düzeylerinin düşük olduğu, gelecek algısının negatif tarif edildiği, içsel kontrol merkezlerini geliştirmede sorun yaşadıklarını bulgulamışlardır.

İjaz ve Mahmud, (2012) araştırmalarında bir tür derinlemesine vaka analizi

yapmışlar ve evden kaçış davranışı göstermiş bir ergenin ailesi ve etrafındaki önem verdikleri kişilerce nasıl algılandığını ve kendisinin bu kişileri nasıl algıladığını karşılaştırmışlardır. İdiografik nitelikli araştırmalarının neticesinde ergen katılımcının ailesini negatif algılarken, ailesi tarafından da negatif konumlandığı bulgulamıştır. Öte yandan katılımcı aile dışındaki önemli kişilerce aile üyelerine göre daha pozitif algılanmış, kendisi de bu kişileri aile üyelerine göre daha pozitif algılamıştır. Bu durum ergenin kendisini diğer insanlardan uzak konumlandırması ile de uyumlu bulunmuştur (Akt Tuştaş 2017).

Tanhan (2013), yaptığı çalışmada MilliEğitim Bakanlığı bünyesinde çalışan öğretmenlerin, okullarında çalışan PDR uzmanlarına dair bilişsel süreçlerini idiogrid tekniği kullanarak incelemişlerdir. Yapılan çalışmanın neticesinde, eğitmenlerin bilişsel süreçlerinin, PDR uzmanları için öngörülen alan özellikleri ile uyumlu olduğu gösterilmiştir.

Tuştaş (2017) İstanbul'da ki bir lisede okuyan 20 katılımcıyla yaptığı araştırmada, katılımcıların aile içi ilişkilere dair bilişsel kurgularıyla, ebeveynlerinin çocuklarını yetiştirmeye dair tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kişisel yapılar kuramının teorik çerçevesi içindeki bu nitel çalışmada idiogrid tekniği ve öz kimlik grafileri kullanılmıştır. Çalışmanın neticesinde ebeveyn tutumlarıyla ergenlerin aile ilişkilerine dair bilişsel kurguları arasında ilişki olduğu görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve teknikleri, araştırma grubu (katılımcılar), araştırma sürecinde gerçekleştirilen işlem basamakları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, bir nitel çoklu vaka analizi çalışmasıdır. Vaka analizi çalışması, bir evrene istatistiksel genellemeler yapmak yerine analitik genellemeler yaparak kuramsal önermelerde bulunmayı hedeflemektedir (Yıldırım & Şimşek, 2005). Dolayısıyla elde edilen bulgular genellenebilir (nomotetik) olma özelliği taşımadığından, bu araştırma iç geçerliğe odaklanılan idiyografik karakterde bir araştırmadır (Bortz & Döring, 2006). Psikoloji ve psikolojik danışma alanında betimsel vaka çalışmalarına sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Vaka analizi çalışmasının bu türünde belli bir kuramsal görüşü doğrulamak (veya yanlışlamak) için vaka ayrıntılı olarak incelenmektedir. Vaka analizi özü itibariyle, tek bir bireyin incelenmesini önceller; fakat eğer birden fazla birey vaka analizi yoluyla inceleniyorsa buna ‘çoklu vaka çalışması’ adı verilmektedir (Hussy ve ark., 2013). Nitekim bu araştırmada birden çok birey vaka analizi yoluyla incelendiği için çoklu vaka çalışması olarak nitelendirilebilir.

3.2. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

3.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini betimlemek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu aracılığı ile katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumuna ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

3.2.2. Repertuar Ağı Tekniği

Kelly (1955), tarafından temellendirilen repertuar ağı tekniği, bireylerin kişisel yapı sisteminin nasıl çalıştığını ve bu yapılar ile bireylerin deneyimleri arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilmiştir (Allen & Ewen, 2003; Feist & Feist,

2006). Temeli yapılandırılmış görüşme formatına dayandırılmış bu teknik, farklı işlem basamaklarından oluşturulmuştur (Fransella, Bell & Bannister, 2004). Bu işlem basamakları; (a) elementlerin veya araştırma öğelerinin belirlenmesi, (b) elementlerin karşılaştırılması yoluyla kişisel yapıların ortaya çıkartılması şeklindedir.

a. Elementlerin Belirlenmesi

Kişisel yapılar kuramından yola çıkan Bartholomew (1993), insanın kendine yönelik benlik tasarımının veya öz-değerlendirmesinin, ancak başkalarına yönelik değerlendirme ile belirlenebileceğini ileri sürmektedir. Bu araştırmada kullanılan elementler aşağıda yer almaktadır:

1. Güncel ben
2. İdeal ben
3. Sosyal ben
4. Normatif ben
5. Anne
6. Baba
7. Aile
8. İyi anne
9. İyi baba
10. İyi aile
11. İyi kardeş
12. Kardeş 1
13. Kardeş 2
14. Kardeş 3

b. Kişisel Yapıların Elde Edilmesi

Bu basamakta elementler birbirleriyle karşılaştırılarak değerlendirilmektedir. Elementler üçerli grup olarak verilmektedir; bu üç element birbiri ile kıyaslandıktan sonra iki element benzer bir özellik açısından bir diğer elementten ayırt edilmektedir. Esasında bu aşamada katılımcıya yüklenen görev kendisine sunulmuş olan kartların içinden üç adet kart seçmesi ve seçmiş olduğu üç kartta bulunan elementlerden hangi ikisinin bir diğerinden farklı olduğunu ayırt etmesidir. Bu işlemden sonra ulaşılan yapılar ve karşıt yapılar derecelendirme yapılarak her elemente puan verilmiştir. Katılımcılar elementleri

her bir yapı açısından 5'li bir derecelendirme ölçeği üzerinde değerlendirmişlerdir. Yüksek değerler elementlerin karşıt kutupta (olumsuz), düşük değerler ise elementlerin benzerlik kutbunda (olumlu) sınıflandırıldığı anlamına gelmektedir.

Araştırmada, bu araştırma için oluşturulmuş elementlerin yazılı olduğu ve "yapı" "karşıt yapı" sütunlarının boş bırakıldığı bir kâğıdı ve elementlerin yazılı olduğu 14 adet kartı her bir katılımcı için görüşme öncesinde hazırlamıştır. Görüşmede uygulamayla ilgili bilgi verildikten ve iki örnek uygulama yapıldıktan sonra, katılımcıya kartları karıştırıp masanın üzerine ters çevirerek bırakması söylenmiştir. Daha sonra bu 14 karttan üç tanesini seçmesi istenmiştir.

Çekilen kartlarda hangi elementlerin yazdığı ve bu elementlerin temsil ettiği kişileri düşünmeleri istenmiştir. Ardından katılımcıya, "Bu üç ilişkiyi düşündüğünde hangi ikisi birbirine benzer ve bir diğerinden farklıdır? Bu benzerliği bir özellik veya sıfat ile ifade edebilir misin?", "Hangi iki ilişkide var olan bir özellik, bir diğerinde yoktur" gibi sorular sorulmuştur. Katılımcıların aynı yapıları tekrar etmesi durumunda, yeni ve daha farklı yapılara ulaşılması gerektiği belirtilmiştir. Bu sorularla istenilen o kişiye uyan herhangi bir sıfat da olabileceği ifade edilmiş ve bu anlamda zorlanan öğrencilere kolaylık olması açısından araştırmacı tarafından hazırlanan bir "sıfat listesi" sunulmuştur. Katılımcının ifade ettiği sıfatlardan ortak olanlar, yapı (benzerlik) sütununa yazılırken, farklı olanlar karşıt yapı (karşıtlık) sütununa yazılmıştır.

3.3. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde ikamet eden Ekim 2017 – Nisan 2018 arasında aile çatışması yaşadığını beyan ederek danışma ofisine başvuran çalışma grubunda yer almayı onaylayan 6 ergen birey oluşmuştur.

3.4. İşlem

Görüşmeler 45-50 dakikalık 2 oturumla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yarı yapılandırılmış görüşme formatında olması ve çalışmada kullanılan repertuar ağı tekniğinin katılımcılar için yeni bir teknik olması sebebiyle, bazı katılımcılar süreci anlamakta sınırlılık yaşamışlardır. Bu noktada katılımcıların zihninde çalışmayla ilgili netlik kazandırmak amacıyla araştırmacı tarafından terapötik iletişim öğeleri ve bazı danışmanlık becerileri (içerik- duygu yansıtmaları, soru sorma, somutlaştırma, empatik tepki vb.) kullanılmıştır. Ayrıca, anlamakta zorluk çeken katılımcılar için süreç ikinci bir

kez daha anlatılarak ve örnekler verilerek daha iyi kavramaları sağlanmaya çalışılmıştır. Veri toplama sürecinde zaman geçtikçe katılımcıların çalışmayı daha iyi anladıkları ve kişisel yapılarını ortaya çıkaracak yöntemde daha etkin rol aldıkları gözlenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Veriler analiz edilirken bilgisayar tabanlı analiz programı olan idiogrid veri analizi programı kullanılmıştır. Bu analiz programı grafik analizini gerekli kılmaktadır. Tek denekli araştırma verilerinin analizi grafiksel analiz yoluyla yapılır (İftar & Tekin, 1997; s.60). Bu nedenle veriler, grafik analizleri aracılığıyla yorumlanmıştır. Bu araştırmadaki gibi vaka analizi araştırmalarının grafik yoluyla analiz edilmesinin önemli yararları bulunmaktadır. Grafik analizinin sağladığı temel yararlar şu şekilde ifade edilmiştir:

Davranış değişikliği dinamik bir süreçtir. Araştırmacı gözlem sonuçlarını hemen grafikleştirmeye başlarsa, uygulanan davranış değiştirme programının etkililiği hakkında bir öngörüye sahip olur. Böylece, deney sürecinin bitmesini beklemeden yönteme ilişkin değişikliklere karar verebilir. Grafiksel analiz, istatistiksel analize kıyasla daha tutucu bir tekniktir. Bir davranış değiştirme programının etkililiğine karar verebilmek için daha büyük ve kararlı etkilerin gözlenmesini gerektirir. Grafikler, verilerin okuyucuya olduğu gibi ulaşmalarını sağlar. Dolayısıyla okuyucunun kendi yorumunu yapmasına olanak verir. Grafikler, deneklerin kendi performanslarını görmelerine olanak sağlayarak, deneklere geri bildirim verir (Alberto & Troutman, 1990; Cooper, Heron & Heward, 1987; Gelfand & Hartmann, 1984; Tawney & Gast, 1984; s.66, Akt. İftar & Tekin, 1997).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma neticesinde elde edilmiş bulgular aktarılmıştır. Çalışma idiyografik nitelikli bir çalışma olduğundan her bir olgu derinlikli olarak incelenmiştir. Olgulara ilişkin bulgular şu sıra ile raporlaştırılarak aktarılmıştır: Repertuar ağı formları, elementler arası standardize edilmiş öklid uzaklık katsayısı, öz-kimlik grafiği ve temel bileşen analizi bulguları.

4.1. Olgu 1

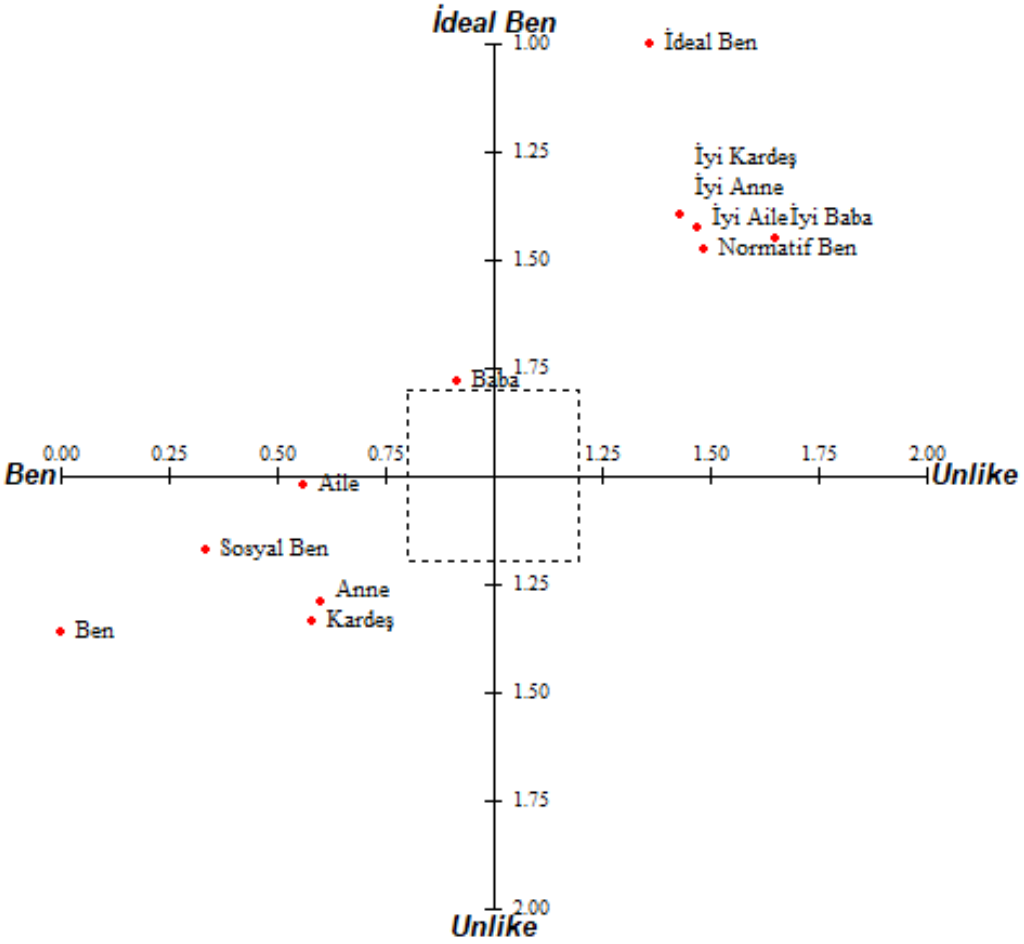
Tablo 1.

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 1)

	Ben	İdeal Ben	Sosyal Ben	Normatif Ben	Anne	Baba	Aile	İyi Anne	İyi Baba	İyi Aile	İyi Kardeş	Kardeş
Ben	-											
İdeal Ben	1.38	-										
Sosyal Ben	0.34	1.20	-									
Normatif Ben	1.44	0.49	1.26	-								
Anne	0.66	1.31	0.75	1.32	-							
Baba	1.02	0.77	0.92	0.87	1.02	-						
Aile	0.60	0.99	0.53	1.05	0.56	0.61	-					
İyi Anne	1.39	0.36	1.23	0.42	1.25	0.70	0.96	-				
İyi Baba	1.65	0.45	1.45	0.47	1.58	0.87	1.22	0.42	-			
İyi Aile	1.44	0.40	1.27	0.45	1.30	0.72	1.01	0.16	0.38	-		
İyi Kardeş	1.39	0.36	1.23	0.42	1.25	0.70	0.96	0.00	0.42	0.16	-	
Kardeş	0.77	1.32	0.92	1.41	0.56	1.02	0.79	1.32	1.61	1.39	1.32	-

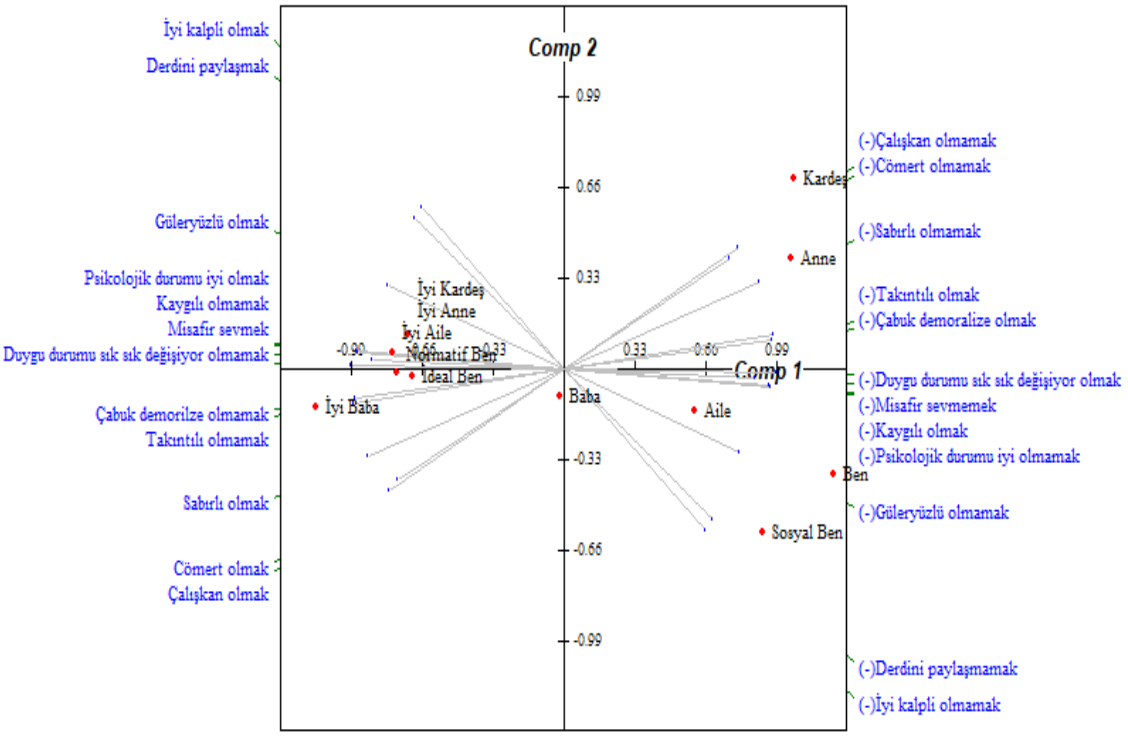
Yukarıdaki tablo incelendiğinde Olgu 1'in benlik saygısının veya öz-değerinin düşük olduğu gözlenmektedir (ben ve ideal ben elementleri arasındaki öklid uzaklık katsayısı 1.38). Çekirdek elementlerden normatif ben güncel ben elementine uzak konumlandırılırken (d = 1.44); sosyal ben elementinin bu elemente yakın

konumlandırıldığı (d = 0.34) görülmektedir. Aynı şekilde aile (d = 0.60) ve aile üyelerinden anne (d = 0.66) ve kardeş (d = 0.77) elementlerini kendine yakın konumlandırırken; özellikle baba elementini görece uzak (d = 1.02) konumlandırdığı tespit edilmiştir. Yanı sıra hipotetik elementlerinin tamamı güncel ben elementine uzak konumlandırıldığı görülmektedir (d> 1.20). Elementler arasındaki uzaklık katsayılarının dikkate alınarak Olgu 1 için oluşturulan öz-kimlik grafiği aşağıda aktarılmıştır.

Şekil 2. Olgu 1'in Öz-Kimlik Grafiği

Olgu 1'in öz-kimlik grafiği incelendiğinde hiçbir elementin çatışma alanına ve farksızlık alanına konumlandırılmadığı görülmektedir. Kabul alanında ise sadece baba elementinin olduğu görülmektedir. Elementlerin özellikle iki alanda kümelendiği görülmektedir. Buna göre güncel ben, sosyal ben, anne, kardeş ve aile elementleri ikircikli alanda konum alırken; ideal ve normatif benin yanı sıra tüm hipotetik elementlerin idealleştirme alanına konumlandığı görülmektedir.

Şekil 3. Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 1)

Temel bileşenler analizi grafiği incelendiğinde Olgu 1'in repertuar ağı formunda yer alan iyi baba dışındaki bütün hipotetik elementleri ve çekirdek elementlerden normatif ve ideal ben elementlerini güler yüzlü olmak, psikolojik durumu iyi olmak, kaygılı olmamak, misafir sevmek, duygu durumu sık değişiyor olmamak, iyi kalpli olmak, derdini paylaşmak gibi kişisel yapılar açısından birbirine benzettiği görülmektedir. Öte yandan Olgu1 baba ve iyi baba elementlerini çabuk demoralize olmamak, takıntılı olmamak, sabırlı olmamak, cömert olmak, çalışkan olmak gibi kişisel yapılar açısından birbirine benzettiği (birbiri ile ilişkilendirdiği) görülmüştür. Anne ve kardeş elementlerinin ise Olgu 1 tarafından çalışkan olmamak, cömert olmamak, sabırlı olmamak, takıntılı olmak, çabuk demoralize olmak gibi kişisel yapılar açısından birbirine benzetildiği görülmüştür. Aile, ben ve sosyal ben elementlerininse Olgu 1 tarafından iyi kalpli olmamak, derdini paylaşmamak, duygu durumu sık değişiyor olmak, misafir sevmemek, güler yüzlü olmamak, kaygılı olmak, psikolojik durumu iyi olmamak gibi kişisel yapılar açısından birbirine benzetildiği görülmektedir (Ayrıca Bkz.Ek2).

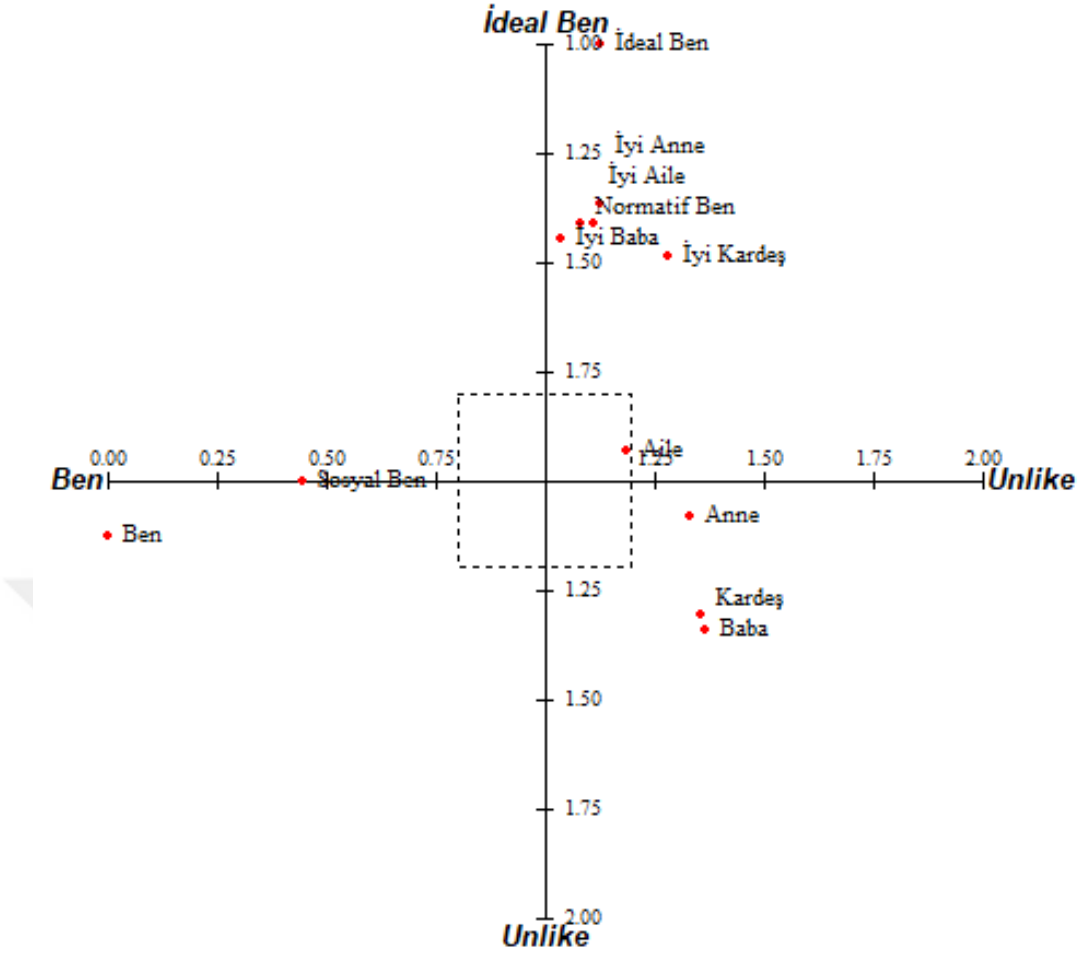
4.2. Olgu 2

Tablo 2.

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 2)

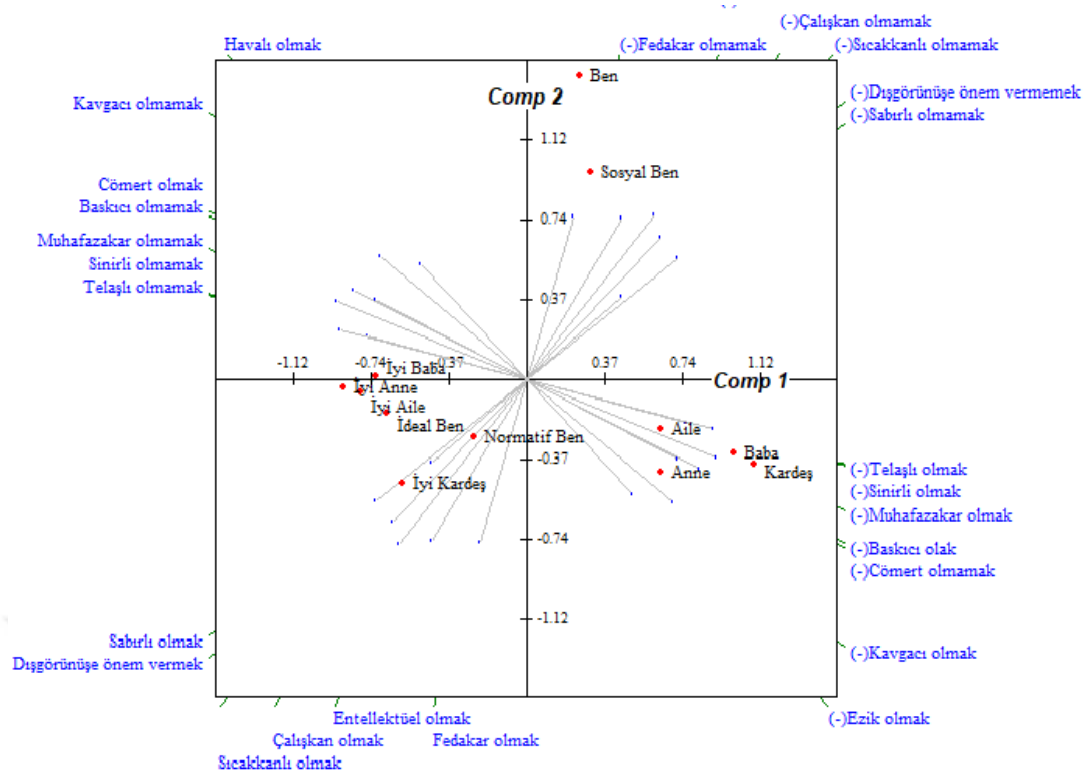
	Ben	İdeal Ben	Sosyal Ben	Normatif Ben	Anne	Baba	Aile	İyi Anne	İyi Baba	İyi Aile	İyi Kardeş	Kardeş
Ben	-											
İdeal Ben	1.23	-										
Sosyal Ben	0.52	1.03	-									
Normatif Ben	1.20	1.37	0.94	-								
Anne	1.32	0.99	1.06	0.84	-							
Baba	1.36	1.26	1.19	0.95	0.88	-						
Aile	1.19	0.93	0.91	0.70	0.73	0.74	-					
İyi Anne	1.22	0.35	1.05	0.51	1.13	1.37	1.07	-				
İyi Baba	1.15	0.42	0.97	0.46	1.06	1.25	1.05	0.23	-			
İyi Aile	1.21	0.38	1.04	0.49	1.07	1.31	1.06	0.16	0.16	-		
İyi Kardeş	1.41	0.58	1.21	0.65	1.04	1.28	0.95	0.58	0.62	0.60	-	
Kardeş	1.41	1.30	1.14	1.08	0.74	1.00	0.76	1.37	1.31	1.34	1.25	-

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Olgu 2'nin benlik saygısının veya öz-değerinin düşük olduğu gözlenmektedir (ben ve ideal ben elementleri arasındaki öklid uzaklık katsayısı 1.23). Çekirdek elementlerden sosyal ben güncel ben elementine yakın konumlandırılırken (d = 0.52); normatif ben elementinin bu elemente uzak konumlandırıldığı (d = 1.20) görülmektedir. Aynı şekilde aile (d = 1.19) ve aile üyelerinden anne (d = 1.32), baba (d = 1.36) ve kardeş (d = 1.41) elementlerini kendine uzak konumlandırmıştır. Öte yandan hipotetik elementlerin tamamını da güncel elementine uzak konumlandırmıştır. Elementler arasındaki uzaklık katsayılarının dikkate alınarak Olgu 2 için oluşturulan öz-kimlik grafiği aşağıda aktarılmıştır.

Şekil 4. Olgu 2'nin öz-kimlik grafiği

Olgu 2'nin öz-kimlik grafiği incelendiğinde bütün aile üyelerini açık bir şekilde çatışma alanına konumlandırdığı görülmektedir. Aile elementi ise Olgu 2 açısından farksızlık alanına konumlandırılmıştır. Bu, aile elementinin olgu üzerinde ne olumlu ne de olumsuz bir etkisinin olmadığına işaret etmektedir. Çekirdek elementlerden sosyal ben ve özellikle güncel ben elementlerinin ikircikli alana konumlandığı görülmektedir. İdeal ve normatif ben elementinin yanı sıra tüm hipotetik elementler ise idealleştirme alanına konumlandırılmıştır.

Şekil 5. Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 2)

Temel bileşenler analizi grafiği incelendiğinde Olgu 2 ben ve sosyal ben elementlerini çalışkan olmama, entelektüel olmama, fedakâr olmama, sıcakkanlı olmama, sabırlı olmama, dış görünüşe önem vermeme kişisel yapıları ile ilişkilendirilmiştir. Aile, anne, baba ve kardeş elementleri ise telaşlı, sinirli, muhafazakâr, baskıcı, kavgacı, ezik ve cömert olmama kişisel yapıları açısından birbirine benzetilmiştir. Repertuar ağı formunda yer alan bütün hipotetik elementlerin yanı sıra normatif element Olgu 2'nin başvurmuş olduğu kişisel yapılarla olumlu yönde ilişkilendirilmiştir (Ayrıca Bkz. Ek 3)

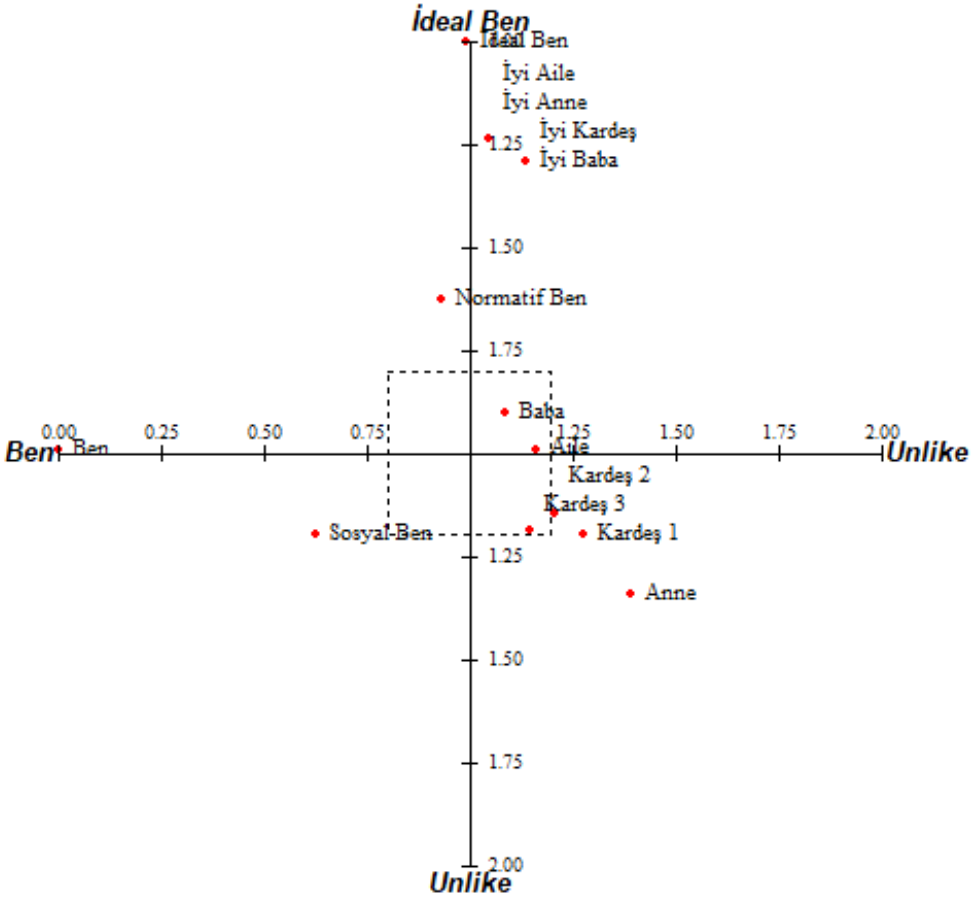
4.3. Olgu 3

Tablo 3.

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 3)

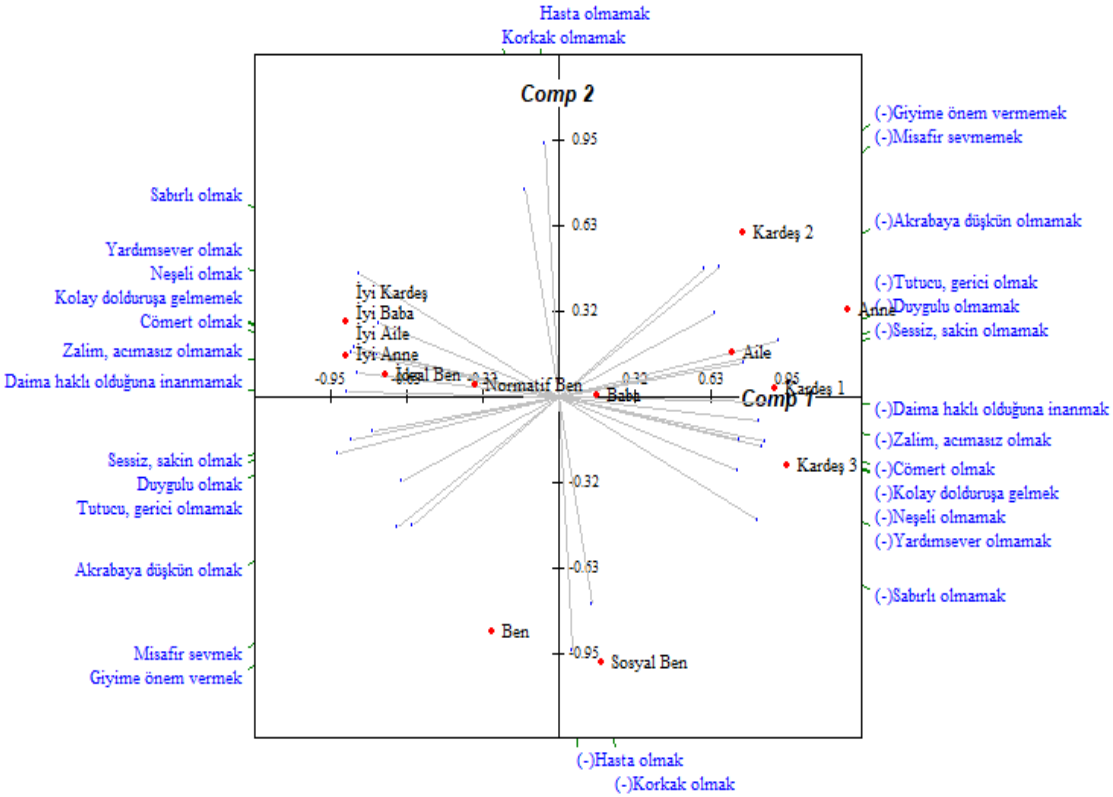
	Ben	İdeal Ben	Sosyal Ben	Normatif Ben	Anne	Baba	Aile	İyi Anne	İyi Baba	İyi Aile	İyi Kardeş	Kardeş 1	Kardeş 2	Kardeş 3
Ben	-													
İdeal Ben	0.80	-												
Sosyal Ben	0.61	1.03	-											
Normatif Ben	0.77	0.60	0.96	-										
Anne	1.34	1.35	1.19	1.17	-									
Baba	0.97	0.87	0.83	0.62	0.91	-								
Aile	1.10	1.04	0.94	0.87	0.53	0.66	-							
İyi Anne	0.87	0.29	1.07	0.56	1.42	0.86	1.10	-						
İyi Baba	0.95	0.32	1.13	0.57	1.43	0.88	1.11	0.14	-					
İyi Aile	0.87	0.29	1.07	0.56	1.42	0.86	1.10	0.00	0.14	-				
İyi Kardeş	0.95	0.32	1.13	0.57	1.43	0.88	1.11	0.14	0.00	0.14	-			
Kardeş 1	1.17	1.17	1.10	1.00	0.76	0.91	0.66	1.30	1.29	1.30	1.29	-		
Kardeş 2	1.30	1.27	1.25	1.16	0.90	1.07	0.91	1.32	1.31	1.32	1.31	1.06	-	
Kardeş 3	1.16	1.23	1.01	1.09	0.84	0.96	0.68	1.33	1.35	1.33	1.35	0.73	1.11	-

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Olgu 3'ün benlik saygısının veya öz-değerinin orta düzeyde olduğu gözlenmektedir (ben ve ideal ben elementleri arasındaki öklid uzaklık katsayısı 0.80). Çekirdek elementlerden sosyal ben güncel ben elementine yakın konumlandırılırken (d = 0.61); normatif ben elementinin bu elemente nispeten uzak konumlandırıldığı (d = 0.77) görülmektedir. Aynı şekilde aile (d = 1.10) ve aile üyelerinden anne (d = 1.34), baba (d = 0.97), kardeş 1 (d = 1.17), kardeş 2 (d = 1.30) ve kardeş 3 (d = 1.16) elementlerini kendine uzak konumlandırmıştır. Öte yandan hipotetik elementlerin tamamını da güncel elementine orta uzaklıkta konumlandırmıştır. Elementler arasındaki uzaklık katsayılarının dikkate alınarak Olgu 3 için oluşturulan öz-kimlik grafiği aşağıda aktarılmıştır.

Şekil 6. Olgu 3'ün öz-kimlik grafiği

Olgu 3'ün öz-kimlik grafiği incelendiğinde her üç kardeşini çatışma alanına konumlandırdığı görülmektedir. Baba ve aile elementi farksızlık alanına konumlandırılırken; sosyal ben elementi ikircikli alana konumlandırılmıştır. Hipotetik elementlerin tamamı ve ideal ben elementi idealleştirme alanına konumlandırılmıştır. Olgunun kabul alanına güncel ben elementiyle birlikte normatif ben elementini konumlandırmış olduğu görülmektedir.

Şekil 7. Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 3)

Temel bileşenler analizi grafiği incelendiğinde Olgu 3, her üç kardeşini başvurduğu kişisel yapılarla olumsuz (daima haklı olduğuna inanmak, cömert olmamak, duygusuz olmak, misafir sevmeme vb.) ilişkilendirmektedir. Buna karşın bütün hipotetik elementler ve ideal ben elementi Olgu 3'ün kullanmış olduğu kişisel yapılarla olumlu yönde ilişkilendirilmiştir. Aynı durum kısmen normatif ben için de geçerlidir. Olgu 3, güncel ve sosyal ben elementlerini özellikle hasta ve korkak olmak kişisel yapıları ile güçlü bir şekilde ilişkilendirmektedir (Bkz. Ek 4).

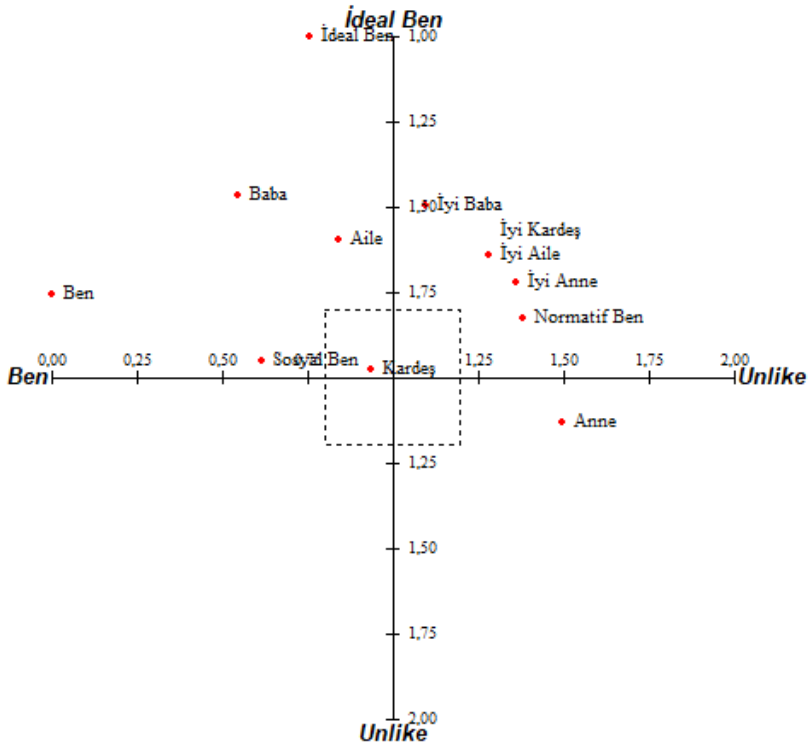
4.4 Olgu 4

Tablo 4.

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 4)

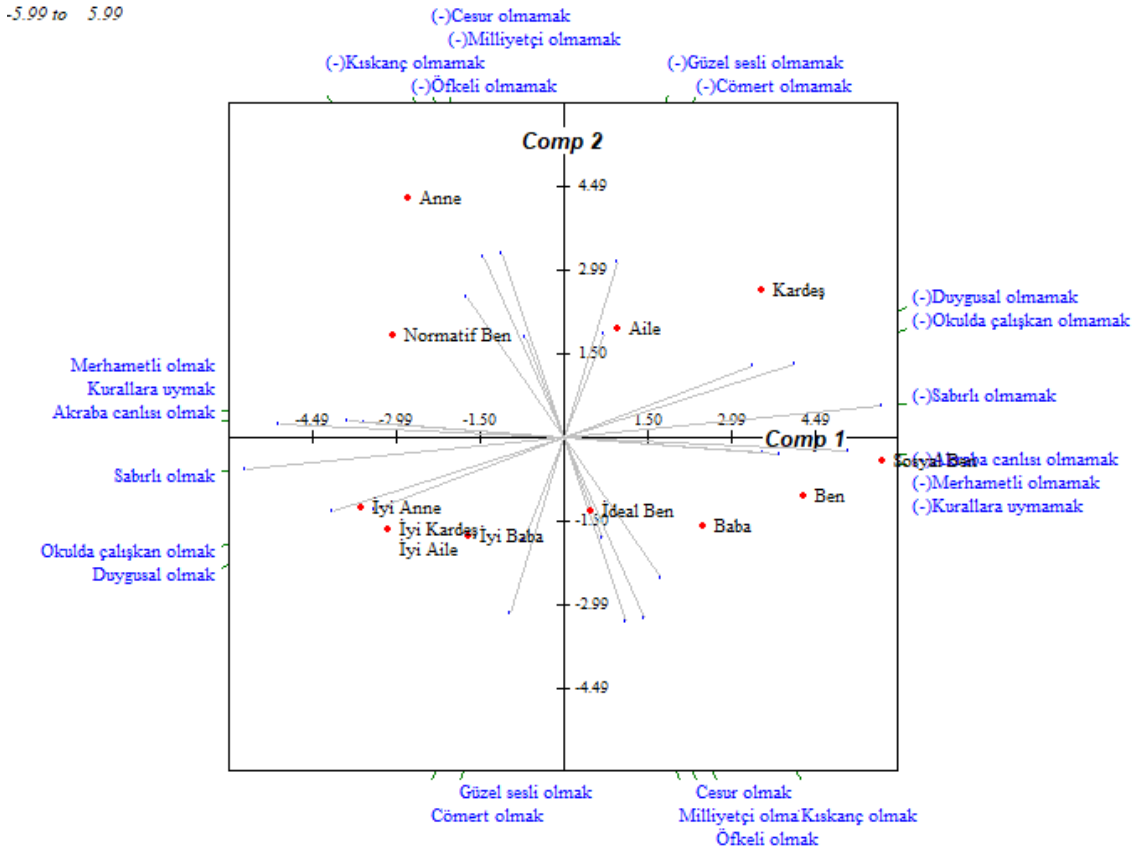
	Ben	İdeal Ben	Sosyal Ben	Normatif Ben	Anne	Baba	Aile	İyi Anne	İyi Baba	İyi Aile	İyi Kardeş	Kardeş
Ben	-											
İdeal Ben	0.65	-										
Sosyal Ben	0.68	0.90	-									
Normatif Ben	1.32	0.89	1.43	-								
Anne	1.55	1.28	1.68	0.66	-							
Baba	0.48	0.41	0.73	1.16	1.45	-						
Aile	0.91	0.70	0.95	0.62	0.77	0.80	-					
İyi Anne	1.19	0.67	1.46	0.69	1.15	0.94	0.94	-				
İyi Baba	0.94	0.50	1.24	0.87	1.27	0.66	0.86	0.48	-			
İyi Aile	1.08	0.57	1.38	0.75	1.21	0.83	0.91	0.25	0.31	-		
İyi Kardeş	1.08	0.57	1.38	0.75	1.21	0.83	0.91	0.25	0.31	0.00	-	
Kardeş	1.07	1.08	1.00	1.16	1.39	1.10	0.86	1.43	1.26	1.37	1.37	-

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Olgu 4'ün benlik saygısının veya öz-değerinin görece yüksek düzeyde olduğu gözlenmektedir (ben ve ideal ben elementleri arasındaki öklid uzaklık katsayısı 0.65). Çekirdek elementlerden sosyal ben güncel ben elementine yakın konumlandırılırken (d = 0.68); normatif ben elementinin bu elemente uzak konumlandırıldığı (d = 1.32) görülmektedir. Aile (d = 0.91) ve kardeş elementleri (d = 1.07) güncel ben elementine uzak konumlandırılırken, baba (d = 0.48) güncel ben elementine görece yakın konumlandırılmaktadır. Anne elementi ise güncel ben elementine oldukça uzak (d = 1.55) konumlandırmıştır. Öte yandan bütün hipotetik elementler güncel ben elementine uzak konumlandırmıştır. Elementler arasındaki uzaklık katsayılarının dikkate alınarak Olgu 4 için oluşturulan öz-kimlik grafiği aşağıda aktarılmıştır.

Şekil 8. Olgu 4'ün öz-kimlik grafiği

Olgu 4'nin öz-kimlik grafiği incelendiğinde annenin açık bir şekilde çatışma alanına konumlandırdığı görülmektedir. Kardeş elementi ise Olgu 4 tarafında açık bir şekilde farksızlık alanına konumlandırılmıştır. Bu bulgu, kardeş elementinin olgu 4 üzerinde ne olumlu ne de olumsuz bir etkisinin bulunmadığına işaret etmektedir. Elementlerden hiçbirinin ikircikli alana konumlandırılmadığı görülmektedir. Tüm hipotetik elementler ve normatif ben elementi idealleştirme alanına konumlandırılmıştır. Buna karşın çekirdek elementler olan güncel ben, sosyal ben ve ideal ben elementleri kabul alanına konumlandırılmıştır. Ayrıca baba ve aile elementlerinin açık bir şekilde kabul alanına konumlandırıldığı görülmektedir.

Şekil 9. Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 4)

Temel bileşenler analizi grafiği incelendiğinde Olgu 4 baba ve üç çekirdek elementi (güncel, sosyal ve ideal ben) öfkeli olma, kıskanç olma, milliyetçi olma, cesur olma, kurallara uymama, akraba canlısı olmama, merhametli olmama özellikleri açısından birbirine benzetilmektedir. Anne ve normatif ben ise bu özellikleri tam tersi yönde göstermektedir (örneğin; kıskanç olmama, kurallara uyma, merhametli olma vb.). Aile ve kardeş elementleri ise cömert olmama, sabırlı olmama, duygusal olmama, okulda çalışkan olmama ve güzel sesli olmama özellikleri veya kişisel yapıları açısından bir arada kümelenirken; bütün hipotetik elementler bu kişisel yapılar ile tam olarak ters yönde ilişkilendirilmiştir (Ayrıca Bkz. Ek 5).

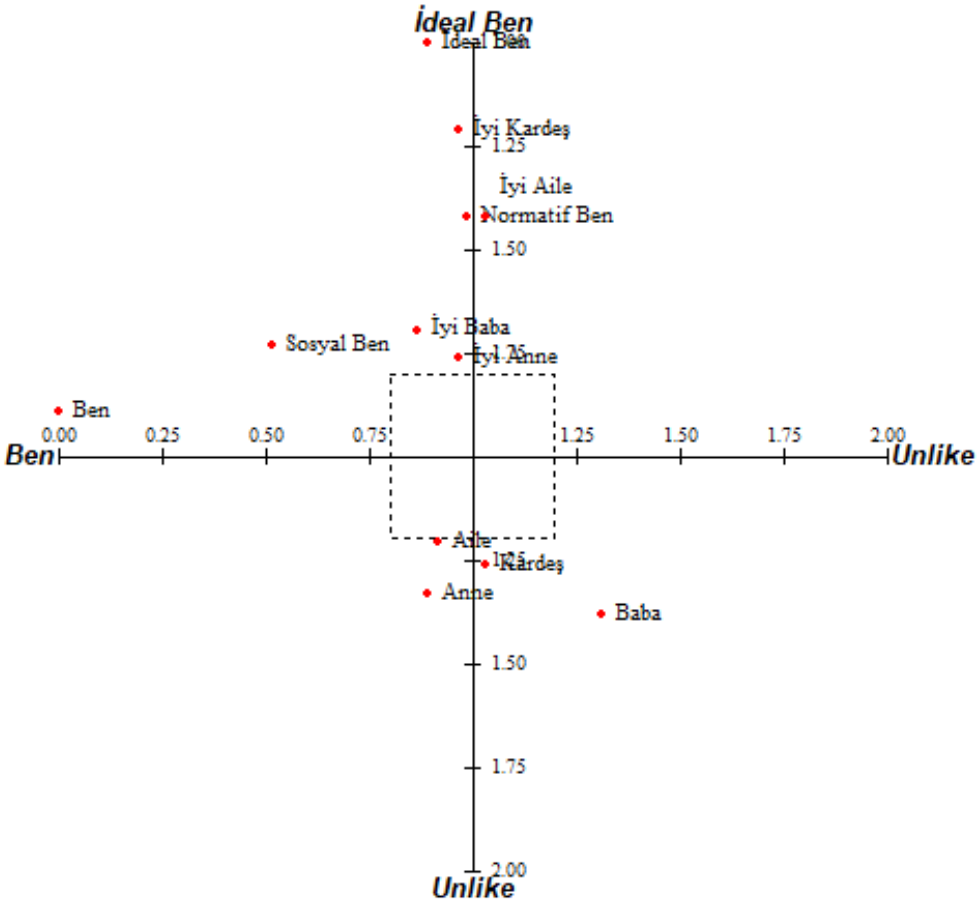
4.5 Olgu 5

Tablo 5.

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 5)

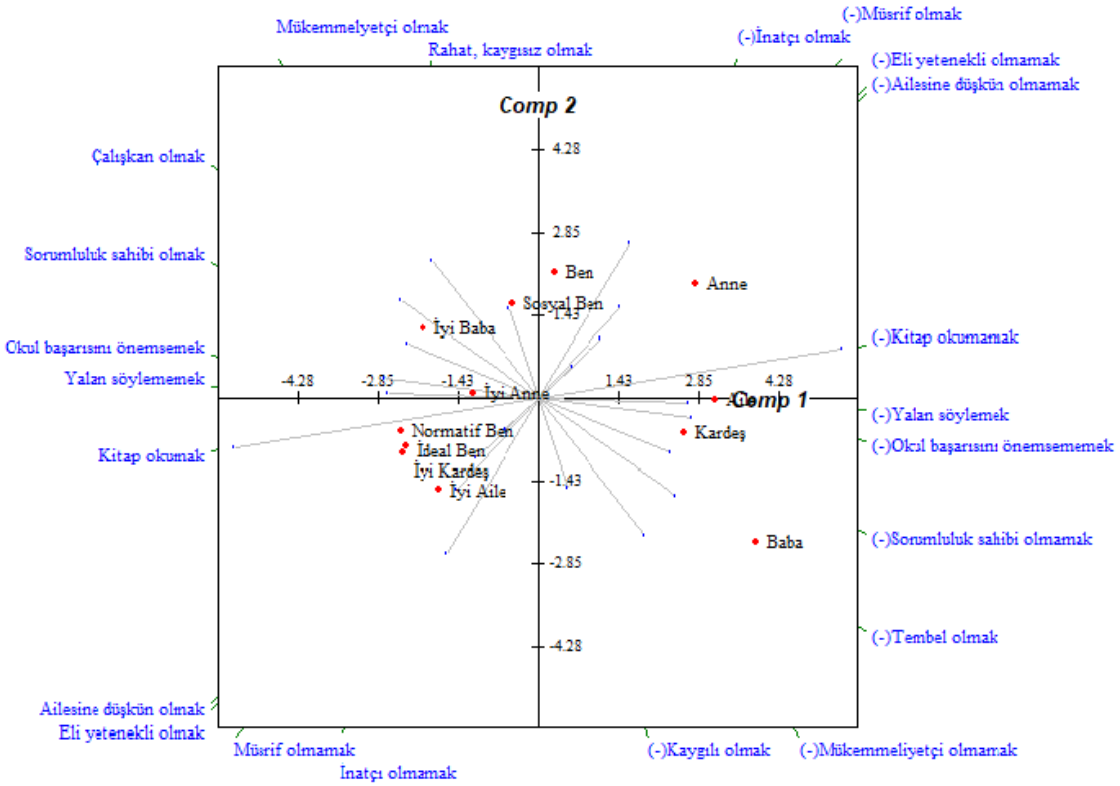
	Ben	İdeal Ben	Sosyal Ben	Normatif Ben	Anne	Baba	Aile	İyi Anne	İyi Baba	İyi Aile	İyi Kardeş	Kardeş
Ben	-											
İdeal Ben	0.94	-										
Sosyal Ben	0.66	0.68	-									
Normatif Ben	1.17	0.58	0.86	-								
Anne	1.02	1.25	0.99	1.15	-							
Baba	1.46	1.28	1.37	1.39	1.25	-						
Aile	0.98	1.14	0.95	1.17	0.65	0.90	-					
İyi Anne	1.10	0.72	0.75	0.75	0.97	1.24	1.06	-				
İyi Baba	1.03	0.62	0.66	0.65	1.12	1.42	1.27	0.56	-			
İyi Aile	1.13	0.53	0.81	0.57	1.09	1.20	1.02	0.49	0.74	-		
İyi Kardeş	1.09	0.32	0.75	0.48	1.20	1.32	1.18	0.65	0.53	0.42	-	
Kardeş	1.25	1.27	1.22	1.20	0.97	0.79	0.86	1.00	1.18	1.11	1.23	-

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Olgu 5'in benlik saygısının veya öz-değerinin orta düzeyde olduğu gözlenmektedir (ben ve ideal ben elementleri arasındaki öklid uzaklık katsayısı 0.94). Çekirdek elementler (ben, ideal ben, sosyal ben, normatif ben) arasındaki uzaklık katsayıları incelendiğinde özellikle normatif ben elementini kendine uzak konumlandırdığı görülmektedir (d = 1.17). Aynı şekilde Olgu 5'in tüm aile üyelerini güncel ben elementine uzak konumlandırdığı tespit edilmiştir. Buna göre en uzak konumlandırılan aile üyesi baba iken (d = 1.46); bunu kardeş (d = 1.25) ve anne (d = 1.02) takip etmektedir. Öte yandan Olgu 5, hipotetik elementleri de (iyi anne, iyi baba, iyi kardeş, iyi aile) uzak konumlandırmıştır (Bkz. Tablo X). Elementler arasındaki uzaklık katsayılarının dikkate alınarak Olgu 5 için oluşturulan öz-kimlik grafiği aşağıda aktarılmıştır.

Şekil 10. Olgu 5'in öz-kimlik grafiği

Olgu 5'in öz-kimlik grafiği incelendiğinde ben, ideal ben, sosyal ben ve tüm hipotetik elementler *kabul* alanına konumlanmaktadır. *İdealleştirme* alanına sadece normatif ben elementinin konumlandığı görülmektedir. Kardeş ve özellikle baba elementleri Olgu 5 tarafından *çatışma* alanına konumlandırılmıştır. Anne elementinin açık bir şekilde *ikircikli* alana konumlandığı görülürken; aile elementi her ne kadar bu alanda konumlanmış olsa da *farksızlık* alanına çok yakın konumlandığı görülmektedir.

Şekil 11. Temel Bileşenler Analizi Grafiksel Gösterimi (Olgu 5)

Temel bileşenler analizi grafiği incelendiğinde Olgu 5 normatif ben, ideal ben iyi kardeş ve iyi aile elementlerini ailesine düşküm olma, eli yetenekli olma, müsrif olmama, inatçı olmama kişisel yapıları açısından birbirine benzetmektedir. Öz-kimlik grafiğinde çatışma alanına konumlanmış olan baba ve kardeş elementleri yalan söyleme, okul başarısını önemsememe, sorumluluk sahibi olmama, tembel olma, mükemmeliyetçi olmama ve kaygılı olma kişisel yapıları açısından birbirine benzetilmektedir. Anne elementi ise müsrif olma, inatçı olma, eli yetenekli olmama, ailesine düşkün olmama kişisel yapıları ile ilişkilendirilmiştir. Olgu 5'in başvurduğu olumlu kişisel yapılar iyi anne, iyi baba ve sosyal ben elementi ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Her ne kadar Olgu 5 güncel ben elementini öz-kimlik grafiği üzerinde kabul alanında konumlandırmış olsa da kendisi ile ilgili aynı zamanda olumsuz yönde olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Ek1).

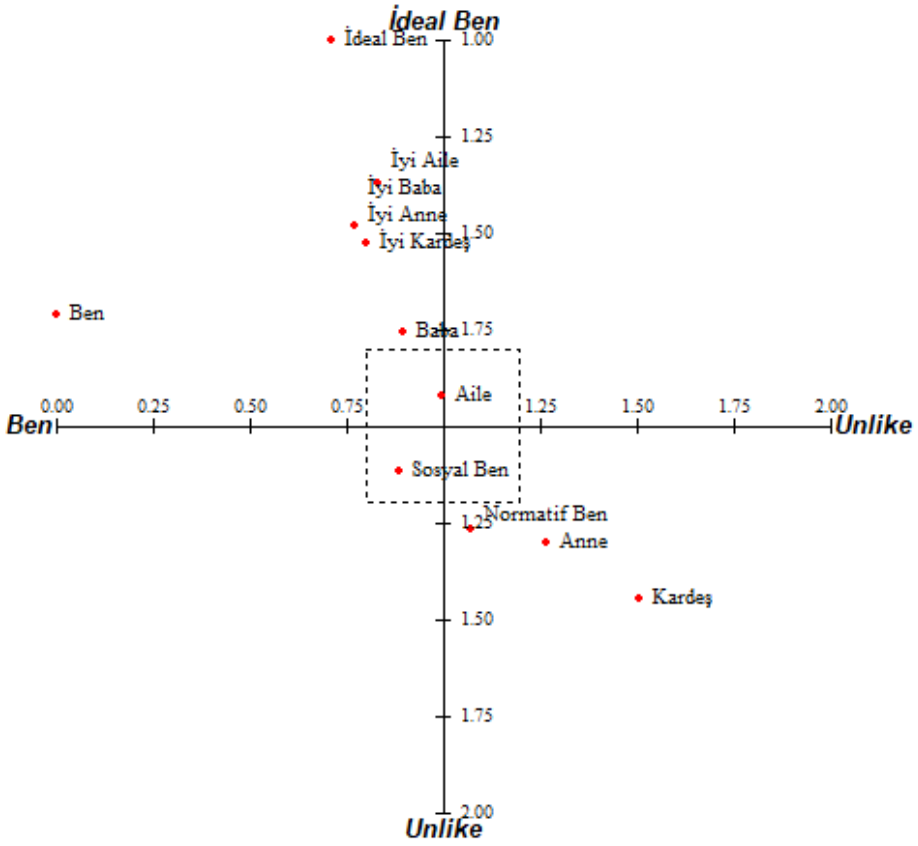
4.6. Olgu 6

Tablo 6.

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 6)

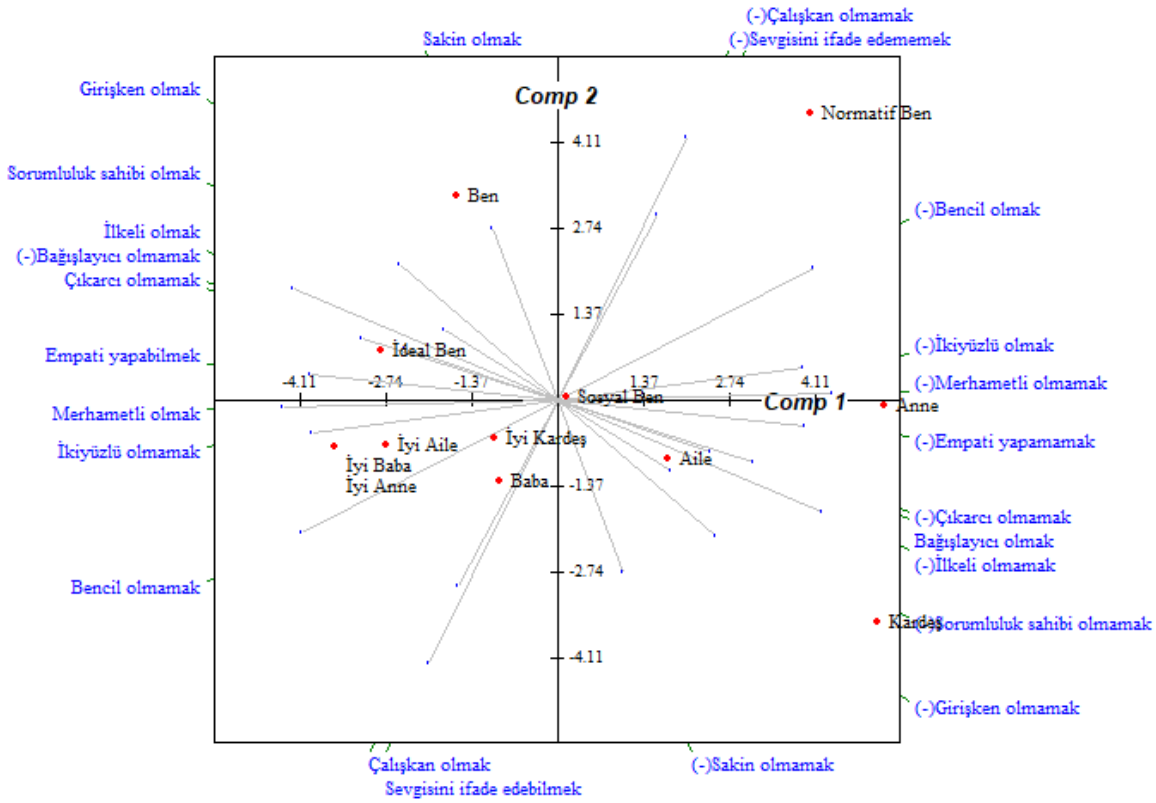
	Ben	İdeal Ben	Sosyal Ben	Normatif Ben	Anne	Baba	Aile	İyi Anne	İyi Baba	İyi Aile	İyi Kardeş	Kardeş
Ben	-											
İdeal Ben	0.67	-										
Sosyal Ben	0.82	1.07	-									
Normatif Ben	1.02	1.23	1.26	-								
Anne	1.30	1.34	1.14	1.14	-							
Baba	0.85	0.72	0.88	1.23	1.16	-						
Aile	0.96	0.92	0.96	1.04	0.91	0.54	-					
İyi Anne	0.69	0.42	0.89	1.34	1.38	0.59	0.87	-				
İyi Baba	0.69	0.42	0.89	1.34	1.38	0.59	0.87	0.00	-			
İyi Aile	0.73	0.35	0.93	1.27	1.31	0.64	0.84	0.24	0.24	-		
İyi Kardeş	0.74	0.55	0.76	1.11	1.01	0.63	0.78	0.49	0.49	0.43	-	
Kardeş	1.55	1.55	1.33	1.42	0.83	1.28	1.04	1.48	1.48	1.42	1.18	-

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Olgu 6'nın benlik saygısının veya öz-değerinin görece yüksek olduğu gözlenmektedir (ben ve ideal ben elementleri arasındaki öklid uzaklık katsayısı 0.67). Çekirdek elementlerden sosyal ben ve normatif ben elementleri güncel ben elementinden uzak konumlandırıldığı görülmektedir (sırasıyla d = 0.82 ve d = 1.02). Aynı şekilde kardeş (d = 1.55), anne (d = 1.30), aile (d = 0.96) ve baba (d = 0.85) elementleri ile güncel ben elementi arasındaki uzaklık katsayısının yüksek olduğu gözlenmiştir. Öte yandan bütün hipotetik elementler güncel ben elementine nispeten yakın konumlandırmıştır. Elementler arasındaki uzaklık katsayılarının dikkate alınarak Olgu 6 için oluşturulan öz-kimlik grafiği aşağıda aktarılmıştır.

Şekil 11. Olgu 6'nın öz-kimlik grafiği

Olgu 6'nın öz-kimlik grafiği incelendiğinde anne, kardeş ve normatif ben elementlerinin açık bir şekilde çatışma alanına konumlandırdığı görülmektedir. Sosyal ben ve aile elementleri ise farksızlık alanına konumlandırılmıştır. Bu bulgu, başkalarının kendisine dair düşünceleri ile ilgili olmadığı anlamına gelmektedir. Aynı şekilde ailenin olgu 6 üzerinde ne olumlu ne de olumsuz bir etkisinin bulunmadığına işaret etmektedir. Bütün hipotetik elementlerin ve baba elementinin yanı sıra ben ve ideal ben elementler Olgu 6 tarafından kabul alanına konumlandırılmıştır.

Şekil 12. Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 6)

Temel bileşenler analizi grafiği incelendiğinde Olgu 6 baba ve bütün hipotetik elementleri bencil olmama, çalışkan olma, sevgisini ifade edebilme, ikiyüzlü olmama, merhametli olma gibi kişisel yapılarla ilişkilendirdiğini ortaya koymaktadır. Buna karşın normatif ben elementi çalışkan olmama, sevgisini ifade edemeyen, bencil olma özellikleri ile ilişkilendirilmiştir. Şekil incelendiğinde anne ve kardeş elementlerinin benzer bir şekilde değerlendirildiği görülmektedir. Buna göre bu iki element sorumluluk sahibi olmayan, ilkeli olmayan, bağışlayıcı olmayan, empati yapamayan gibi kişisel yapılar açısından birbirine benzetilmiştir. Öte yandan ben ve ideal ben elementleri ise Olgu 6 tarafından girişken olmak, sorumluluk sahibi olmak ,ilkeli olmak, bağışlayıcı olmamak ,çıkarcı olmamak, empati yapabilmek, girişken olmak, sakin olmak gibi kişisel yapılar açısından birbirine benzetilmiştir (Ayrıca Bkz. Ek).

4.7. Olgu Düzeyinde Elde Edilmiş Bulguların Topluca Değerlendirilmesi

Tablo 7.

İdeal, Sosyal ve Normatif Ben ile Güncel Ben Elementi Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları

	İdeal Ben	**Sosyal Ben**	**Normatif Ben**
Olgu 1	1.38	0.34	1.44
Olgu 2	1.23	0.52	1.20
Olgu 3	0.80	0.61	0.77
Olgu 4	0.65	0.68	1.32
Olgu 5	0.94	0.66	1.17
Olgu 6	0.67	0.82	1.02

Tablodan anlaşılacağı üzere 1 ve 2 no'lu olguların öz-değerlerinin düşük olduğu görülmektedir. Güncel ben ile ideal ben arasındaki öz-değerin 1.07 değerinden büyük olması öz-değerin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Her iki element arasındaki uzaklık katsayısının 0.68 ila 1,07 arasında olması ise öz-değerin orta düzeyde olduğunu göstermekte ve bu değerin 0.68 değerinden daha düşük olması ise öz-değerin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Bkz. Bölüm 2. Kuramsal Açıklamalar). Nitekim bakıldığında 4 ve 6 no'lu olguların öz-değerinin yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın 1 ve 2 no'lu olguların öz-değeri düşük; 3 ve 5 no'lu olguların öz-değerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Güncel ben ile sosyal ben elementleri arasındaki uzaklık katsayısının düşük bir değer göstermesi bireyin öz-algısı ile başkalarının ona ilişkin algılarının (yine bireyin perspektifi açısından) örtüştüğü anlamına gelmektedir. Bir diğer ifadeyle birey kendisini ne şekilde algılıyorsa, başkalarının da onu o şekilde algıladığını düşünmektedir. Tablo 7 incelendiğinde öz-değeri düşük olan olgu 1 kendisini olumsuz algılarken (Bkz. Şekil 3), başkalarının gözünde de kendisini olumsuz algılamaktadır. Nitekim her iki element arasındaki uzaklık katsayının 0,34 olarak tespit olması bunu desteklemektedir. Buna karşın güncel ben ile sosyal ben elementlerini görece en ayrıksı olarak gören 6 no'lu olgu olmuştur ($d = 0.82$). Olgu 3 dışındaki olguların tamamı normatif ben elementlerini (nasıl biri olmak zorunda bırakılmaktayım) kendilerinden uzak görmüşlerdir. Bu bulgu çevrenin normatif beklentileri ile aralarına mesafe koydukları anlamına gelmektedir.

Tablo 8.

Çekirdek Elementlerin Öz-Kimlik Grafiği Üzerindeki Konumları

	Güncel Ben	**İdeal Ben**	**Sosyal Ben**	**Normatif Ben**
Olgu 1	İkircikli	İdealleştirme	İkircikli	İdealleştirme
Olgu 2	İkircikli	İdealleştirme	İkircikli	İdealleştirme
Olgu 3	Kabul	İdealleştirme	İkircikli	Kabul
Olgu 4	Kabul	Kabul	Kabul	İdealleştirme
Olgu 5	Kabul	Kabul	Kabul	İdealleştirme
Olgu 6	Kabul	Kabul	Farksızlık	Çatışma

Tablo 8 incelendiğinde 4 olgunun güncel ben elementini kabul alanına, iki olgu ise ikircikli alana konumlandırmıştır. İdeal ben elementi üç olgu tarafından idealleştirme ve yine üç olgu tarafından kabul alanına konumlandırılmıştır. Sosyal ben elementi üç olgu tarafından ikircikli, iki olgu tarafından kabul ve bir olgu tarafından farksızlık alanına konumlandırmıştır. Normatif ben elementi ise olguların dört olgu tarafından idealleştirme, bir olgu tarafından kabul ve yine bir olgu tarafından çatışma alanına konumlandırılmıştır.

Tablo 9.

Aile ve Aile Üyeleri İle Güncel ve İdeal Ben Elementleri Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları

		Aile	**Anne**	**Baba**	**Kardeş 1**	**Kardeş 2**	**Kardeş 3**
Olgu 1	Güncel Ben	0.60	0.66	1.02	0.77	-	-
	İdeal Ben	0.99	1.31	0.77	1.32	-	-
Olgu 2	Güncel Ben	1.19	1.32	1.36	1.41	-	-
	İdeal Ben	0.93	0.99	1.26	1.30	-	-
Olgu 3	Güncel Ben	1.10	1.34	0.97	1.17	1.30	1.16
	İdeal Ben	1.04	1.35	0.87	1.27	1.23	1.04
Olgu 4	Güncel Ben	0.91	1.55	0.48	1.07	-	-
	İdeal Ben	0.70	1.28	0.41	1.08	-	-
Olgu 5	Güncel Ben	0.98	1.02	1.46	1.25	-	-
	İdeal Ben	1.14	1.25	1.28	1.27	-	-
Olgu 6	Güncel Ben	0.96	1.30	0.85	1.55	-	-
	İdeal Ben	0.92	1.34	0.72	1.55	-	-

Tablo 9 incelendiğinde güncel ben elementini aile elementine en uzak

konumlandıran olgunun 2 no'lu olgu olduğu görülmektedir (*d* = 1.19). Bu olguyu sırasıyla üç (*d* = 1.10), beş (*d* = 0.98), altı (*d* = 0.96) ve dört (*d* = 0.91) no'lu olgular olmuştur. Bir no'lu olgu ise aile elementini güncel benine görece en yakın konumlandıran kişi olmuştur. Buna karşın aile elementini ideal ben elementine görece en yakın konumlandıra kişi 4 no'lu olgu olmuştur (*d* = 0.70). Görece en uzak konumlandıran kişi ise 1.04 uzaklık katsayısı ile 3 no'lu olgu olmuştur. Diğer olgular ise aile ile ideal ben elementlerini benzer uzaklıkta görmüşlerdir (*d* = 0.92-0.99). Bir no'lu olgu dışındaki tüm olgular anne elementini güncel ben elementine görece uzak konumlandırmışlardır (*d* = 1.02-1.55). Her ne kadar bir no'lu olguda güncel ben anne elementine yakın konumlanmış olsa da anne elementinin ideal ben elementine uzak konumlandığı görülmektedir (*d* = 1.31). Esasında olguların tamamı anne elementini ideal ben elementinden uzak konumlandırdıkları tespit edilmiştir (*d* = 0.99- 1.35). Dört no'lu olgunun baba elementini güncel ben elementine en yakın noktada konumlandıran olgu olduğu görülmektedir (*d*=0.48). Görece en uzak konumlandıran kişi ise beş no'lu olgu olmuştur (*d* = 1.46). Diğer olgular ise baba elementini görece uzak konumlandırmışlardır (*d* = 0.85- 1.02). Baba elementi ile ideal ben elementi arasındaki mesafeye bakıldığında ise yine olgu dört no'lu baba elementini ideal ben elementine en yakın konumlandıran katılımcı olduğu görülmüştür (*d* = 0.41). Beş ve iki no'lu olguların baba elementi ile ideal ben arasındaki mesafeyi uzak olarak tanımladığı görülmüştür *(d* = 1.28 ve *d* = 1.26). Diğer olgularınsa baba ile ideal ben elementleri arasındaki mesafeyi göreli olarak uzak algıladıkları görülmüştür (*d* = 0.72-0.87). Tablo 9 incelendiğinde bir no'lu olgu dışındaki bütün olguların kardeş elementini güncel ben elementine uzak konumlandırdıkları gözlenmektedir (*d* = 1.07- 1.55). Her ne kadar bir no'lu olgu güncel ben elementini kardeş elementine yakın konumlanmış olsa da (d = 0.77), kardeş elementinin ideal ben elementine uzak konumlandığı görülmektedir (*d* = 1.32). Diğer tüm olgular da kardeş elementi ile ideal ben elementini görece uzak gördükleri tespit edilmiştir (*d* = 1.04- 1.55).

Tablo 10.

Aile ve Aile Üyeleri Elementlerinin Öz-Kimlik Grafiği Üzerindeki Konumları

	Aile	**Anne**	**Baba**	**Kardeş 1**	**Kardeş 2**	**Kardeş 3**
Olgu 1	İkircikli	İkircikli	Kabul	İkircikli	-	-
Olgu 2	Farksızlık	Çatışma	Çatışma	Çatışma	--	-
Olgu 3	Farksızlık	Çatışma	Farksızlık	Çatışma	Çatışma	Çatışma
Olgu 4	Kabul	Çatışma	Kabul	Farksızlık	-	-
Olgu 5	Farksızlık	İkircikli	Çatışma	Çatışma	-	-
Olgu 6	Farksızlık	Çatışma	Kabul	Çatışma	-	-

Tablo 10 incelendiğinde olgular aile elementini öz-kimlik grafiği üzerinde daha çok farksızlık alanına konumlandırdıkları görülmektedir. Buna göre dört olgu aile elementini bu alana konumlandırırken, birer olgu aile elementini ikircikli ve kabul alanına konumlandırmıştır. Yine olguların dördü anne elementini çatışma alanına konumlandırırken, iki olgu ikircikli alana konumlandırmıştır. Baba elementinin diğer aile üyelerine göre daha fazla sayıda kabul alanına yerleştirildiği görülmektedir. Buna göre üç olgu baba elementini kabul alanına konumlandırırken, iki olgu çatışma ve bir olgu farksızlık alanına konumlandırmıştır. En fazla çatışma alanına konumlandırılan aile üyelerinden bir kardeş elementi olmuştur. Buna göre dört olgu kardeşini bu alana konumlandırırken, bir olgu ikircikli ve yine bir olgu kardeşini farksızlık alanına konumlandırmıştır.

Tablo 11.

Aile ve Aile Üyeleri Elementleri ile İlgili Hipotetik Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları

	Aile- İyi Aile	**Baba- İyi Baba**	**Anne- İyi Anne**	**Kardeş- İyi Kardeş**
Olgu 1	1.01	0.87	1.25	1.32
Olgu 2	1.06	1.25	1.13	1.25
Olgu 3	1.10	0.88	1.42	1.32
Olgu 4	0.91	0.66	1.15	1.37
Olgu 5	1.02	1.42	0.94	1.23
Olgu 6	0.84	0.59	1.38	1.18

Tablo 11 incelendiğinde özellikle kardeş elementinin iyi kardeş elementine olan uzaklığı dikkat çekmektedir. Buna göre kardeş elementi ile iyi kardeş elementi arasındaki

uzaklık katsayı ranjı 1.18 ila 1.37 aralığında olduğu görülmektedir. Yine aynı şekilde anne elementi de olgular tarafından iyi anne elementine uzak konumlandırıldığı tespit edilmiştir. Anne ve iyi anne elementleri arasındaki uzaklık katsayısı ranjının 0.94 ila 1.42 aralığında olduğu gözlenmektedir. Olgular aile ile iyi aile arasındaki uzaklık katsayısını da nispeten uzak olarak tanımlamışlardır. Her ikisi arasındaki uzaklık katsayısı ranjı 0.84 ila 1.10 aralığı olarak hesaplanmıştır. Baba ve iyi baba elementleri arasındaki uzaklık katsayısının en düşük hesaplandığı olgu altı no'lu olgudur (d = 0.59). Buna karşın bu iki elementi birbirine en uzak gören olgu beş no'lu olgudur (d = 1.42).

Tablo 12.

Güncel ben ve İdeal ben elementleri ile Aile ile İlgili Hipotetik Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları

		İyi Anne	**İyi Baba**	**İyi Aile**	**İyi Kardeş**
	Güncel Ben	1.39	1.65	1.44	1.39
Olgu 1	**İdeal Ben**	0.36	0.45	0.40	0.36
	Güncel Ben	1.22	1.15	1.21	1.41
Olgu 2	**İdeal Ben**	0.35	0.42	0.38	0.58
	Güncel Ben	0.87	0.95	0.87	0.95
Olgu3	**İdeal Ben**	0.29	0.32	0.29	0.32
	Güncel Ben	1.19	0.94	1.08	1.08
Olgu 4	**İdeal Ben**	0.67	0.50	0.57	0.57
	Güncel Ben	1.10	1.03	1.13	1.09
Olgu 5	**İdeal Ben**	0.72	0.62	0.53	0.32
	Güncel Ben	0.69	0.69	0.73	0.74
Olgu 6	**İdeal Ben**	0.47	0.42	0.35	0.55

Tablo 12 incelendiğinde güncel ben elementini iyi anne elementine en uzak konumlandıran olgunun 1 no'lu olgu olduğu görülmektedir (d = 1.39). Bu olguyu sırasıyla iki (d = 1.22), dört (d = 1.19), beş (d = 1.10), üç (*d=0.87*), altı (d=0.69) no'lu olgular olmuştur. Güncel ben elementini iyi baba elementine en uzak konumlandıran olgunun 1 no'lu olgu olduğu görülmektedir (d = 1.65). Bu olguyu sırasıyla iki (d = 1.15), beş (d = 1.03), üç (d = 0.95), dört(*d=0.94*), altı (d=0.69) no'lu olgular olmuştur. Güncel ben elementini iyi aile elementine en uzak konumlandıran olgunun 1 no'lu olgu olduğu görülmektedir (d = 1.44). Bu olguyu sırasıyla iki (d = 1.21), beş (d = 1.13), dört (d = 1.08), üç (*d=0.87*), altı(d=0.73) no'lu olgular olmuştur. Güncel ben elementini iyi kardeş

elementine en uzak konumlandıran olgunun iki no'lu olgu olduğu görülmektedir (*d* = 1.41). Bu olguyu sırasıyla bir (*d* = 1.39), beş (*d* = 1.09), dört (*d* = 1.08), üç (*d=0.95*), altı(d=0.74) no'lu olgular olmuştur.

Tablo 12 incelendiğinde ideal ben elementini iyi anne elementine en uzak konumlandıran olgunun beş no'lu olgu olduğu görülmektedir (*d* =0.72). Bu olguyu sırasıyla dört (*d* = 0.67), altı (*d* = 0.47), bir (*d* = 0.36), iki (*d=0.35*, üç (d=0.29) no'lu olgular olmuştur. İdeal ben elementini iyi baba elementine en uzak konumlandıran olgunun beş no'lu olgu olduğu görülmektedir (*d* = 0.62). Bu olguyu sırasıyla dört (*d* = 0.50), bir (*d* = 0.45), iki (*d* = 0.42), altı(*d=0.42*), üç (d=0.32) no'lu olgular olmuştur. İdeal ben elementini iyi aile elementine en uzak konumlandıran olgunun dört no'lu olgu olduğu görülmektedir (*d* = 0.57). Bu olguyu sırasıyla beş (*d* = 0.53), bir (*d* = 0.40), iki (*d* = 0.38), altı (*d=0.35*), üç (d=0.29) no'lu olgular olmuştur. İdeal ben elementini iyi kardeş elementine en uzak konumlandıran olgunun iki no'lu olgu olduğu görülmektedir (*d* = 0.58). Bu olguyu sırasıyla dört (*d* = 0.57), altı (*d* = 0.55), bir (*d* = 0.36), üç (*d=0.32*), beş (d=0.74) no'lu olgular olmuştur.

Bu sonuçlar incelendiğinde hipotetik aile elementlerinin Güncel ben elementine uzak ve İdeal ben elementine oldukça yakın konumlandırıldıkları görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışma aile içi çatışması olan ergen danışanların kendilerini, aileyi, aile üyelerini ve ideal bir aileyi bilişlerinde ne şekilde temsil ediyor olduklarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma neticesinde elde edilen bulguların tartışılmasında önce aile üyelerine ilişkin elde edilen bulgular tartışılmıştır. Buna göre katılımcıların anne (Bkz. 5.1.1), baba (Bkz. 5.1.2) ve kardeş elementlerini (Bkz. 5.1.3) bilişte ne şekilde temsil ettikleri ve bu temsillerin ideal olandan ne kadar uzak görüldüğüne ilişkin bulgular tartışılmıştır. Ardından aile elementi ile ilgili bulgular yukarıda ifade edilen bağlam çerçevesinde tartışılmıştır (Bkz. 5.1.4). Son olarak ergenlerin çekirdek veya merkezi element olarak ifade edilen güncel ben, ideal ben, sosyal ben ve normatif ben elementleri ile ilgili bulguların tartışılmasına yer verilmiştir (Bkz. 5.2).

5.1 Aile Üyelerine Ait Elementlere İlişkin Bulguların Tartışılması

5.1.1 Anne Elementine ilişkin Bulguların Tartışılması

Anne elementi için elde edilen bulgular incelendiğinde katılımcıların 2'si anne elementini ikircikli alanda, dördü ise çatışma alanında konumlandırmıştır (Bkz. Tablo 10). Yine aynı şekilde anne elementinin, olgular tarafından iyi anne elementine uzak konumlandırıldığı da tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 11). Yine tablo bulgular 9 incelendiğinde bir olgu dışındaki tüm olguların, anne elementini güncel ben ve ideal ben elementlerinden uzak konumlandırdıkları görülmüştür. Bu bulgular aile çatışması yaşayan ergenlerin temel çatışmayı daha çok anneleri ile yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Nitekim ergenlerin aile içi ilişkilerinin incelendiği bir çalışmada (Sanberk, 2018), ergenler özellikle anneleri ile olan ilişkilerini sorunlu olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Esasında anneleri ile olan iletişimlerinde gönderici pozisyonunda değilde, alıcı pozisyonunda problem yaşadıkları yönünde bir bulguya ulaşılmıştır (Sanberk, 2018). Sanberk'in (2018) ifade ettiği üzere ergenler anneleri ile olan ilişkilerinde sorunun kendilerinden değilde, annelerinden kaynaklı olduğunu belirtmektedir.

Musaağaoğlu (2005) İlk, orta, son ergenlik dönemindeki 758 katılımcı ile yaptığı araştırmada ilk ergenlik döneminde ki kızlar hariç bütün guruplardaki ergenlerin davranışsal özerkliğini anneden algılanan kabul-ilginin anlamlı olarak yordadığını göstermiştir.

Kocayörük (2016) Yarısı erkek yarısı da kız olmak üzere 549 lise öğrencisi katılımcı ile yürüttüğü çalışmada ergenlerin özerk yönetim yetenekleri üzerinde anne algısının baba algısından daha fazla etkili olduğunu göstermişlerdir.

İngiliz bağlanma kuramı teorisyeni Winnicott'ın "Yeterince iyi anne, bebeği ile eşduyum sağlar ve onun annenin hayatta olduğu düşüncesini muhafaza edebileceğinden fazla zaman ondan uzak kalmaz. Eğer bir şekilde bu sağlanamazsa, bebeğin ruhsal olarak ona geri dönmesi için bebeğine tekrar temas ettiği andan itibaren annenin bir terapi uzmanına dönüşmesi gerekir' (Akt. Tüzün ve Sayar, 2006) vurguladığı gibi anne ve çocuğu arasındaki ilişki, son derece kırılgan ve onarılması güç bir ilişkidir.

Öte yandan katılımcılar ideal anne (iyi anne) hipotetik elementi ile anne elementi arasındaki mesafeyi uzak olarak değerlendirdikleri yönünde bir bulguya da ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle katılımcılar annelerini, iyi anne imgesinden belirgin bir şekilde uzak görmektedir. Kültürümüzde annelik statüsü, yüceltilmektedir. İyi bir annenin şefkatli, merhametli, anlayışlı, kabul edici olması beklenmektedir. Eğer anne bu özellikleri taşımıyorsa veya taşımadığına inanılıyorsa kolay bir şekilde "kötü" olarak etiketlenebilmektedir. Çocuğun toplumsallaşmasında anne birincil sosyal etki ajanıdır; çocuğun bakımında babaya göre daha fazla sorumluluk yüklenebilmektedir. Bu sorumluluk annenin çocuk ile daha fazla karşı karşıya kalabilmesine neden olabilmektedir. Durum böyle olunca ergenin annesi ile çatışma olasılığı, diğer aile üyelerine göre daha fazla olabilmektedir. Muhtemeldir ki annenin çocuk üzerindeki kontrolü veya denetimi artıkça, annelerini kendilerinden daha uzak görmeye başlamaktadırlar. Anne ve çocuğu beklentiler sebebiyle daha çatışma içerisinde olabilmektedir.

Araştırmamızın annelerle ilgili bu sonuçlarını destekleyen çalışmalar olduğu gibi (Sanberk, 2018, Sezer,2010, Musaağaolu, 2005) tersi yönde bulgulara rastlanan çalışmalar da vardır. Babanın bir otorite sağlayıcı olarak algılandığı durumlarda anneler dengeleyici bir faktör olabilmektedirler. Anneler ile kurulan ilişki, baba ile kurulan ilişkiye göre nispeten daha fazla destekleyici olarak algılanmıştır (Tustaş, 2017). Benzer şekilde (Erol, 2004) araştırmasında demokratik tutumlu babanın ergenlerin benlik saygısını artırdığını ancak annenin tutumlarının fark yaratmadığını tespit etmiştir.

5.1.2. Baba Elementine ilişkin Bulguların Tartışılması

Baba elementine ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, katılımcıların biri

hariç tümü güncel ben elementi ile baba elementi arasındaki mesafeyi uzak ya da göreli uzak kabul ettiği tespit edilmiştir. Aynı mesafe dağılımı güncel ben elementi ile ideal baba arasındaki ilişkide de devam etmektedir. Aile çatışmaları şikayetiyle danışma almak talebinde bulunan katılımcıların aynı annelerini olduğu gibi daha az şiddette de olsa babalarını da bilişsel temsillerinde hem güncel benlerine hem de ideal ben diye tanımladığımız öz kimlik elementlerine uzak konumlandırdıkları görülmüştür. Anne elementinde hiçbir katılımcı annesini kabul alanına konumlandırmamışken, baba elementi üç katılımcı tarafından öz-kimlik grafiği üzerinde kabul alanında konumlandırılmıştır. Elde edilmiş olan bu bulgu, danışan pozisyonundaki ergenlerin çatışmayı daha çok anneleri ile yaşadıklarını göstermektedir. Fakat buradan yola çıkılarak baba ile çatışma yaşamadıklarını söylemek mümkün değildir. Nitekim iki katılımcı babalarını çatışma alanına, bir katılımcı da farksızlık alanına konumlandırmıştır. Toplulukçu kültürde baba, çocuğun gelişimi ile yükümlüğü daha çok anneye verebilmektedir. Anne, babaya göre duygusal açıdan daha erişilebilir olan aile üyesidir. Baba ile olan paylaşım, anneye göre daha az derinliklidir. Aynı zamanda bir kadın olan anne ile ilişkide ergen, bu ilişkinin daha simetrik olmasını bekleyebilmektedir. Oysa toplumda babaya atfedilen aile içi statü baskın olduğundan, ergenin onunla ilişkisinde kendisini geriye çekmesine neden olabilmektedir. Erişkinliğe doğru adım atmaya çalışan ergen, ilişkisinin babaya kıyasla daha simetrik olması anneyle daha fazla çatışma yaşayabilmesine yol açmaktadır. Çatışmanın daha yoğun olduğu aile üyesi ise, daha fazla olumsuz algılanabilmektedir.

Çalışmamızda ulaşılan bir diğer bulguda ergenin olmak istediği halini temsil eden ideal ben elementi ile baba elementi arasındaki ilişkiyi tanımlayan mesafe ,bütün olgularda baba elementi ile güncel ben elementi arasındaki mesafeden yakın olarak tespit edilmiş olmasıdır. Bu durum çalışmamızda anne elementi için geçerli olmayan bir durumdur. İdeal ben-baba ilişkisine dair bu bulgu, baba ile çatışmasında ergenin kendi algısına göre pozitif değişiminin, baba değişmese bile ona yakınlaşmasını sağlayacağına ilişkin beklentisine işaret ediyor olabilir. Dolayısıyla gerilimden kendini sorumlu tutma babaya hak verme eğiliminin anne ile olan ilişkisine göre daha fazla olduğu söylenebilir. Söz konusu bulgu günümüzde değişen baba rolü tartışmaları ile de uyumlu olarak kabul edilebilir. Baba rolüne vurgu yapan araştırmacı Lamb (2004) Babanın rolü adlı çalışmasında babanın sanayi devrimi ile beraber aile içi misyonlarından uzaklaşdığını ama artık, üretim ilişkilerindeki dönüşümlere paralel olarak aileye ve çocuklara geri döndüğünü vurgulamıştır. Bu geri dönüşe babalığı yeniden keşfetme çağı (era of paternal

rediscovery) adı veren Lamb etkileşim,ulaşılabilirlik ve sorumluluk başlıklarının baba - çocuk ilişkisinin temel alanları olması gerektiğini tespit etmiştir.

5.1.3. Aile Elementine ilişkin Bulguların Tartışılması

Bulgular bölümünde ki tablo 9 incelendiğinde katılımcıların bir no lu katılımcımız dışındaki tümü aile elementini uzak ya da göreli uzak konumlandırdığı görülmektedir. Yine ideal ben öz-elementi ile aile elementi arasındaki ilişkide 4'nolu katılımcı dışında tüm katılımcılar tarafından uzak ya da göreli uzak olarak konumlanmıştır. Bu katılımcıların durumda güncel ben öz elementi ile iyi aile hipotetik elementleri arasındaki ilişkilere baktığımızda ise 6'nolu katılımcı dışında tüm katılımcıların ideal aileyi güncel ben elementlerinden uzak konumlandırdığını görmekteyiz. 6'nolu katılımcı ise ideal aile hipotetik elementini kabul alanında konumlandırmıştır.

Bu durum ergenlikte artan aile çatışmaları beklentileriyle uyumlu gözükmektedir. Ergenlik boyunca gelişimin oldukça süratli oluşu, son derece etkili hormonal değişimler, kişilerin duygu-davranış ve düşünce işlevlerinde, önceki çocukluk dönemine kıyasla önemli farklılıklar gözlenmesini sıradanlaştırmaktadır. Duygulanım da yükseliş, tutarsızlık, romantik ilişki çalkantıları, tek başına olma istekleri, kaygı düzeyinde artış, takıntıların gözlenmesi, ani öfkeler ergen bireylerde sık rastlanan edimler ve tutumlardır. Genel bir mahzunluk hali, endişeli olma, panik olma, öz güven -güvensizlik salınımları ergenlerde beklenebilecek duygu durum halleridir. Bu çalkantılı süreç ergenin sosyal ilişkilerini en başta da ailesi ile olan ilişkilerini etkiler (Kulaksızoğlu, 2002).
Kalyencioğlu (2010) 275 ergen danışanla yaptığı çalışmada ailelerini işlevsel algılayan katılımcıların uyum düzeylerinin ailelerini işlevsel algılamayan katılımcılara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Arslan (2014) Isparta'da 581katılımcı ile yaptığı çalışmada; ergenlerde görülen sorunlu davranışların aile sorunları ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde korelasyona sahip olduğu ve katılımcılarda görülen sorunlu davranışların, aile sorunları tarafından anlamlı düzeyde yordandığını göstermiştir.

Genel olarak ebeveyn tutumunun ergenlerin kendilik algılarını etkilediğini gösteren araştırmalar, anne ve baba tutumlarının ergenler tarafından daha demokratik algılandığı ailelerde ergenlerin daha az psikolojik belirtiler sergilediğini göstermişlerdir. Bu ailelerde yaşayan ergenlerin benlik saygılarının daha yüksek olduğu, daha nadir yalnızlık hissettikleri ,sosyal anksiyete şikayetlerinin de daha az görüldüğü belirtilmiştir. (Kuzgun, 1973; Leary ve Kowalski, 1995; Haktanır ve Baran, 1998; Erkan, 2002; Ceral

ve Dağ, 2005; Çeçen, 2008 Akt.Sezer.Ö).

Araştırmamızda katılımcıların tamamının aile içi anlaşmazlıklar yaşamaları nedeniyle yardım almak istemesine rağmen, hiçbiri aile elementini öz kimlik grafilerinde çatışma alanında konumlandırmamıştır. Dört katılımcı aile elementini farksızlık alanına konumlandırırken birer katılımcıda ikircikli ve kabul alanlarına konumlandırmıştır. Bu durumun nedeni özellikle sorunlarını dışsallaştırma eğiliminde olan ergenlerin (Sanberk, 2018) ailedeki somut bireyleri gönderici olarak algılamaları daha kolayken sonuçta bir soyutlama olan aile elementini gönderici olarak algılamakta zorluk çekmeleri olabilir.
Öte yandan ergenlerin ailelerle ilişkisini daha çok kopuş dinamikleri üzerinden algılamaya yönelik egemen yaklaşımlar için çelişkili görülen bu bulgu başka bir bakış açısından aileye yönelik daha bütünleşmeci bir arzunun ifadesi olarak ta yorumlanabilir. Yıldırım (2005), Kütahya yetiştirme yurdunda kalan katılımcıların aile algıları ile ilgili yaptığı araştırmada: "Ergen ve gençler, mekânsal olarak aileden bir "kopma " yaşasalar da çoğunlukla ailenin sağladığı duygusallık, güven, paylaşım vb. özellikleri yine aile ile giderebileceklerine yönelik inanışları devam etmektedir." şeklinde özetlediği bulgulara ulaşmıştır.

Tablo 12 de açıkça görüldüğü gibi ideal ben elementi idealize edilmiş aile ve ideal aile üyeleri ile tüm katılımcılar tarafından son derece kesin bir şekilde yakın konumlandırılmıştır. Bu durumun katılımcıların hedeflediği, arzuladığı, dünyalarında kendilerini aile üyelerinin yakınında konumlandırdıklarını göstermektedir. Temelde katılımcıların fantezi dünyalarında aileden ayrımlaşmış olmayı değil uyumlu bir aile sisteminin içinde olmayı istedikleri söylenebilir. Son yıllarda bu olguyu destekleyen literatürde ülkemizde de yurtdışında da önemli artışlar olmuştur. Bir dönem yaygın bir beklenti olmasına rağmen dünyanın birçok bölgesinde ve Türk toplumunda aileye yönelik evrimsel değişimin ayrıklık yönünden baskın olmadığı (Vergin, 1990: 309-317) gözlemlenmektedir.

Georgas ve Ark. (2006) araştırmalarını 30 ülkede tekrarlamış ve aile bireyleri arasında günümüz koşullarında maddi beklentilerin azaldığını buna karşın duygusal ve psikoljik bağların aynı kaldığını bulgulamışlardır. Koutrelakos'da (2004) ABD de yaşayan Yunan kökenli Amerikalıların artan refahı uyum oranları ile paralel olarak arttıkça aile içi maddi bağımlılıklarının azaldığını ama duygusal bağlılıkların devam ettiğini göstermiştir.

Kağıtçıbaşı (2012), oldukça geniş bir coğrafyada yeni bir aile modeli olan duygusal -psikolojik bağlı aileye doğru bir kayma olduğunu göstermiştir. Bu kayma batılı

gelişmiş ülkelerde bağımsızlıkçı aileden duygusal-psikolojik bağlı aile modeline doğru olurken; az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise bağımlı aileden duygusal-psikolojik bağlı aile modeline doğru olmaktadır. Bu yeni model bireylere hem özerklik vaad eden hem de nesiller arası psikolojik -duygusal bağları özellikle maddi olmayan zeminlerde canlı tutmaya devam eden bir modeldir. Bu kuramsal yaklaşım tablo 12 de ki bulgularımızla uyumlu görülmektedir.

5.1.4. Kardeş Elementine ilişkin Bulguların Tartışılması

Kardeş elementinin çekirdek elementlerden güncel ben elementine olan uzaklıklarını (tablo 9) yardımı ile incelediğimizde tüm olguların hem kardeş elementini hem de ideal kardeş elementini güncel benden uzak konumlandırdıkları görülmüştür. Sadece bir no lu olgunun kardeşini ikircikli alana yakın konumlandırdığını görmekteyiz. Öte yandan bu durum güncel ben elementi ile iyi-ideal kardeş hipotetik elementi arasında ki mesafede de aynı şekilde oluşmuştur. Bununla beraber İdeal ben çekirdek elementi ile ideal kardeş hipotetik elementi arasındaki mesafenin oldukça yakın konumlandırıldığı da görülmüştür.Yurtiçi ve yurtdışı literatürde kardeş çatışması ile ilgili çalışmaların bulguları ulaşılan bulgularla uyumlu gözükmektedir.

Kardeşler arası iletişimin içeriğini etkileyen nedenler Forman ve Buhmester (1985) tarafından 3 ana grupta toplanmıştır.

1.Bireylerin kişilik bileşenleri

2.Anne ve babanın çocukları ile münasebetleri

3.Ailenin genişliği ya da kimin önce doğduğu, kız-erkek ayrışması gibi nedenler.

Kardeşler arası rekabet ve gerginlikle ilgili sonuçlar oldukça mesafeli bir kardeşlik ilişkisini göstermektedir. Adler kuramında kardeş olgusuna değinirken, doğum sıraları ile rekabet dünyasının alt yapısının ortaya çıktığını, sevgi ve ilgiden daha fazla pay almak için kardeşlerin rekabet ettiğini belirtmiştir (Adler, A. 2014).

Özyavru (2018) Anne-babasıyla ilişkide red edildiklerini algılayan büyük çocuklar ,küçük kardeşlerine karşı daha az sıcaklık göstermekte, onlara karşı daha saldırgan davranmakta, küçük kardeşlerini daha fazla ihmal etmektedirler. Aile büyük kardeşe red davranışı geliştirdiğinde büyük kardeş bunu küçük kardeşe yansıtmasa bile, küçük kardeşler kendilerinin ağabey/ablaları tarafından sevilmediklerini ve istenmediklerini hissetmektedirler. Araştırma bulgularına göre bir ağabey/ablanın küçük kardeşini ne kadar kabul ya da red ettiği, babadan çok annenin küçük kardeşi ne kadar

kabul ya da red ettiğine bağlı gözükmektedir. Bu bulguya göre, kardeşler arasındaki kabul-red davranışlarının, babadan çok annenin davranışları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Sunulan bulgularda üzerinde durulması gereken önemli bir noktada, anne-baba arasındaki çatışmanın ağabey/ablanın küçük kardeşini hem kabul-red hem de kontrol etmesi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğudur. Bulguya göre, anne-baba arasındaki çatışma arttıkça, ağabey/ablanın küçük kardeşinin reddi ve kontrolü de artmaktadır. Anne-baba arasında çatışmanın olduğu ilişkilerde küçük çocuklar ağabey/ablaları tarafından daha fazla red ve kontrol edilmektedirler.

5.2. Çekirdek Elementlere (Güncel Ben, İdeal Ben, Sosyal Ben, Normatif Ben) Ait Bulguların Tartışılması

Güncel ben algısı ile sosyal ben algısı arasındaki mesafenin düşük olması katılımcıların sosyal çevrelerinde büyük oranda doğru anlaşıldığını algıladığı ve katılımcıların kendilerinde false (sahte)- benlik algılamadıkları şeklinde yorumlanabilir. Öte yandan bireyci yönelimli topluluklardan farklı olarak Türkiye gibi toplulukçu yapılanmalarda insanlar çevreleri tarafından nasıl algılandıkları konusunda daha hassas davranmaları beklenir. Bu hassasiyet sosyal ben -güncel ben elementleri arasında ki yakın ilişkinin nedenlerinden biri olarak düşünülebilir. Toplulukçu kültürlerde insanlar kendilerini tanımlarken sosyal bağlama ağırlık vermektedir. Cousins (1989) Amerikalı ve Japon öğrencilere Yirmi Cümle Testi'ni (YCT) uyguladı. Kuhn ve McPartland'ın (1954) hazırladığı bu basit testte sürekli sorulan soru, "Ben kimim?" dir. Amerikalı deneklerin kendilerini tanımlarken psikolojik özellik veya sıfatlar kullandığı, Japonların ise daha somut bağlamsal ve role bağlı tanımlamalar yaptığı ortaya çıktı. Bu bulgu, Shweder ve Bourne'un bulduğu Amerikalı ve Hintlilerin ötekileri tanımlayışları arasındaki farklarla benzerlik gösteriyor. (Akt.Kağıtçıbaşı s 129)

Sosyal ben adını verdiğimiz başkalarına nasıl göründüğümüze dair algımız günümüzde ergenler için en somut ve popüler şekilde sosyal medyada yaratığımız kimliğe denk gelmektedir. (Akmeşe, 2017) Sosyal medyadaki, ağdaki birey, özünde paylaşımda bulunmak, ilişki kurmak, göstermek ve gösterileni almak için bu platformu kullanmakta, oluşturmuş olduğu ideal karakteri sanal beni içerisinde çerçeveleyerek, paylaşımlarını bu ben üzerinden gerçekleştirmektedir.

Tablo 9 da ki bir diğer sonuç toplumun nasıl biri olmasını beklediği algısını yansıtan normatif ben elementinin bütün çekirdek elementler arasında güncel bene en

uzak olarak algılanan element olduğudur. Ergenlik boyunca aile dışındaki toplumsal hayatla ilişkili değişimlerde görülür. Bireyler çocukluktan çıkmaya ve erişkinliğe doğru hareket etmeye başlarlar. Gelecekle ilgili endişeler duyarlar ve mesuliyet duygusunun baskısını hissederler. Bireyin toplumsal gelişmesi; toplumun ondan ne istediğini öğrenmesiyle paralel ilerleyen bir süreçtir. Birey toplumsal alanın içinde onaylanmak, topluluğun güçlü ve saygın bir parçası olmak ister (Köknel,1999; Kulaksızoğlu 2002). Yukarıda ki paragrafta belirtilen toplumsal alandan gelen uyum talebi ergen bireyin kendini baskı altında hissettiği bir alanı yansıtır ve çalışmamızda da ergenler kendilerini bu baskı alanından uzak konumlamaktadır.

Yaşamlarının her anında bireyler, zihinsel, bedensel ve ruhsal pek çok uyaranla karşı karşıya kalmakta ve bu uyaranlar bireylerin içinde bulundukları denge, düzen ve uyum durumunu etkileyebilmektedir. Özellikle ergenlik döneminde meydana gelen bedensel, bilişsel, toplumsal ve ahlaki birtakım değişiklikler bu dönemde uyum sorunlarının artmasına yol açabilmektedir. Kişinin yaşadığı olay, ona sıkıntı verecek, yeniden uyum sağlamasını gerektirecek, alıştığı yaşam tarzını ve çözüm yöntemlerini sorgulatacak ve/veya değiştirecek nitelikte ise kişi bu zorluğun üstesinden gelmek ve yeniden uyum sağlamak için çaba gösterecektir (Basut,2006; Eryılmaz, 2011). Bu yaklaşım da bulgularımız sonucunda gözlenen normatif ben elementinin güncel ben elementinden uzak konumlanması durumunun nedenlerinden biri olabilir.

Güncel ben-ideal ben mesafesi öz-değer algısını ölçmektedir. Tablo 7 ye baktığımızda katılımcıların ikisinin öz-değerini yüksek, ikisinin düşük ikisinin de orta düzeyde algıladığını görüyoruz. Literatürde ergenlerin benlik saygısı ile ebeveynleri ile çatışmaları arasında pozitif yönlü korelasyon olduğunu bulgulayan birçok sonuç olmasına rağmen 6 vakayla sınırlı çalışmamız bu ilişkiyi doğrulamamıştır. Yanı sıra ergenlerin sosyal çevreleri ile ilişkilerinin -ki bu daha çok okul ve akran gruplarını çağrıştırıyor- ya da beden algılarının, ebeveynlerle ilişkileri belirleyici olabileceğini vurgulayan birçok araştırma vardır. Benlik saygısını yordayan değişkenlerin hem gelişimsel evreler hem de cinsiyetler arasında farklılaşması, benlik saygısı gibi karmaşık; fakat ergenin ve yetişkinliğe adım atan gencin uyumu açısından da bir o kadar önemli özelliğin farklı evrelerde incelenmesi gereğini göstermiştir. Bayraktar (2009), Kılıçarslan S. ve Sanberk, İ. (2016). İdeal Ben, Güncel Ben, Sosyal Ben ve Normatif Ben kavramsallaştırmaları kimliğimizin parçalı yapısının bileşenleri olarak düşünülmelidir. Bu bileşenler arasında denge kurmak ergenliğin temel ödevlerinden biri olarak görülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Altıncı bölümde çalışmamız sonucunda elde edilen sonuçlar incelenmiş ve bu doğrultuda öneriler aktarılmıştır**.**

6.1. Sonuçlar

Aile çatışmaları yaşadıkları için danışma almak istediklerini beyan ederek başvuruda bulunmuş, altı ergen birey katılımcı ile yürütülen bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1) Katılımcı bireylerin en şiddetli çatışmayı yaşayıp dolayısıyla öz kimlik grafiklerinde güncel ben elementinden en uzağa konumlandırdıkları ebeveynleri anneleridir.
1. Katılımcı bireyler anneleri için olduğu kadar olmasa da babalarını da kendilerinin güncel dünyasını temsil eden elementten uzağa konumlandırmışlardır.
2. Katılımcı bireyler kardeşleri ile ilgili oldukça mesafeli ve negatif bilişsel algılara sahiptirler. Katılımcılar aile bireyleri arasında en çok kardeşleri ile kendilerini mesafeli konumlandırmışlardır.
3. Katılımcılar özdeğer algısı konusunda homojen dağılım göstermişlerdir. Dolayısıyla bu altı katılımcı için aile çatışması yaşadığını beyan etmek özdeğer algısını yordayıcı bulunmamıştır.
4. Katılımcılar güncel ben elementleri ile kendilerinin nasıl algılandığını temsil eden sosyal ben elementleri arasındaki mesafeyi oldukça yakın tanımlamışlardır. Bu durum kendilerinin içinde bulundukları durumun sosyal çevreleri tarafından çarpıtılmadan reel olarak algılandığı fikrine sahip olduklarını göstermektedir.
5. Katılımcılar içinde yaşadıkları toplumsal çevrenin kendisinden nasıl biri olmasını istediğini temsil eden normatif ben elementini güncel varoluşlarını betimleyen güncel ben elementinden oldukça uzağa konumlandırmışlardır. Bu durum toplumsal beklenti ve isteklere karşı oldukça tepkili bir bilişsel yapıları olduğunu göstermiştir.

6. Katılımcıların neredeyse tamamı güncel benle aile bireyleri arasında uzak mesafeler

Konumlandırırken aile bireylerinin idealize edilmiş biçimleri olan iyi anne, iyi baba, iyi kardeş ve iyi aile elementleri ile de kendilerini uzak konumlandırmışlardır. Ancak kendilerinin de ideal olduğu hali temsil eden ideal ben elementiyle diğer iyi anne, iyi baba, iyi aile, iyi kardeş elementleri arasındaki mesafeyi oldukça yakın konumlandırmışlardır. Bu durum ergenlerin yaşadıkları mesafe sorunlarını hem kendilerinin hem de ailelerinin değişimi ile aşabileceklerine dair sağlıklı bir beklentiye sahip oldukları şekilde yorumlanabileceği gibi geleceğe dair ideal senaryolarının aileleri ile uyumlu olmasını istediklerinin de işareti sayılabilir.

6.2 Öneriler

Bu bölümde çalışma sonucunda ulaşılan neticeler doğrultusunda, ileride yapılabilecek araştırmalara ve klinik uygulamalara dönük tavsiyelere değinilmiştir.

1. Ergenlerle çalışılan kliniklerde ve okul rehberlik servislerinde repertuar ağı ve özkimlik grafileri kullanılarak ergenlerin kişilik yapısı ve bilişsel dünyaları hakkında hızlı, ölçülebilir, takip edilebilir verilere ulaşmak mümkün görülmektedir.
2. Bu teknik çalışmada sadece ergenlere yönelik kullanılsa da başka çalışmalarda ve uygulamalarda kendini sözel olarak ifade etme yeteneklerinin kısıtlı olmadığı tüm danışanlara kullanılabilir.
3. Bu teknikle çalışma yürütecek araştırmacılar aile bireylerinin birbirlerine yönelik bilişsel algıları arasındaki mesafeyi araştırabilirler.
4. Bu tekniklikle arkadaş grubu, spor takımı, akran grupları, iş arkadaşları gibi sosyallikler içindeki bireyin bilişsel algısı araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Adler A (2014) *Çocuk Eğitimi*. Çev. Şipil K. İstanbul, Cem Yayınevi.

Akmeşe, Z, Deniz. Z, (2017). Stalk, Benliğin İzini Sürmek. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi *Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, (8), 23-32.

Aponte ve Van Deusen, (1981)*Structural family .In Handbook of Family Terapy*, New York Brunner Mazel .

Arı, R. ve Şahin-Seçer, Z. (2003). Farklı Anne Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (45), 1-463.

Arnett JJ (2000) Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *Am Psychologist* 55: 469- 480.

Arnett JJ (2004) *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through the Twenties. (First edition).* Oxford University Press, New York.

Arslan, G, Balkıs, M . (2014). Ergenlikte Görülen Problem Davranışlar ve Aile Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. SDU I*nternational Journal of Educational Studies,* 1 (1), 11-23.

Arslan, M. 2007. *Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar.* Ankara Üniversitesi

Ayvaşık, H. B., Er, N. M., Kışlak, Ş. T. ve Erkuş, A. (2000). *Psikoloji Terimleri Sözlüğü İngilizce Türkçe.* Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Aztek, N., S. (2003). *Repertuar Çizelge Tekniği ve Limit Konusunda Uygulanması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Dokümantasyon Başkanlığı.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A Social Cognitive Theory.* NJ: Prentice-Hall: Englewood Cliffs.

Bartan, M.(2010).*Kütahya örnekleminde ebeveyn-çocuk ilişkisi envanterinin 60-72 aylık çocukların anne ve babalarına uyarlanması / The adaptation of parents-children relationship inventory to the mothers and fathers* of 60-72 months old children in Kütahya Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bartholomew, K. (1993). *From childhood to adult relationships: Attachment theory and research. In S. Duck (Ed.), Understanding relationship processes: 2.* Learning about relationships (pp. 30-62). London: Sage.

Bartholomew, K. (1994). *Assessment of individual differences in adult attachment.*

Psychological Inquiry, 5, 23-67.Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Basut, E. (2006). Stres, başa çıkma ve ergenlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 13*(1), 31-36.

Bayraktutan, F. (2005). Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı – Sosyal Değişime Bilim Dalı, *İstanbul Belsky Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 40(1): 41-61.

Blost,P.(1979). *The adolescent passage. madison,* WI: International University Press.New york

Bortz, J., & Döring, N. (2006). *Forschungsmethoden und evaluation für Human und sozialwissenschaftler.* Heidelberg: Springer.

Böker, H. (1999). *Selbstbild und Objektbeziehungen bei Depressionen: Untersuchungen mit Der Repertory-Grid-Technik und dem Gießen-Test an 139,* Patienteninnen mit depressiven Erkrankungen. Darmstadt: Steinkopff.

Böker, H., Hell, D., Budischewski, K., Eppel, A., Härtling, F., Rinnert, J., Schmeling v., C., Will, H., Schoeneich, F., & Northoff, G. (2000c). Personality and object relations in patients with affective disorders: Idiografic reseach by means of repertory grid technique. *J. Affect. Disord*. 60, 53-60.

Buckley-Walker, K. & Crowe, T. P. & Caputi, P. (2013*). Measuring Identity Processes in Family Relational Empowerment Int J Ment Health Addiction 11:*358–36

Bulut Ateş F, Çeçen-Eroğlu, A. (2017). Eegenlerde Görülen Kuraldışı Davranışların Yordanmasında Anne-Baba, Evlilik Çatışması ve Çocukluk Örselenme Yaşantılarının Rolü. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26* (3), 171-183.

Burger, J.M. (2006). Kişilik. (Çev. İnan D.E.Sarıoğlu) *Kaknüs psikolojisi,* İstanbul: Kaknüs yayınları.

Coopersmith, S. (1974). *The Antecedents of Self-esteem*. San Francisco: W.H.

Corey, G.(2008). *Psikolojik Danışma Kuram ve Uygulamaları* (T.Ergene,Çeviren). Ankara: Mentis Yayıncılık.115-133.

Çağdaş, A. (2003). *Anne Baba Çocuk İletişimi.* Eğitim Kitapevi Yayınları Konya.

Çağlayan, E. (2015). *Ergenlerin Öz-Kimlik Grafiklerinin Aile İşlevselliği Açısından Değerlendirilmesi: Bir İdiyografik Çalışma.* Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi, Adana.

Daceve J. S. ve Travers, J. F. (1996). Human development (3.baskı). Chicago:

Benchmarking Publishers.

Delgado, S ve Ark.(2017).*çocuk ve ergenler için çağdaş psikoterapi*

Derman, O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *Adölasan Sağlığı* II, Sempozyum Dizisi, 63, 19-21.

Dinçel E, *Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri Ve Psikolojik Problemler*, AU,SBE, YYLT, ANKARA, 2006.

Erikson, E. (1984). *İnsanın sekiz çağı.* (Çev. T.B. Üstün ve V. Şar). Ankara: Birey ve ToplumYayıncılık.

Erol, Z. (2000). *15-16 Yaşları Arasındaki Çalışan, Resmi Lise Ve Endüstri Meslek Lisesine Devam Eden Gençlerin Özsaygı Düzeyleri ve Denetim Odaklarının Karşılaştırılması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eryılmaz, A. (2011). Ergen Öznel İyi Oluşu ile Olumlu Gelecek Beklentisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Düşünen Adam: Journal of Psychiatry & Neurological Sciences*, *24*(3).

Ewen, R. B. (2003). *An Introduction to Theories of Personality*. *(6th. Edition).*

Feist, J., & Feist, G. J. (2006). *Theories of Personality (6th. Edit.).* Boston: McGraw Hill.

Feldman, R., Masalha, S., ve Derdikman-Eiron, R. (2010). "Conflict resolution in the parent-child, marital, and peer contexts and children's aggression in the peer group: A process-oriented cultural perspective", *Developmental Psychology*, *46*(2), 310.

Forman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the personal relationships in their social networks. *Developmental Psychology*, 21, 1016-1022.

Fransella, F., Bell, R., & Bannister, D. (2004). *A manual for repertory grid technique*. *(Second Edition).* England: John Wiley & Sons.

Freeman (çalışmanın ilk basım tarihi, 1967).

Fromm, E.(1995).*Çağımızın özgürlük sorunu* (Çev. Bozkurt Güvenç).İstanbul, Gündoğan yayınları .

Gander, M.J., Gardiner H.W. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi.* B. Onur (Ed). Ankara: İmge Yayınevi.

Geçtan, E. (1998). *Psikanaliz ve sonrası.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Geçtan, E. (2003). *Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Georgas, J., Berry, J.W., Vijver van de, F., Kağıtçıbaşı, Ç., Poortinga, Y.H. (Ed.) (2006)

Families across cultures: A 30 Nation psychological study. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Gladding, S. T. (2012). *Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları.* Türk Psikolojik Dan. Ve Reh. Derneği Yayınları, Ankara.

Gooden W. E, Leung, C., & Hindman, D., (2000). Adult attachment and psychotherapy. *Journal of Psychology and Christianity*, 19(3), 275-282.

Gökalp, Z. (2009). *Lise öğrencilerinde anne ve baba ile ilişkilerin benlik saygısını yordama gücü ve bazı demografik değişkenlerle ilişkilerinin incelenmesi*. Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara).

Güney, S. Y. (2007). *Yapılandırmacılık. Öğrenme, Zekâ ve Motivasyon Teorileri.* Doktora Programı Ders Ödevi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Gürsoy, F. ve Coskun, T. (2006). Büyük Ebeveynleriyle Yasayan Çocukların Aile Ortamlarını Degerlendirmeleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *15* (1), 155-164.

Hall, S. C., Lindzey G., & Campell, B. J. (1997). *Theories of Personality (4th Edition),* New York: Wiley.

Hallaç, S., & Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.* 6 (2), 142-153.

Hammond, W. A. & Romney, D.M. (1995). Cognitive factors contributing to adolescent depression *Journal of Youth and Adolescence;* Dec, 24, 6; ProQuest Health & Medical Complete pg. 667

Hjelle, H. L. A., & Ziegler, J. D. (1992). *Personality theories: Basic assumptions, research and applications*. (3th Edition). McGraw-Hill Publishing

Hussy, W., Schreier, M., & Echterhoff, G. (2013). *Forschungsmethoden in Psychologie und sozialwissenschaften.* Heidelberg: Springer.

İnanç, B. Y., & Yerlikaya, E. E. (2008). *Kişilik Kuramları (1. Baskı).* Ankara: Pegem Akademi

İnanç, B. Y., Bilgin, M., & Atıcı, M. (2008). *Gelişim Psikolojisi. Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. İstanbul: Özgür Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji*. Koç Üniversitesi.

Kalyencioğlu, D, Kutlu, Y . (2010). Ergenlerin Aile İşlevi Algılarına Göre Uyum Düzeyleri. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 18 (2), 56-62.

Kılıçarslan, S., & Sanberk, İ. (2016). The study of the relationship between the self esteem, body mass ındex and life quality of adolescents Ergen bireylerin benlik saygısı, beden kitle indeksi ve yaşam kalitesi ilişkisinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, *13*(2), 3211-3220.

Kılıçaslan, A. (2001). *"Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi"* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kocayörük, E. (2016). Ergen Gelişiminde Aile İşlevleri Ve Baba Katılımı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33).

Kocayörük, E. (2016). Öz-Belirleme Kuramı Açısından Ergenlerin Anne Baba Algısı ile Duyuşsal İyi Oluşları Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4*(37)

Koutrelakos, J. (2004). Acculturation of Greek Americans: change and continuity in cognitive schemas guiding intimate relationships. *International Journal of Psychology, 39,* 95-105.

Köknel, Ö. (1999). *Ergenlik Dönemi. Ana Baba Okulu*. Remzi Kitabevi, 256 s. stanbul. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Kulaksizoglu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi* (7. bs). Istanbul: Remzi Kitabevi.

Kuruoglu, A. Ç. (2007). *Ergenlik Dönemi. Aysev, A.S. ve Taner, Y.I.; Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları.* İstanbul: Asimetrik Paralel Yayınevi. 1.Basım.

Kuzucu, Y., & Özdemir, Y. (2013). Ergen Ruh Sağlığının Anne ve Baba Katılımı Açısından Yordanması. *Eğitim Ve Bilim, 38*(168).

Lamb, M. E., ve Tamis-Lemonda, C. E. (2004). *The role of father. An Introduction.* In M. E. Lamb (Ed.), The role of the father in child development. (4th ed, pp. 1-32). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Mathıjsen, J.P. (1998). "The Relationship Between Mutual family Relations and Child Psychopathology " , *Journal Of Child Psychology ,* 477.

Mınuchın, S. (1974). *Families & Family Therapy. Cambridge*: Harvard University Press.

Mınuchın, S. and Fishman, H. C. (1996). *Family Therapy Techniques*. Cambridge: Harvard University Press

Musaağaoğlu C. (2005).*Türk Psikoloji Dergisi.* 20(55).s 79-94

Muuss, R. E. (2006). *Theories of Adolescence.* (6. Baskı) New York: McGraw- Hill Publishers.

Nazlı, S. (1997). *Aile fonksiyonlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi.*

Nelson, E.E., Leibenluft, E., McClure, E.B., & Pine, D.S. (2005). The social reorientation of adolescence: a neuroscience perspective on the process and its relation to psychopathology. *Psychological Medicine,* 35, 163- 174.

Norris, H., & Mahlut-Norris, F. (1976). The measurement of self-identity. *Explorations of intrapersonal space, 1,* 79-82.

Özbay H.-Öztürk. E., İstanbul, (1992). *Gençlik,*37-51

Özbay, Y., & Aydoğan, D. (2013). Aile yılmazlığı: Bir engele rağmen birlikte güçlenen aile, T.*C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Hakemli Araştırma Dergisi,* 7(30), 129-146.

Özen, Y. (2011). Etik mi? ahlak mı? modernite mi? medeniyet mi? (Değerler Eğitimine Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım). *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 63-87.

Özgüven, E. İ. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.

Özyavru, İlköğretim N. (2008). *İlköğretim Ve Lise Öğrencilerinin Ağabey Veya Ablalarıyla İlişkide Algıladıkları Kabul-Reddin Anne-Baba Kabul-Reddi, Psikolojik Uyum Ve Aile-İçi Çatışma Ve Eş Kabul-Reddi İle İlişkisi /* The Relation Between The Acceptance-Rejection Perceived By Primary Or High School Students İn Their Relation With Their Brother Or Sister' And Parental Acceptance-Rejection, Physchological Adjustment, Conflicts İn Family, Partner Acceptance-Rejection. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi Maltepe üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Pawlowski, W. ve Hamilton, G. (2008). *Stages of Adolescent Development.*

Pıotrowskı, C. C., Taılor, K., Cormıer, D. C. (2014). "Siblings Exposed to Intimate Partner Violence: Linking Sibling Relationship Quality & Child Adjustment Problems", *Child Abuse & Neglect.* 38/1, s. 123-134.

Platt, D. (1981). A Repertory Grıd Investıgatıon Of The Development Of Self Defınıtıon And Identıty Status *ProQuest Dissertations and Theses;* ProQuest Dissertations & Theses Full Text.

Rocheblave-Spenle, A. M. (1980). *Ergenlik Psikolojisi* (1.baskı). (Çev. B. Onur). Ankara: Maya Matbaacılık Yayıncılık.

Rodop, *Çocuklarda Kardeş İlişki Kalitesi, Uyum Problemi, Çatışma Algısı Ve Ebeveyn Kabul-Reddi Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* / The Investıgatıon of relationships between children's sibling relationship quality, adjustment problem, marital conflict perception and parental accept-rejection. Yayınlanmamış yüksek

lisans tezi. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sanberk, I. (2018). Reciprocity of Intra-Family Dyadic Relations from Adolescents' Perspective. *Journal of Comparative Family Studies, 49*(4), 437-460.

Sanberk, İ. (2014). Kanıta dayalı psikolojik danışma ders notları. *Yayınlanmamış Ders Notu,* Adana.

Schultz, D. P., Schultz, S. E., & Aslay, Y. (2002). *Modern psikoloji tarihi*. Kaknüs Yayınları

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara Gazi Kitabevi.

Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya.* Gönül Yayıncılık Ltd. Şti. Ankara.

Sergio V. Delgado, Jeffrey R:Strawn,Ernest V.Pedapati (2017) *Çocuk ve Ergenler İçin Çağdaş Psikodinamik Psikoterapi* 34-74 .

Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi (ss. 1-19). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(1), 1-19.

Sigmund, F. (1930).*Uygarlığın Huzursuzluğu* (Çev.H.Barışcan). İstanbul: Metis Yayınları.

Steinberg, L., & Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual Review of Psychology*. 52, 83-110.

Strachan, A. & Jones, D. (1982). Changes in Identification During Adoliescence: A Personai Construct Theory Approach, *Journal of Personality Assessment, 46, 5*

Sumsion, J. (2002). Becoming, being and unbecoming an early childhood educator: A phenomenological case study of teacher attrition. *Teaching and Teacher Education, 18*(7), 869-885.

Şimşek, N. 2004. Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel bir Yaklaşım. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*. 3(5): 115-139.

Tanhan, F. (2013). Repertory Grid Görüşme Tekniğine Dayalı Olarak Okul Psikolojik Danışmanlarının Niteliklerinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,* 4 (40)

Tekgül, U., 2005. *"Adolesan Sağlığı*". İzmir, Pratisyen Hekimlik Derneği yayını, 23-37.

Totan, T., Yöndem, Z. D. (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi (8) 2: 53–68.*

Tuştaş, E.(2017). *Ebeveynlerini Reddedici Ve Kabul Edici Algılayan Lise Öğrencilerinin*

*Aile-İçi İlişkilere Yönelik Bilişsel Kurgularının Repertuar Ağı Tekniği İle İncelenmesi.*Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi, Adana.

Tüzün, O.,Sayarak (2006).Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam Dergisi* 19(1):s 24-39

Ullrich, M. (1999). Carrying the family through adolescence: the significance of parent-parent communication. *Poster presented at the biennial meeting of the society for research in child development.* Albuquerque, NM, April 15-18.

Vergin, N. (1990) *'Toplumsal Değişme ve Türkiye'de Aile", iç. Aile Yazıları* 2, Ankara: Başbakanlık Aile Arş. Kur. Bşk. Yayınları, ss.309-317.

Yavuzer, H. (2001). *Çocuk Psikolojisi* 14. Basım İstanbul, Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2010). *Ana – Baba ve Çocuk*. İstanbul. Remzi Kitapevi.

Yıldırım, A., &, Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5.*

Yıldırım, E. (2005). Bir Modernite Rüyası: Ailenin Sonu mu? -Kütahya yetiştirme yurdu örneği-. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,* 8 (8).

Yıldırım, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi, Güvenirliği Ve Geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13,* 81-87.

Yılmaz, A. (2001). Çocukların algıladığı anne-baba arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkiler. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 8*(2), 85- 93.

Yörükoğlu A., Ankara, (2007). *Gençlik Çağı*, 23-42

Yörükoğlu, A. (2000), *Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları (11. Baskı).*

Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk ruh sağlığı: Çocuk yetiştirme sanatı ve kişilik gelişimi (20. Basım).* İstanbul: Özgür Yayınları.

Zeman, J., Cassano, M., Perry-Parrish, C. ve Stegall, S. (2006). Emotion regulation in children and adolescents. *Developmental and Behavioral Pediatrics, 27,* 155-168.

EKLER

Ek 1. Katılımcıların Kişisel Yapılar Tablosu

Tablo 1. Olgu 1 Form1

BENZERLİK	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*KARDEŞ II*	*KARDEŞ III*	*KARŞITLIK*
kaygılı olmak	x		x				0								kaygılı olmamak
çalışkan olmak				x	0				x						tembel olmak
sabırlı olmak						x				x		0			sabırsız olmak
iyi kalpli olmak		x	0		x										iyi kalpli olmamak
cömert olmak					0	x			x						cömert olmamak
güleryüzlü olmak	0							x			x				güleryüzlü olmamak
misafir sevmek			0			x				x					misafir sevmemek
duygu durumu değişiyor		0			x							x			duygu durumu stabil
olmak															olmak
takıntılı olmak	x						x				o				takıntılı olmamak
psikolojik durumu kötü olmak					x	x		0							psikolojik durumu iyi
															olmak
çabuk demoralize olmak			x				x			0					çabuk demoralize
															olmamak
derdini paylaşmamak			x			x		0							derdini paylaşmak

Tablo 2 Olgu2 Form1

BENZERLİK	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*KARŞITLIK*
baskıcı olmak						x	x				o		baskıcı olmamak
muhafazakar olmak			0			x						x	muhafazakar olmamak
sıcakkanlı olmak			0		x			x					sıcakkanlı olmamak
çalışkan olmak	o	x		x									çalışkan olmamak
rahat para harcamak	x				x							0	rahat para harcamamak
dış görünüşe önem vermek				x		x				0			dış görünüşe önem vermemek
sinirli olmak					x	x			0				sinirli olmamak
kavgacı olmak			0		x							x	kavgacı olmamak
fedakar olmak	0	x							x				fedakar olmamak
entelektüel olmak					x		0					x	entelektüel olmamak
havalı olmak		x	x								0		havalı olmak
telaşlı olmak				0				x				x	telaşlı olmak
sabırsız olmak	x					x				0			sabırlı olmak

Tablo 3 Olgu3 Form1

BENZERLİK	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*KARDEŞ II*	*KARDEŞ III*	*KARŞITLIK*
sessiz,sakin olmak	x				0							x			sessiz,sakin olmamak
giyime önem vermek					0	x								x	giyime önem vermemek
misafir sevmek		x	x										0		misafir sevmemek
tutucu- gerici olmamak	x									x			0		tutucu- gerici olmak
zalim,acımasız olmak					x			0						x	zalim,acımasız olmamak
duygulu olmak							0			x	x				duygulu olmamak
sabırsız olmak			x								0	x			sabırlı olmak
cömert olmak						x			x					0	cömert olmamak
korkak olmak	x		x		0										korkak olmamak
hasta olmak			x				0						x		sağlıklı olmak
akrabaya düşkün olmak		x				x							0		akrabaya düşkün olmamak
yardım sever olmak								x	x			0			yardım sever olmamak
haklı olduğuna inanmak					x						o	x			haklı olduğuna inanmamak
kolay dolduruşa gelmek						x			0				x		kolay dolduruşa gelmemek
neşeli olmak			0	x						x					neşeli olmamak

Tablo 4. Olgu4 Form1

BENZERLİK	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*KARŞITLIK*
öfkeli olmak	x				0	x							öfkeli olmamak
kıskanç olmak			x	0					x				kıskanç olmamak
okulda çalışkan olmak	0			x							x		okulda çalışkan olmamak
milliyetçi olmak		x			0	x							milliyetçi olmamak
duygusal olmak	x							x				0	duygusal olmamak
cömert olmak						x			x			0	cömert olmamak
kurallara uymak			0		x					x			kurallara uymamak
cesur olmak		x			0			x					cesur olmamak
güzel sesli olmak			x			x						0	güzel sesli olmamak
sabırlı olmak					x		0				x		sabırlı olmamak
akraba canlısı olmak	0				x					x			akraba canlısı olmamak
merhametli olmak				x	x							0	merhametli olmamak

Tablo 5. Olgu5 Form1

BENZERLİK	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*KARŞITLIK*
Ailesine Düşkün Olmak	O						X			X			Ailesine Düşkün Olmamak
İnatçı Olmak					X					O		X	İnatçı Olmamak
Sorumluluk Sahibi Olmak					X			X				0	Sorumsuz Olmak
Çalışkan Olmak	X	X				O							Tembel Olmak
Kaygılı Olmak	X	O	X										Rahat (Kaygısız)Olmak
Mükemmeliyetçi Olmak			X			O			X				Mükemmelliyetçi Olmamak
Yalan Söylememek				X				X				O	Yalan Söylemek
Eli Yetenekli Olmak		X				X	O						Eli Yetenekli Olmamak
Okul Başarısını Önemsemek			X				O				X		Okul Başarısını Önemsemek
Tutumlu Olmak					O	X			X				Müsrif Olmak
Kitap Okumak	O			X							X		Kitap Okumamak

Tablo 6. Olgu 6 Form 1

BENZERLİK	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*KARŞITLIK*
Merhametli Olmak		X				X						O	Merhametsiz Olmak
Bağışlayıcı Olmak	O					X					X		Bağışlayıcı Olmamak
Sorumlu Olmak					O					X	X		Sorumsuz Olmak
Bencil Olmamak						X				X		O	Bencil Olmak
Öfkeli Olmak	X					X			O				Sakin Olmak
Sevgisini İfade Edememek							X			O		X	Sevgisini İfade Edebilmek
İlkeli Olmak	X						O				X		İlkesiz Olmak
Çıkarcı Olmak		O		X	X								Çıkarcı Olmamak
Empati Yapabilmek		X	O							X			Empati Yapamamak
Çalışkan Olmak			X				X					O	Tembel Olmak
İki Yüzlü Olmak	O		X	X									İki Yüzlü Olmamak
Çekingen Olmak					X		O					X	Girişken Olmak

Ek 2. Katılımcıların Ortaya Çıkarılan Yapıları Doğrultusunda Repertuar Ağındaki Elementleri Derecelendirdikleri Form

Tablo 7. Olgu1 Form2

OLUMSUZ (1)	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*OLUMLU (5)*
kaygılı olmak	1	4	1	3	1	2	1	4	4	4	4	1	kaygılı olmamak
çalışkan olmamak	3	5	4	5	2	3	3	4	5	4	4	2	çalışkan olmak
sabırlı olmamak	2	4	3	4	2	4	3	4	5	5	4	1	sabırlı olmak
iyi kalpli olmamak	3	5	3	4	4	5	4	5	5	5	5	5	iyi kalpli olmak
cömert olmamak	3	4	3	4	2	5	4	4	5	4	4	2	cömert olmak
güleryüzlü olmamak	2	4	2	5	2	4	2	4	5	4	4	4	güleryüzlü olmak
misafir sevmemek	1	3	2	5	3	4	3	5	5	5	5	1	misafir sevmek
duygu durumu sabit olmak	1	4	1	4	1	3	2	4	4	4	4	1	duygu durumu değişmek
takıntılı olmak	1	5	2	4	1	3	2	4	5	4	4	1	takıntılı olmamak
psikolojik durumu kötü olmak	1	4	1	5	1	2	1	5	5	5	5	1	psikolojik durumu iyi olmak
çabuk demoralize olmak	1	4	2	4	1	2	2	4	5	4	4	1	çabuk demoralize olmamak
derdini paylaşmamak	1	4	1	5	4	2	3	4	4	4	4	3	derdini paylaşmak

Tablo 8. Olgu2 Form2

OLUMSUZ (1)	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*OLUMLU (5)*
Baskıcı Olmak	5	5	4	4	3	2	2	5	5	5	4	3	Baskıcı Olmamak
Muhafazakar Olmak	5	5	4	4	3	2	3	5	5	5	5	2	Muhafazakar Olmamak
Sıcakkanlı Olmamak	2	4	2	4	4	3	3	5	5	5	5	4	Sıcakkanlı Olmak
Çalışkan Olmamak	2	5	3	5	4	4	4	5	5	5	5	4	Çalışkan Olmak
Cimri Olmak	5	5	5	4	5	3	3	5	5	5	5	2	Cömert Olmak
Dış Görünüşe Önem Vermemek	3	4	2	4	3	5	3	4	4	4	4	2	Dış Görünüşe Önem Vermek
Sinirli Olmak	4	5	4	4	2	1	4	5	4	4	5	3	Sinirli Olmamak
Kavgacı Olmak	5	4	5	4	1	3	3	5	5	5	4	2	Kavgacı Olmamak
Fedakar Olmamak	2	5	3	5	4	5	5	4	4	4	5	3	Fedakar Olmak
Entelektüel Olmamak	3	5	4	5	5	4	4	5	5	5	5	5	Entelektüel Olmak
Ezik Olmak	5	5	5	5	4	4	4	5	5	5	3	3	Havalı Olmak
Telaşlı Olmak	4	4	4	4	2	3	3	5	5	5	5	2	Telaşlı Olmamak
Sabırsız Olmak	2	5	2	4	4	2	4	5	4	5	5	3	Sabırlı Olmak

Tablo 9. Olgu3 Form2

OLUMSUZ (1)	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*KARDEŞ II*	*KARDEŞ III*	*OLUMLU (5)*
sessiz,sakin olmamak	5	5	4	5	3	3	3	5	5	5	5	5	3	3	sessiz,sakin olmak
giyime önem vermemek	5	5	5	5	3	5	4	5	5	5	5	5	3	5	giyime önem vermek
misafir sevmemek	5	5	5	5	4	5	4	5	5	5	5	4	3	5	misafir sevmek
tutucu- gerici olmamak	5	5	4	4	1	3	3	5	5	5	5	3	3	3	tutucu- gerici olmamak
zalim,acımasız olmak	5	5	4	5	3	4	3	5	5	5	5	3	5	3	zalim,acımasız olmamak
duygulu olmamak	5	5	5	4	3	4	3	5	5	5	5	3	4	2	duygulu olmak
sabırsız olmak	3	5	2	4	2	3	3	5	5	5	5	2	4	3	sabırlı olmak
cömert olmamak	4	5	4	4	3	5	3	5	5	5	5	3	4	2	cömert olmak
korkak olmak	1	5	1	5	5	5	5	5	5	5	5	5	3	4	korkak olmamak
hasta olmak	1	4	1	4	4	4	4	4	5	4	5	5	5	3	hasta olmamak
akrabaya düşkün olmamak	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	4	2	3	akrabaya düşkün olmak
yardım sever olmamak	4	4	4	5	4	5	4	5	5	5	5	3	4	3	yardım sever olmak
haklı olduğuna inanmak	3	4	4	4	1	3	3	5	5	5	5	1	3	3	haklı olduğuna inanmamak
kolay dolduruşa gelmek	3	5	3	2	3	2	3	5	5	5	5	2	2	3	kolay dolduruşa gelmemek
neşeli olmamak	5	5	2	5	3	3	3	5	5	5	5	3	3	3	neşeli olmak

Tablo 10. Olgu 4 Form 2

OLUMSUZ (1)	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*OLUMLU (5)*
öfkeli olmamak(olumsuz algılıyor)	5	4	5	2	2	5	3	4	4	4	4	2	öfkeli olmak (olumlu algılıyor)
kıskanç olmamak (olumsuz algılıyor)	5	4	4	2	2	5	3	3	5	4	4	4	kıskanç olmak (olumlu algılıyor)
okulda çalışkan olmamak	1	4	1	4	3	3	3	5	5	5	5	3	okulda çalışkan olmak
milliyetçi olmamak (olumsuz algılıyor)	5	5	5	4	1	5	3	5	5	5	5	5	milliyetçi olmak (olumlu algılıyor)
duygusal olmamak	4	4	1	4	4	3	3	5	4	5	5	2	duygusal olmak
cömert olmamak	5	5	4	4	4	5	4	5	5	5	5	3	cömert olmak
kurallara uymamak	2	2	1	4	4	2	3	4	4	4	4	2	kurallara uymak
cesur olmamak	5	5	5	4	3	5	4	5	5	5	5	5	cesur olmak
güzel sesli olmamak	4	5	5	4	3	5	4	5	5	5	5	1	güzel sesli olmak
sabırlı olmamak	1	3	1	5	4	1	2	5	4	5	5	1	sabırlı olmak
akraba canlısı olmamak	1	3	1	5	5	3	3	5	4	5	5	2	akraba canlısı olmak
merhametli olmamak	2	3	1	4	5	3	3	5	4	4	4	2	merhametli olmak

Tablo 11. Olgu 5 Form 2

OLUMSUZ(1)	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*OLUMLU(5)*
ailesine düşkün olmamak	3	4	4	5	5	4	4	5	5	5	5	5	ailesine düşkün olmak
inatçı olmak	3	5	3	5	2	4	4	2	2	5	5	2	inatçı olmamak
sorumluluk sahibi olmamak	4	5	5	5	5	3	4	5	5	5	5	2	sorumluluk sahibi olmak
tembel olmak	5	5	5	5	4	2	4	4	5	4	5	3	çalışkan olmak
kaygılı olmak	5	4	5	3	4	3	4	4	4	4	4	3	rahat (kaygısız,)olmak
mükemmeliyetçi olmamak(olumsuz algılıyor)	5	4	5	5	4	2	3	3	5	3	4	3	mükemmelliyetçi olmak
yalan söylemek	4	5	4	5	4	3	3	5	5	5	5	3	yalan söylememek
eli yetenekli olmamak	4	5	4	4	3	5	3	4	5	4	5	4	eli yetenekli olmak
okul başarısını önemsememek(olumsuz algılıyor)	5	5	5	5	3	3	3	5	5	5	5	4	okul başarısını önemsemek
müsrif olmak	3	5	5	5	3	5	4	5	5	5	5	4	müsrif olmamak
kitap okumamak	3	5	3	5	1	1	1	5	5	5	5	3	kitap okumak

Tablo 12. Olgu 6 Form 5

OLUMSUZ (1)	*BEN*	*İDEAL BEN*	*SOSYAL BEN*	*NORMATİF BEN*	*ANNE*	*BABA*	*AİLE*	*İYİ ANNE*	*İYİ BABA*	*İYİ AİLE*	*İYİ KARDEŞ*	*KARDEŞ I*	*OLUMLU (5)*
merhametsiz olmak	5	3	5	1	1	5	3	5	5	3	3	1	merhametli olmak
bağışlayıcı olmamak	2	3	1	5	4	5	5	3	3	3	3	5	bağışlayıcı olmak
sorumsuz olmak	5	5	5	5	3	5	5	5	5	5	4	3	sorumluluk sahibi olmak
bencil olmak	3	5	1	1	1	4	4	5	5	5	4	3	bencil olmamak
öfkeli olmak	3	4	1	5	2	2	2	3	3	3	3	1	sakin olmak
sevgisini ifade edebilmek	1	3	5	1	2	4	3	5	5	5	5	5	sevgisini ifade edebilmek
ilkesiz olmak	5	5	3	3	2	2	2	5	5	5	4	1	ilkeli olmak
çıkarcı olmak	4	4	3	3	1	4	4	4	4	4	3	1	çıkarcı olmamak
empati yapamamak	5	5	3	3	1	4	2	5	5	5	4	3	empati yapabilmek
tembel olmak	3	5	3	1	5	5	5	5	5	5	4	4	çalışkan olmak
ikiyüzlü olmak	3	5	3	1	2	4	2	4	4	4	4	1	iki yüzlü olmamak
çekingen olmak	5	5	5	5	4	5	4	5	5	5	5	1	girişken olmak

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Mehmet Fatih Akkaya
Adres: Kağıthane/İSTANBUL
Tel: 0553 2799129
E-mail: mfakkaya@hotmail.com

EĞİTİMLE İLE İLGİLİ BİLGİLER

Lisans 1985-1991 Hacettepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi,
Lisans 2016- son sınıf öğrencisiyim Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

İŞ DENEYİMİ

1991-1998 Diş Hekimliği
1999-2015 Diş Hekimliği ve Özel Hastane Yöneticiliği
2015-2019 Özel Hastane Yöneticiliği

SUNUMLAR, KONFERANSLAR/SEMİNERLER

Sistemik Aile Terapisi
Cinsel Terapi
Hastane Yöneticiliği Sertifika Programı, İstanbul Üniversitesi

ÜYE OLUNAN BİLİMSEL KURULUŞLAR
Türk Diş Hekimleri Birliği

BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNE DAİR BECERİLER

Microsoft Office

İLGİ ALANLARI

Psikoloji
Yakın Dönem Türkiye Tarihi